

תורתך חנני

באגדה ובהלכה

מפי הרב **אורן נזרית** שליט"א

פרשת תולדות

יגדיל תורה

גליון

תורתך חנני

ניתן להקדיש
פרשיות להצלחה ולברכה
ולעילוי נשמת וכיו"ב
לפרטים,
ניתן ליצור קשר בפל':
0509013000
0506491414

ניתן להשיג בטלפונים:
0509013000
0506491414
למעוניינים
ניתן לקבל השיחה במייל:
toraoren@gmail.com

עיצוב ועימוד:
שלמה. נ.
0504158840
shlomo131375@gmail.com

תוכן עניינים

לְקְחֵי מוּסָר מִיַּעֲקֹב וְעֵשָׂו

'אֵין הקב"ה פּוֹסֵל תְּפִלַּת כָּל בְּרִיָּה' ..... ג
כָּל הַנּוֹטֵל עֵצָה מִן הַזְּקֵנִים אֵינוֹ נִכְשָׁל ..... ד
מַדּוּעַ עֵשָׂו לֹא יָצָא כְּשֶׁעָבְרָה לְיַד פְּתָחֵי עֲבוֹדָה זָרָה? ..... ד
מַדּוּעַ רָצָה יַעֲקֹב לָצֵאת מִמְּעֵי אִמּוֹ? ..... ד
לְהַשְׁגִּיחַ עַל הַ'חֲבֵרִים' שֶׁל הַיְלָדִים ..... ה
שֶׁהַיְלָדִים לֹא יִהְיוּ בְּגֶדֶר 'בָּשָׂר שֶׁנִּתְעַלֵּם מִן הָעַיִן'... ..... ה
'שְׁנֵי גוֹיִים בִּבְטְנֵךְ' - דַּרְכּוֹ שֶׁל הַיֵּצֶר לְהַטִּיל סְפֵיקוֹת ..... ו
'אֵיפֹה הָיִיתָ בְּיָסְדִי אֶרֶץ' ..... ו
מַדּוּעַ לֹא מָנַעְתָּ מֵאָדָם הָרִאשׁוֹן לַחֲטֹא בְּחֵטְא עֵץ הַדַּעַת? ..... ז
עַל יְדֵי 'אֱמוּנָה' חֵי חַיִּים טוֹבִים יוֹתֵר ..... ח
חִזּוּק בֶּאֱמוּנָה שֶׁאִם ה' לֹא יִשְׁמֹר עִיר - שָׁוְא שָׁקַד שׁוֹמֵר ..... ט
עֵשָׂו אִישׁ יוֹדֵעַ צַיִד אִישׁ שָׂדֶה וְיַעֲקֹב אִישׁ תָּם וְיוֹשֵׁב אֹהָלִים ..... י
הַמַּעֲלָה הַגְּדוֹלָה שֶׁל הָאָדָם - עֵסֶק הַתּוֹרָה ..... י
עֵשָׂו לֹא הָיָה שׁוֹטֶה - הוּא הָיָה 'אִישׁ יוֹדֵעַ צַיִד אִישׁ שָׂדֶה' ..... י
כֵּיצַד הִגִּיעַ אָדָם הָרִאשׁוֹן לְחֵטְא עֵץ הַדַּעַת ..... יא
אֵין לִסְמֹךְ עַל הַשֵּׂכֶל בַּעֲשִׂיַּת רְצוֹן ה' אֶלָּא לְקַיֵּם הַמִּצְוָה כְּצִוּוּי הַבּוֹרֵא ..... יא
הַסִּבָּה שֶׁעֵשָׂו הִפְלִיג בְּקִיּוּם מִצְוַת כִּבּוּד אָב וָאֵם ..... יב
עֵשָׂו רָצָה לְקַעֲקֵעַ אֶת מִפְעָלוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ ע"ה ..... יב
'הַלְעִיטֵנִי נָא' ..... יב
מְכִירַת הַבְּכוֹרָה - כָּל הַ'שִׁיטָה' שֶׁל עֵשָׂו - לְקַיֵּם אֶת תַּאֲוֹתָיו ..... יג
דָּוְקָא עַל יְדֵי בְּגִדֵי הַחֲמוּדוֹת הִקְדִּים יַעֲקֹב אֶת עֵשָׂו לְקַבֵּל בִּרְכוֹת אָבִיו יִצְחָק ..... יג
אֵין אָדָם שׁוֹמֵעַ לִי וּמְפַסִּיד ..... יג
'וַיִּבְז עֵשָׂו אֶת הַבְּכֹרָה' ..... יד
עֵשָׂו הָיָה עָסוּק בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם בְּמִצְוַת כִּבּוּד אָב ..... יד
מְסִירוּתוֹ שֶׁל עֵשָׂו לְמִצְוַת כִּבּוּד אָב ..... טו
קִיּוּם הַמִּצְוָה בְּלִי חֶשְׁבּוֹנוֹת שֶׁל 'הַרְגָּשִׁים' ..... טו
שְׁנֵי סוּגֵי 'לַיִל הַסֵּדֶר'... ..... טז
אִם עֵשָׂו הִתְקַדֵּשׁ - בְּוַדַּאי אֲנַחְנוּ יְכוֹלִים לְהִתְקַדֵּשׁ עַל יְדֵי קִיּוּם הַמִּצְוֹת כָּרָאוּי ..... טז

סִימָן רפ - קְרִיאַת שְׁמַע שֶׁעַל הַמִּטָּה בְּלֵיל שַׁבָּת ב

גַּם הַנָּשִׁים חַיָּבוֹת בִּקְרִיאַת שְׁמַע שֶׁעַל הַמִּטָּה וּבִבְרָכַת הַמַּפִּיל ..... יז
אֲמִירַת הֲרֵינִי מוֹחֵל וְסוֹלֵחַ בְּלֵיל שַׁבָּת ..... יז
אִם יָכוֹל לוֹמַר הֲרֵינִי מוֹחֵל וְסוֹלֵחַ כְּשֶׁיֵּשׁ לוֹ טִינָה עַל אָדָם מְסֻיָּם ..... יח
מְסִירַת דִּין לַשָּׁמַיִם ..... יט
אֵין אוֹמְרִים תִּקּוּן רָחֵל בְּלֵיל שַׁבָּת - וְאִם תִּקּוּן חֲצוֹת הוּא חוֹבָה אוֹ רְשׁוּת ..... כא
וְלִכְאוֹרָה מַמָּה שֶׁהָרַמְבַּ"ם לֹא הִזְכִּיר עִנְיַן תִּקּוּן חֲצוֹת, מוּכָח שֶׁאֵין זֶה חִיּוּב גָּמוּר ..... כא

סִימָן רפא - דִּינֵי תְּפִלַּת שַׁחֲרִית שֶׁל שַׁבָּת א

אִם גַּם בְּשַׁבָּת צָרִיךְ לְהִתְפַּלֵּל עִם הָנֵץ הַחַמָּה ..... כג
כֵּיצַד מְשַׁעֲרִים זְמַן נֵץ הַחַמָּה - וְיֵשׁ לְשַׁעֵר מִיָּד כְּשֶׁיּוֹצֵא קְצָת מֵהַשֶּׁמֶשׁ, וְלֹא כָּל גִּלְגַּל הַחַמָּה ..... כד
וְכֵן מְבֹאָר בְּשֻׁלְחָן עָרוּךְ הַגר"ז (סִימָן נח) דְּהַיְנוּ בִּתְחִלַּת יְצִיאָתָהּ. ע"כ. ..... כה
קְבִיעַת זְמַן הַנֵּץ - לְהִתְפַּלֵּל בְּצִבּוּר בִּזְמַן הַנֵּץ הָאֲסְטְרוֹנוֹמִי ..... כו
סוֹף זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע - מֵעִנְיַן הַדִּין לְשַׁעֵר מֵהַזְּרִיחָה ..... כח
תְּשׁוּבָה לַהֶעָרָה עַל יַלְקוּט יוֹסֵף - בְּעִנְיַן שָׁעוֹת זְמַנִּיּוֹת ..... ל

לִקְחֵי מוּסָר מִיַּעֲקֹב וְעֵשָׂו

'אין הקב"ה פוסל תפלת כל ברייה'

רָאִיתִי בְּמַגִּיד דְּבָרָיו לְיַעֲקֹב (תּוֹלְדוֹת) שֶׁכָּתַב עַל הַנֶּאֱמַר בְּפָרָשָׁתֵינוּ "וְאֵלֶּה תּוֹלְדוֹת יִצְחָק בֶּן אַבְרָהָם, אַבְרָהָם הוֹלִיד אֶת יִצְחָק. וַיְהִי יִצְחָק בֶּן אַרְבָּעִים שָׁנָה בְּקַחְתּוֹ אֶת רִבְקָה בַּת בְּתוּאֵל הָאֲרַמִּי מִפַּדַּן אֲרָם, אֲחוֹת לָבָן הָאֲרַמִּי לוֹ לְאִשָּׁה. וַיֶּעְתַּר יִצְחָק לַה' לְנֹכַח אִשְׁתּוֹ כִּי עֲקָרָה הוּא, וַיֵּעָתֶר לוֹ ה' וַתַּהַר רִבְקָה אִשְׁתּוֹ" (בְּרֵאשִׁית כה יט-כא).

יִצְחָק אָבִינוּ מַעְתִּיר וּמִתְפַּלֵּל עַל אִשְׁתּוֹ רִבְקָה כִּי עֲקָרָה הִיא, וְהקב"ה מְקַבֵּל תְּפִלָּתוֹ, וַתַּהַר רִבְקָה אִשְׁתּוֹ, לְפִי שֶׁכָּךְ הִיא הַמִּדָּה, כְּשֶׁמְּבַקְּשִׁים וּמִתְפַּלְּלִים - מְקַבְּלִים, כִּי כָּךְ מִדַּת הקב"ה שֶׁאֵינוֹ פּוֹסֵל תְּפִלַּת כָּל נִבְרָא, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ בְּמִדְרַשׁ תַּנְחוּמָא (פָּרָשַׁת וָאֶתְחַנַּן סִי' ד).

הַרִבְּה שָׁנִים חִכְּתָה וְצִפְּתָה רִבְקָה לְהִפָּקֵד, עֶשְׂרִים שָׁנָה. וְהִנֵּה בְּהִיוָּתָהּ הָרָה, הַהֵרָיוֹן מַתְמִיהַ אוֹתָהּ. וּכְמוֹ שֶׁהַפָּסוּק אוֹמֵר, "וַיִּתְרֹצְצוּ הַבָּנִים בְּקִרְבָּהּ, וַתֹּאמֶר אִם כֵּן לָמָּה זֶּה אָנֹכִי" (בְּרֵאשִׁית כה, כב). וּמְפָרֵשׁ רַשִׁ"י "וַיִּתְרֹצְצוּ, עַל כָּרְחָךְ הַמִּקְרָא הַזֶּה אוֹמֵר דָּרְשֵׁנִי", צָרִיךְ לִדְרֹשׁ וּלְפָרֵשׁ אֶת הַפָּסוּק הַזֶּה, שֶׁסְּתָם מַה הִיא רְצִיצָה זוֹ, וְכָתַב אִם כֵּן לָמָּה זֶּה אָנֹכִי", לֹא הִתְפָּרֵשׁ לָנוּ בַּמִּקְרָא מַהִי הַהִתְרוֹצְצוּת הַזּוֹ, מָתַי וְאֵיךְ הָיְתָה, שֶׁמֵּחֲמָתָהּ אָמְרָה רִבְקָה 'לָמָּה זֶּה אָנֹכִי'.

מוֹסִיף רַשִׁ"י, "רַבּוֹתֵינוּ דָּרְשׁוּהוּ לְשׁוֹן רִיצָה", 'וַיִּתְרֹצְצוּ' לְשׁוֹן 'רִיצָה', "כְּשֶׁהָיְתָה עוֹבֶרֶת עַל פִּתְחֵי תּוֹרָה שֶׁל שֵׁם וְעֵבֶר, יַעֲקֹב רָץ וּמְפַרְכֵּס לָצֵאת. עוֹבֶרֶת עַל פִּתְחֵי עֲבוֹדָה זָרָה, עֵשָׂו מְפַרְכֵּס לָצֵאת". וּבְגִלַּל שֶׁתָּמְהָה רִבְקָה עַל הַדָּבָר הַזֶּה, "וַתֵּלֶךְ לִדְרֹשׁ אֶת ה'", וּכְמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ"י "לְבֵית מִדְרָשׁוֹ שֶׁל שֵׁם, שֶׁיִּגִּיד לָהּ מַה תְּהֵא בְּסוֹפָהּ", וְאֵלּוּ דִּבְרֵי רַבּוֹתֵינוּ בְּמִדְרַשׁ בְּרֵאשִׁית רַבָּה (פר' סג סִי' ו). וְזֶה עַצְמוֹ כְּבָר מִלַּמֵּד אוֹתָנוּ לְמוּד מוֹסַר הַשֵּׂכֶל גָּדוֹל. הֲרֵי הַיּוֹם אִם הָיָה קוֹרֶה מַצָּב כָּזֶה, מִיָּד הָיוּ אוֹמְרִים לְרִבְקָה, לְכִי לַעֲשׂוֹת בְּדִיקַת 'אוּלְטְרָה סָאוּנְד'... זֶה הַ'פִּתְרוֹן' שֶׁהָיָה מַצִּיעִים לָהּ הָרוֹפְאִים...

אֲבָל הָאֱמֶת הִיא שֶׁאֵין דַּעַת הַחֲכָמִים נוֹחָה מִכָּל הַדְּרִישׁוֹת וְהַחֲקִירוֹת הַמְּרֻבּוֹת הַלָּלוּ, וְלֹא כְּדַאי לְבָרֵר יוֹתֵר מִדַּאי בְּמַה שֶׁאֵינוֹ נִצְרָךְ מְאֹד. אָמְנָם וַדַּאי שֶׁאִם חָכָם הוֹרָה שֶׁצָּרִיךְ לִבְדֹּק וּלְבָרֵר, צָרִיךְ לִנְהֹג כִּדְבָרָיו. אֲבָל בְּלֹא זֶה - לֹא כְּדַאי. 'הוֹלֵךְ בְּתֹם - יֵלֵךְ בֶּטַח' (מִשְׁלֵי י, ט), מִי שֶׁהוֹלֵךְ בְּתִמִּימוּת וְשָׂם בִּטְחוֹנוֹ בַּה', הוֹלֵךְ בַּדֶּרֶךְ הַנְּכוֹנָה, וְאִלּוּ 'יוֹסִיף דַּעַת - יוֹסִיף מַכְאוֹב' (קֹהֶלֶת א, יח). הֲרֵי הַרְבֵּה פְּעָמִים הַבְּדִיקוֹת וְהַחֲקִירוֹת לֹא קוֹלְעוֹת אֶל הַמַּטָּרָה, וְיֵשׁ כְּתוֹצָאָה מִזֶּה אַכְזָבוֹת וְעֶגְמַת נֶפֶשׁ מְרֻבָּה.

לְדֻגְמָא בְּעָלְמָא, מַעֲשֶׂה שֶׁהָיָה בְּאֶחָד, שֶׁהָיָה לְאִשְׁתּוֹ גַּם כֵּן צַעַר עִבּוּר, וְהָלְכוּ וְדָרְשׁוּ בָּרוֹפְאִים, וְהֵם אָמְרוּ לָהֶם לְכוּ וְתַעֲשׂוּ בְּדִיקָה אַלְמוֹנִית וְצִלּוּם פְּלוֹנִי, וּלְבַסּוֹף אָמְרוּ לָהֶם הָרוֹפְאִים, 'מַזָּל טוֹב! רָאִינוּ עַל פִּי הַצִּלּוּמִים שֶׁ'שְׁנֵי גוֹיִם בְּבִטְנֵךְ'. יֵשׁ תְּאוֹמִים, וּמִפְּנֵי זֶה בָּא צַעַר הָעִבּוּר!'.

כֵּיוָן שֶׁשָּׁמְעוּ כָּךְ, הִתְחִילוּ בַּהֲכָנוֹת. 'תְּאוֹמִים' זֶה לֹא דָּבָר שֶׁל 'מַה בְּכָךְ'. הָלְכוּ וְקָנוּ הַכֹּל כָּפוּל. עֶגְלַת תְּאוֹמִים, שְׁתֵּי מִטּוֹת, וְעוֹד כָּל מִינֵי טֹרַח טָרְחוּ, וּלְבַסּוֹף בְּשָׁעָה טוֹבָה נוֹלְדָה בַּת... בַּת אַחַת. הָרוֹפְאִים טָעוּ וְלֹא פִּעֲנְחוּ אֶת הַצִּלּוּם נָכוֹן... אֲבָל רִבְקָה? - 'וַתֵּלֶךְ לִדְרֹשׁ אֶת ה'. כֵּיוָן שֶׁרָאֲתָה בְּעָיָה, הָלְכָה לִדְרֹשׁ אֶת ה'. הִיא יָדְעָה שֶׁזּוֹ הַכְּתֹבֶת לְכָל שְׁאֵלָה אוֹ בְּעָיָה. וּפָנְתָה וְהָלְכָה לְבֵית מִדְרָשׁוֹ שֶׁל שֵׁם.

וְזֶהוּ הַלִּמּוּד הָרִאשׁוֹן שֶׁיֵּשׁ לָנוּ בַּפָּרָשָׁה. לָדַעַת כִּי כַּאֲשֶׁר יֵשׁ אֵיזוֹ שְׁאֵלָה אוֹ תְּמִיהָה, אֶת מִי צָרִיךְ לִשְׁאֹל וְלִדְרֹשׁ? הֵיכָן לְחַפֵּשׂ אֶת הַתְּשׁוּבָה? - בְּבֵית מִדְרָשׁוֹ שֶׁל שֵׁם. אֲצֶל חַכְמֵי הַתּוֹרָה דַּוְקָא. דַּוְקָא אוֹתָם שׁוֹאֲלִים וְנוֹטְלִים עֵצָה.

כָּל הַנּוֹטֵל עֵצָה מִן הַזְּקֵנִים אֵינוֹ נִכְשָׁל

אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ בַּמִּדְרָשׁ (שְׁמוֹת רַבָּה פר' ג סי' ח) עַל הַפָּסוּק, "שְׁאַל אָבִיךָ וְיַגֶּדְךָ, זְקֵנֶיךָ וְיֹאמְרוּ לָךְ" (דְּבָרִים לב, ז), "שֶׁכָּל מִי שֶׁנּוֹטֵל עֵצָה מִן הַזְּקֵנִים אֵינוֹ נִכְשָׁל". וְ'זְקֵנִים' הַכַּוָּנָה לְחַכְמֵי הַתּוֹרָה. 'זָקֵן - זֶה שֶׁקָּנָה חָכְמָה', כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ בְּקִדּוּשִׁין (לב:). וּמִי שֶׁנּוֹטֵל עֵצָה מֵהַתּוֹרָה וּמֵחָכְמָיהָ, אֲפִלּוּ אִם הוּא עַצְמוֹ אֵינוֹ מֵבִין אֶת טַעַם הַהוֹרָאָה שֶׁל הֶחָכָם, מִכָּל מָקוֹם הוֹאִיל וְהוּא נוֹטֵל עֵצָה מִן הַזָּקֵן, מֻבְטָח לוֹ שֶׁסּוֹפוֹ שֶׁאֵינוֹ נִכְשָׁל.

צֵא וּרְאֵה, בִּיאשִׁיָּהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה, שֶׁהָיָה צַדִּיק מֵאַד עַד שֶׁעָלָיו דָּרַשׁ יִרְמְיָהוּ אֶת הַפָּסוּק 'רוּחַ אַפֵּינוּ מְשִׁיחַ ה' נִלְכַּד בִּשְׁחִיתוֹתָם' (אֵיכָה ד, כ), כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ (תּוֹסֶפְתָּא תַּעֲנִית פ"ב ה"י), אַף עַל פִּי כֵן כְּשֶׁיָּצָא לַמִּלְחָמָה עִם פַּרְעֹה נְכֹה נֶהֱרַג. וּבַגְּמָרָא בְּמַסֶּכֶת תַּעֲנִית (כב:) שָׁאֲלוּ רַבּוֹתֵינוּ, מִפְּנֵי מָה נֶהֱרַג? - לְפִי שֶׁהָיָה לוֹ לְהִמָּלֵךְ בִּירְמְיָהוּ, וְלֹא נִמְלַךְ. לֹא מָצְאוּ לוֹ שׁוּם עָוֹן אַחֵר לִתְלוֹת בּוֹ, שֶׁהֲרֵי בֶּאֱמֶת הָיָה צַדִּיק תָּמִים, מְשִׁיחַ ה', אֲבָל הָיְתָה עָלָיו תְּבִיעָה זוֹ שֶׁלִּפְנֵי שֶׁיָּצָא לַמִּלְחָמָה הָיָה צָרִיךְ לִשְׁאֹל וּלְהִתְיַעֵץ עִם הַנָּבִיא יִרְמְיָהוּ. וְאִם עַל צַדִּיק כְּמוֹהוּ הָיְתָה תְּבִיעָה זוֹ לָמָּה הִכְרִיעַ לְפִי דַּעְתּוֹ לְבַד וְלֹא נָטַל עֵצָה מִן הֶחָכָם שֶׁבְּדוֹרוֹ, הַנָּבִיא יִרְמְיָה, עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה שֶׁאֲנַחְנוּ צְרִיכִים לִהְיוֹת מִן הַנּוֹטְלִים עֵצָה מֵהַזְּקֵנִים, מֵחַכְמֵי הַתּוֹרָה.

וְהִנֵּה רִבְקָה הוֹלֶכֶת וְשׁוֹאֶלֶת עֵצָה, בְּבֵית מִדְרָשׁוֹ שֶׁל שֵׁם. הִיא לֹא מְבִינָה, אֵיךְ יִתָּכֵן שֶׁהָעֻבָּר שֶׁבְּקִרְבָּהּ רוֹצֶה לָצֵאת גַּם כְּשֶׁהִיא לְיַד פְּתְחֵי תּוֹרָה, וְגַם בִּהְיוֹתָהּ עוֹבֶרֶת עַל יַד פְּתְחֵי עֲבוֹדָה זָרָה, הֲרֵי זֶה 'תַּרְתֵּי דְּסָתְרֵי'. וְהַסִּבָּה לָזֶה הִיא, "וַיֹּאמֶר ה' לָהּ, שְׁנֵי גוֹיִים בְּבִטְנֵךְ, וּשְׁנֵי לְאֻמִּים מִמֵּעַיִךְ יִפָּרֵדוּ, וּלְאֹם מִלְאֹם יֶאֱמָץ, וְרַב יַעֲבֹד צָעִיר" (בְּרֵאשִׁית כה, כג). הקב"ה הֵשִׁיב לָהּ עַל שְׁאֵלָתָהּ עַל יְדֵי 'שֵׁם' אֲלִיּוֹ הִיא פְּנָתָה לִ'יְשִׁיבָתוֹ שֶׁל שֵׁם', וּכְמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ"י "וַיֹּאמֶר ה' לָהּ, עַל יְדֵי שָׁלִיחַ, לְשֵׁם נֶאֱמַר בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ, וְהוּא אָמַר לָהּ", 'שֵׁם' עָנָה לָהּ עַל פִּי מַה שֶּׁשָּׁם ה' בְּפִיו, כִּי יֵשׁ לָהּ בִּבְטְנָהּ תְּאוֹמִים, וְזוֹ הַסִּבָּה לַשִּׁנּוּי הַזֶּה. כְּשֶׁהוֹלֶכֶת עַל פְּתְחֵי תּוֹרָה, יַעֲקֹב רָץ, הוּא מְפָרְכֵּס וְרוֹצֶה לָצֵאת, לָלֶכֶת לִלְמֹד. וּכְשֶׁעוֹבֶרֶת עַל פְּתְחֵי עֲבוֹדָה זָרָה עֵשָׂו הוּא שֶׁמְּפָרְכֵּס לָצֵאת.

מַדּוּעַ עֵשָׂו לֹא יָצָא כְּשֶׁעָבְרָה לְיַד פְּתְחֵי עֲבוֹדָה זָרָה?

שׁוֹאֲלִים הַמְּפָרְשִׁים, בִּשְׁלָמָא כְּשֶׁהָיְתָה עוֹבֶרֶת עַל יַד פְּתְחֵי תּוֹרָה, עַל פְּתְחֵי תַּלְמוּדֵי תּוֹרָה וִישִׁיבוֹת, הָיָה יַעֲקֹב רוֹצֶה לָצֵאת, אֲבָל עֵשָׂו לֹא נָתַן לוֹ. תָּפַס אוֹתוֹ וְהֶחֱזִיק בּוֹ לְבַל יֵצֵא. אֲבָל כְּשֶׁהָיְתָה עוֹבֶרֶת עַל יַד פְּתְחֵי עֲבוֹדָה זָרָה וְעֵשָׂו מְפָרְכֵּס לָצֵאת, לָמָּה בֶּאֱמֶת הוּא לֹא יָצָא? מִי עִכֵּב בַּדָּבָר? וְכִי מָה אִכְפַּת לוֹ לְיַעֲקֹב שֶׁיֵּלֵךְ מִמֶּנּוּ וְיַעֲזֹב אוֹתוֹ לְנַפְשׁוֹ?!

וְהַתְּשׁוּבָה הִיא שֶׁעֵשָׂו עַצְמוֹ לֹא רָצָה לָצֵאת. וְהַסִּבָּה הִיא, כִּי אֲפִלּוּ שֶׁאִם יֵצֵא יוּכַל לָלֶכֶת וְלַעֲבֹד עֲבוֹדָה זָרָה כִּרְצוֹנוֹ, מִכָּל מָקוֹם יִהְיֶה חָסֵר לוֹ אֶת מִי לְצַעֵר לִרְדֹּף וּלְעַנּוֹת... עַכְשָׁו הוּא נִמְצָא יַחַד עִם יַעֲקֹב וְדוֹחֵק אוֹתוֹ. הֵם מִתְקוֹטְטִים כָּל הַזְּמַן וְיֵשׁ בֵּינֵיהֶם מְרִיבָה. עָדִיף לְעֵשָׂו לָשֶׁבֶת וּלְצַעֵר אֶת יַעֲקֹב, מֵאֲשֶׁר לָלֶכֶת וְלַעֲבֹד עֲבוֹדָה זָרָה.

כָּאן כְּבָר הִתְחַוֵּר וְהִתְבַּהֵר מַהוּ מְצִיאוּת שֶׁל 'גּוֹי', וְכַמָּה רַבָּה שִׂנְאָתוֹ לְיִשְׂרָאֵל. הַרְבֵּה פְּעָמִים בְּמַהֲלַךְ הַדּוֹרוֹת הָיוּ כָּאֵלּוּ שֶׁתָּלוּ תְּקוּוֹת בַּגּוֹיִים שֶׁיַּעַזְרוּ כְּשֶׁיִּצְטָרְכוּ לָהֶם, אֲבָל כְּבָר אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ כְּלָל גָּדוֹל, הֲלָכָה בְּיָדוּעַ שֶׁעֵשָׂו שׂוֹנֵא לְיַעֲקֹב (סִפְרִי פָּרָשַׁת בְּהַעֲלֹתְךָ פִּסְקָא סט, רַשִׁ"י בְּרֵאשִׁית לג ד). וּכְבָר מִבֶּטֶן אִמּוֹ, מֵאָז הָיוֹת יַעֲקֹב וְעֵשָׂו בְּיַחַד, הָיָה עֵשָׂו רוֹצֶה לִדְחֹק וּלְצַעֵר אֶת יַעֲקֹב כָּל כַּמָּה שֶׁיּוּכַל, וְאַף הֶחְשִׁיב אֶת זֶה יוֹתֵר מֵעֲבוֹדַת אֱלִילִיו!

מַדּוּעַ רָצָה יַעֲקֹב לָצֵאת מִמְּעֵי אִמּוֹ?

בְּשֵׁם הַגָּאוֹן רַבִּי חַיִּים מִבְּרִיסְק זַצַ"ל שׁוֹאֲלִים שְׁאֵלָה אַחֶרֶת. הוּא שָׁאַל, מַדּוּעַ כַּאֲשֶׁר הָיְתָה רִבְקָה עוֹבֶרֶת עַל יַד פְּתְחֵי תּוֹרָה, הָיָה יַעֲקֹב מְפָרְכֵּס וְרוֹצֶה לָצֵאת. וְלִכְאוֹרָה, מַה חָסֵר לְיַעֲקֹב בְּבִטְנוֹ אִמּוֹ? וַהֲלֹא הוּא יוֹשֵׁב שָׁם וְלוֹמֵד אֶת כָּל הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ מִפִּי הַמַּלְאָךְ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ בַּגְּמָרָא (נִדָּה ל:), וְדָרְשׁוּ (שָׁם) עַל זֶה אֶת הַפָּסוּק שֶׁאָמַר אִיּוֹב (כט, ב) "מִי יִתְּנֵנִי כְּיַרְחֵי קֶדֶם כִּימֵי אֱלוֹהַּ יִשְׁמְרֵנִי", שֶׁאִיּוֹב שֶׁהָיָה בְּסֵבֶל נוֹרָא צַעַר וּמַכְאוֹבִים וְקִלֵּל אֶת הַיּוֹם שֶׁנּוֹלַד בּוֹ, בִּקֵּשׁ "מִי יִתְּנֵנִי יַרְחֵי קֶדֶם", אֵלּוּ יַרְחֵי הַלֵּדָה שֶׁבָּהֶם הָיָה בִּבְטֶן אִמּוֹ, וְהוּא הַזְּמַן הַטּוֹב בְּיוֹתֵר שֶׁיֵּשׁ לָאָדָם. זֶה הָיָה הַזְּמַן שֶׁאִיּוֹב בִּקֵּשׁ לַחְזֹר אֵלָיו. בַּזְּמַן הַזֶּה בְּעוֹדוֹ בִּמְעֵי אִמּוֹ, הָאָדָם פָּטוּר מִכָּל הַבְּעָיוֹת, הוּא לֹא מְשַׁלֵּם

'מסים'... אין כְּאבי ראש או שְׁאָר חֳלָאים... אין שום בְּעָיות. ויושֵׁב הָעֲבָר וְכָל הַזְּמַן עוֹסֵק בַּתּוֹרָה עם רַב גָּדוֹל לְיָדוֹ... מַלְאַךְ ה', מַמָּשׁ כְּמוֹ בָּעוֹלָם הַבָּא, שֶׁיּוֹשְׁבִים הַצַּדִּיקִים וְעוֹסְקִים בַּתּוֹרָה. וְאִם כֵּן מַדּוּעַ זֶה רָצָה כָּל כָּךְ יַעֲקֹב לָצֵאת מִמְּעֵי אִמּוֹ?!

וְאוֹמְרִים בִּשְׁמוֹ שֶׁל רַבִּי חַיִּים בְּרִיסְק זַצַ"ל שֶׁהוּא בֵּאֵר, שֶׁרוֹאִים מִכָּאן יְסוֹד גָּדוֹל. וְהוּא, שֶׁאֲפִלּוּ אִם יֵשׁ לָאָדָם 'רַב', וְלֹא סְתָם 'רַב', אֶלָּא 'מַלְאַךְ ה' צְבָאוֹת', וּמְלַמֵּד אוֹתוֹ אֶת כָּל הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ, מִכָּל מָקוֹם אִם יֵשׁ לוֹ בַּחֶדֶר חָבֵר רַע - זֶה הוֹרֵס וּמַשְׁחִית אֶת הַכֹּל. וְלָכֵן הַגַּם שֶׁהָיָה לְיַעֲקֹב מַלְאָךְ שֶׁלִּמְּדוֹ תּוֹרָה, וּמְסְתַּבֵּר שֶׁיַּעֲקֹב לְפִי שֹׁרֶשׁ נִשְׁמָתוֹ הָיָה לוֹ מַלְאָךְ בְּדַרְגָּה גְּבוֹהָה מְאֹד, לַמְּרוֹת זֹאת כְּשֶׁבִּסְמוּךְ אֵלָיו, בְּאוֹתוֹ הַחֶדֶר מַמָּשׁ נִמְצָא תַּלְמִיד נוֹסָף וְהוּא עֵשָׂו הָרָשָׁע, לֹא יַעֲזֹר מְאוּמָה. זֶהוּ רַק צַעַר וְסֵבֶל בִּשְׁבִילוֹ. וְלָכֵן הוּא מִשְׁתַּדֵּל מְיֻד לִבְרֹחַ מִמֶּנּוּ... 'הַרְחֵק מִשָּׁכֵן רַע'.

לְהַשְׁגִּיחַ עַל ה'חֲבֵרִים' שֶׁל הַיְלָדִים

יֵשׁ הוֹרִים שֶׁטּוֹעִים בַּדָּבָר הַזֶּה. אֶחָד חוֹשֵׁב לְעַצְמוֹ, 'בָּרוּךְ ה', הַבֵּן שֶׁלִּי נִמְצָא בְּמָקוֹם טוֹב. הֲרֵי בֵּרַרְתִּי כָּל כָּךְ הַרְבֵּה עַל הַתַּלְמוּד תּוֹרָה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ רַבָּנִים גְּדוֹלִים בְּתוֹרָה וְיִרְאָה, וְלֹא דַּי שֶׁמְּלַמְּדִים אֶת הַיְלָדִים תּוֹרָה בְּטָהֳרָתָהּ, אֶלָּא גַּם מְחַנְּכִים שָׁם לְמִדּוֹת טוֹבוֹת. בָּרוּךְ ה' שֶׁהַבֵּן שֶׁלִּי שָׁם, וַדַּאי וַוַדַּאי שֶׁהַבֵּן שֶׁלִּי גָּדֵל שָׁם כְּמוֹ שֶׁצָּרִיךְ, עַכְשָׁו אֲנִי יָכוֹל לָלֶכֶת לָנוּחַ... '

וְזוֹ טָעוּת גְּמוּרָה. אִי אֶפְשָׁר לִשְׁלֹחַ אֶת הַיֶּלֶד לְתַלְמוּד תּוֹרָה, לְהַטִּיל אֶת כָּל הַחִנּוּךְ שֶׁלּוֹ עַל רַבּוֹ, וּלוֹמַר 'בָּרוּךְ שֶׁפְּטָרַנִי מֵעָנְשׁוֹ שֶׁל זֶה' עוֹד קֹדֶם הַבַּר מִצְוָה... צָרִיךְ שֶׁתִּהְיֶה דְּרִישָׁה וַחֲקִירָה מַתְמֶדֶת עַל מַצָּבוֹ שֶׁל הַבֵּן. כִּי אָמְנָם נָכוֹן שֶׁהָרַב הוּא מַלְאַךְ ה' צְבָאוֹת כְּמוֹ שֶׁבַּרַרְתָּ קֹדֶם, וְהוּא מְחַנֵּךְ אֶת הַבֵּן שֶׁלְּךָ לִלְמֹד, מְחַנֵּךְ אוֹתוֹ לְיִרְאַת שָׁמַיִם וּלְמִדּוֹת טוֹבוֹת, וְזֶה טוֹב מְאֹד. אֲבָל עִם מִי עוֹד הוּא נִמְצָא שָׁם בְּתַלְמוּד תּוֹרָה וּמִי הַחֲבֵרִים שֶׁלּוֹ?! וּבְ'רְחוֹב' עִם מִי הַבֵּן שֶׁלְּךָ מִסְתּוֹבֵב?! אֵלּוּ 'מַלְאָכִים' יֵשׁ שָׁם בָּרְחוֹב?! - הֲרֵי לִפְעָמִים יֵשׁ שָׁם גַּם 'מַלְאֲכֵי חַבָּלָה', אִי אֶפְשָׁר לָדַעַת... וְלָכֵן אַתָּה אֶת חֶלְקְךָ מֵחִנּוּךְ בִּנְךָ אַל תַּנִּיחַ. עָלֶיךָ לִפְקֹחַ עַיִן, וְעָלֶיךָ מוּטָל לָרֶדֶת וְלִבְדֹּק אֶת זֶה.

זֶה מַה שֶּׁרוֹאִים אֶצְלֵנוּ בַּפָּרָשָׁה. יָכוֹל לִהְיוֹת שֶׁיֵּשׁ לָאָדָם רַב צַדִּיק כְּ'מַלְאָךְ', אֲבָל אִם יֵשׁ לוֹ 'חָבֵר רַע' לֹא הוֹעִילוּ כְּלוּם. כִּי הַהַשְׁפָּעָה שֶׁל הֶחָבֵר הִיא גְּדוֹלָה יוֹתֵר מֵהַהַשְׁפָּעָה שֶׁל הָרַב, וּבְמִלָּה אַחַת יָכוֹל חָבֵר רַע לְסַתֵּר וְלַהֲרֹס אֶת כָּל מַה שֶּׁהָרַב מְלַמֵּד וּמְחַנֵּךְ אוֹתוֹ בִּזְמַן רַב וּבְטִרְחָה מְרֻבָּה.

שֶׁהַיְלָדִים לֹא יִהְיוּ בְּגֶדֶר 'בָּשָׂר שֶׁנִּתְעַלֵּם מִן הָעַיִן'...

מְסַפְּרִים עַל הָרַב מִבְּרִיסְק זַצַ"ל שֶׁאָמַר פַּעַם, 'בָּרוּךְ ה', הַבָּנִים שֶׁלִּי הֵם לֹא בְּגֶדֶר 'בָּשָׂר שֶׁנִּתְעַלֵּם מִן הָעַיִן'... אֲנִי יוֹדֵעַ עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע שָׁעוֹת מַה עוֹשִׂים הַבָּנִים שֶׁלִּי, וְהֵיכָן הֵם נִמְצָאִים'. יֵשׁ אֶחָד שֶׁבָּא לַבַּיִת וְשׁוֹאֵל אֶת אִשְׁתּוֹ, 'אֵיפֹה הַיֶּלֶד שֶׁלָּנוּ?', וְהִיא אוֹמֶרֶת לוֹ, 'אַתָּה שׁוֹאֵל אוֹתִי?! גַּם אֲנִי שׁוֹאֶלֶת... לֹא יוֹדַעַת אֵיפֹה הוּא!'. וּבַזְּמַן הַזֶּה שֶׁהוּא בְּלִי הַשְׂגָּחָה וּפִקּוּחַ, מִי יוֹדֵעַ אֵיפֹה הוּא נִמְצָא, וּמַה הוּא עוֹשֶׂה. וּבִפְרָט בַּזְּמַן שֶׁלָּנוּ, שֶׁה'רְחוֹב' הוּא לֹא רְחוֹב כָּשֵׁר כְּמוֹ שֶׁהָיָה לִפְנֵי כַּמָּה דּוֹרוֹת, וְהָ'רְחוֹב' מְהַוֶּה חֶרְבָּן אֶחָד גָּדוֹל, וְאִי אֶפְשָׁר לִסְמֹךְ עַל שׁוּם דָּבָר. צָרִיךְ לָקַחַת אֶת הַדְּבָרִים לִתְשׁוּמַת לֵב, לֹא לִסְמֹךְ עַל כָּךְ שֶׁהַבֵּן נִמְצָא בְּתַלְמוּד תּוֹרָה, אֶלָּא לַחְקֹר וְלִדְרֹשׁ כָּל הָעֵת עַל חֲבֵרָיו בְּפִקּוּחַ מַתְמִיד.

וּבְעִנְיַן הַחִנּוּךְ צָרִיךְ לָדַעַת, כִּי רַבּוֹתֵינוּ חַכְמֵי יִשְׂרָאֵל הָיוּ רַחֲמָנִים בְּנֵי רַחֲמָנִים, וְאַף עַל פִּי כֵן הַגְּרַ"א בְּאִגַּרְתּוֹ מְעֻלֶּפֶת סַפִּירִים כּוֹתֵב שֶׁלִּפְעָמִים יֵשׁ צֹרֶךְ לְהַכּוֹתָם מְעַט. הַיּוֹם יֵשׁ שִׁיטָה כָּזוֹ שֶׁאָסוּר לָגַעַת בַּיֶּלֶד.

אָמְנָם וַדַּאי שֶׁלֹּא הַכַּוָּנָה כְּאוֹתָם אֵלּוּ שֶׁמַּכִּים אֶת הַיֶּלֶד עַד שֶׁמִּתְעַיְּפִים... רח"ל. וַדַּאי שֶׁלֹּא. אֲבָל כֵּן צָרִיךְ לָדַעַת שִׁלְּפָעָמִים צְרִיכִים לְהַכּוֹת אֶת הַיֶּלֶד הַבָּאָה, כְּגוֹן אִם הַיְלָדִים מְקַלְקְלִים חָלִילָה, אוֹ אֵינָם מְבָרְכִים, וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה. וְלֹא צָרִיךְ לַחֲשֹׁשׁ אוּלַי הַיֶּלֶד עָשׁוּי מִזְּכוּכִית וְיִשָּׁבֵר...

וְאָמְנָם רַבּוֹתֵינוּ נָתְנוּ בָּזֶה כְּלָלִים וּגְדָרִים, שֶׁלֹּא לְהַכּוֹת בִּזְמַן רִתְחָא. יֵשׁ אֶחָד שֶׁמַּכֶּה אֶת הַבֵּן שֶׁלּוֹ כְּשֶׁהוּא מַכְעִיס אוֹתוֹ, וּבְשָׁעָה זוֹ בִּהְיוֹתוֹ כּוֹעֵס הוּא מַכֶּה אוֹתוֹ. יָכוֹל גַּם לִזְרֹק עָלָיו 'מְקֻרְרִ' בְּשָׁעַת כַּעֲסוֹ... זֶה לֹא הַכָּאָה שֶׁל 'חִנּוּךְ' אֶלָּא הַכָּאָה שֶׁל 'כַּעַס'.

וְהַכֹּל צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת בְּדַעַת וּבְתְבוּנָה. כְּבָר אָמְרוּ חַז"ל (סוֹטָה מז.) שֶׁתָּמִיד תִּהְיֶה שְׂמֹאל דּוֹחָה וְיָמִין מְקָרֶבֶת, וְלִפְעָמִים נִזְקָקִים לִ'שְׂמֹאל דּוֹחָה', וּלְעִתִּים דַּוְקָא לִ'יָמִין מְקָרֶבֶת'. הַכֹּל לְפִי הָעִנְיָן, וּבְהִתְיַעֲצוּת עִם חַכְמֵי הַתּוֹרָה.

'שְׁנֵי גוֹיִים בִּבְטְנֵךְ' - דַּרְכּוֹ שֶׁל הַיֵּצֶר לְהַטִּיל סְפֵקוֹת

עוֹד יֵשׁ הֶעָרָה גְּדוֹלָה וִיסוֹדִית שֶׁלּוֹמְדִים כָּאן בַּפְּסוּקִים הָאֵלּוּ. רִבְקָה טָרְחָה וְהָלְכָה לְבֵית מִדְרָשׁוֹ שֶׁל שֵׁם לִשְׁאֹל וְלִדְרֹשׁ, מִשּׁוּם שֶׁלֹּא הֵבִינָה אֵיךְ יִתָּכֵן שֶׁהָעֻבָּר רָץ וּמְפַרְכֵּס לָצֵאת גַּם כְּשֶׁעוֹבֶרֶת עַל יַד פִּתְחֵי תּוֹרָה וְגַם כְּשֶׁעוֹבֶרֶת לְיַד בָּתֵּי עֲבוֹדָה זָרָה. וּבֶאֱמֶת הִסְבִּירוּ לָהּ שֶׁאֵין זֶה עֻבָּר אֶחָד, אֶלָּא שְׁנַיִם יֵשׁ כָּאן, אֶחָד כֻּלּוֹ קֹדֶשׁ קָדָשִׁים, וְהַשֵּׁנִי, עֲשָׂו, הוּא זֶה שָׁרָץ לַעֲבוֹדָה זָרָה. 'שְׁנֵי גוֹיִים בִּבְטְנֵךְ'. וּבָזֶה נָחָה דַּעְתָּהּ.

הֲרֵי לָנוּ שֶׁכָּל זְמַן שֶׁלֹּא יָדְעָה רִבְקָה שֶׁיֵּשׁ תְּאוֹמִים בִּבְטְנָהּ, וְסָבְרָה שֶׁעֻבָּר אֶחָד הוּא, לֹא יָכְלָה לָשֵׂאת אֶת הַמַּחֲשָׁבָה שֶׁאוֹתוֹ עֻבָּר רוֹצֶה לָצֵאת גַּם לְפִתְחֵי תּוֹרָה וְגַם לְבָתֵּי עֲבוֹדָה זָרָה, כִּי לֹא יִתָּכֵן שֶׁתִּהְיֶה מְצִיאוּת שֶׁל 'סְפֵקוֹת', מְצִיאוּת שֶׁל 'פְּסִיחָה עַל שְׁתֵּי הַסְּעִפִּים'. אִם צַדִּיק הוּא וְעוֹבֵד אֶת הָאֱלֹהִים - טוֹב, וְאִם רָשָׁע הוּא - שֶׁיִּהְיֶה רָשָׁע. אֲבָל לֹא יִתָּכֵן שֶׁיִּהְיֶה גַּם צַדִּיק וְגַם רָשָׁע, לִפְעָמִים רוֹצֶה לָרוּץ לְפִתְחֵי תּוֹרָה וְלִפְעָמִים לְבָתֵּי עֲבוֹדָה זָרָה. לֹא שַׁיָּךְ שֶׁיִּהְיֶה כַּדָּבָר הַזֶּה. לָכֵן הָלְכָה וְשָׁאֲלָה בִּדְבַר ה', וְרַק כְּשֶׁהִסְבִּירוּ לָהּ שֶׁהֵם שְׁנַיִם, נָחָה דַּעְתָּהּ. וְלָמַדְנוּ כָּאן יְסוֹד גָּדוֹל, כִּי לִהְיוֹת פּוֹסֵחַ עַל שְׁתֵּי הַסְּעִפִּים, לִהְיוֹת כ'מִסְתַּפֵּק' בַּדָּבָר, הוּא הַדָּבָר הַיּוֹתֵר גָּרוּעַ.

וּבְפֶרֶט בְּדוֹר שֶׁלָּנוּ, שֶׁהוּא דָּרָא בַּתְרָאָה, וְ'אוֹר' וְ'חֹשֶׁךְ' מְשַׁמְּשִׁים בּוֹ בְּעֵרְבּוּבְיָא, הַרְבֵּה הַרְבֵּה סְפֵקוֹת מִתְעוֹרְרִים אֵצֶל הָאָדָם מֵחֲמַת כָּל מִינֵי סִבּוֹת שׁוֹנוֹת וּמְשֻׁנּוֹת, אִם בְּגִלַּל הָ'רְחוֹב', אִם בְּגִלַּל סְפָרִים חִיצוֹנִים אוֹ דִּבּוּרִים שׁוֹנִים, וְאַט אַט הָ'אֱמוּנָה' אֶצְלוֹ הוֹלֶכֶת וְנֶחְלֶשֶׁת, וְנִמְצָא פַּעַם 'מַאֲמִין' וּפַעַם 'חֲצִי מַאֲמִין'. וּבָזֶה גָּדוֹל כֹּחוֹ שֶׁל הַיֵּצֶר, לְהַטִּיל בְּלִבּוֹ שֶׁל הָאָדָם סְפֵקוֹת, וְכָךְ עַל יְדֵי הַסְּפֵקוֹת הוּא מְטַשְׁטֵשׁ אֶת הָאֱמוּנָה שֶׁל הָאָדָם. וְזֶהוּ הַדָּבָר הַיּוֹתֵר מְשֻׁקָּע וּמִתְעָב לִפְנֵי ה', וּכְמוֹ שֶׁרוֹאִים כָּאן אֵצֶל רִבְקָה, שֶׁלֹּא יִתָּכֵן כַּדָּבָר הַזֶּה לִהְיוֹת פּוֹסֵחַ עַל שְׁתֵּי הַסְּעִפִּים.

וּכְבָר אָמְרוּ (כֶּתֶר שֵׁם טוֹב הוֹסָפוֹת סִי' צג), כִּי 'עֲמָלֵק' עוֹלֶה בְּגִימַטְרִיָּא 'סָפֵק'. הַכֹּחַ שֶׁל 'עֲמָלֵק' בְּקִרְבּוּר הָאֲמִתִּי הָרוֹתֵחַת, בְּקִרְבּוּר הָאֱמוּנָה, הוּא מֵה'סְּפֵקוֹת' שֶׁמִּתְעוֹרְרִים אֵצֶל הָאָדָם.

לָכֵן מִיָּד אַחֲרֵי שֶׁכָּתוּב שֶׁבְּנֵי יִשְׂרָאֵל נִסּוּ אֶת ה' "הֲיֵשׁ ה' בְּקִרְבֵּנוּ אִם אָיִן" (שְׁמוֹת יז, ז), מִיָּד "וַיָּבֹא עֲמָלֵק וַיִּלָּחֶם עִם יִשְׂרָאֵל" (שְׁמוֹת יז, יח). כִּי מִזֶּה גּוּפָא נוֹבֵעַ הַכֹּחַ שֶׁל עֲמָלֵק, הַסָּפֵק שֶׁל יִשְׂרָאֵל "הֲיֵשׁ ה' בְּקִרְבֵּנוּ אִם אָיִן".

וְכָךְ הִיא דַּרְכּוֹ שֶׁל יֵצֶר הָרַע. הוּא לֹא בָּא לָאָדָם וְאוֹמֵר לוֹ, 'בֹּא תִּהְיֶה רָשָׁע וְתַעֲבֹר עֲבֵרָה', אֶלָּא הוּא מַתְחִיל לְהַכְנִיס בּוֹ 'סְפֵקוֹת'. אוֹמֵר לוֹ, 'בֹּא וְתַעֲשֶׂה כָּךְ וְכָךְ, הֲרֵי לֹא בָּטוּחַ שֶׁזֶּה אָסוּר, זֶה רַק סָפֵק... וַאֲפִלּוּ אִם זֶה 'אָסוּר', כִּי בֶּאֱמֶת זֶה לֹא לְפִי הַשֻּׁלְחָן עָרוּךְ, אֲבָל מֻתָּר לְךָ לְהַלֵּק... בֹּא תִּהְיֶה גַּם אַתָּה פּוֹסֵק וְתַכְרִיעַ אַחֶרֶת', וְהָאָדָם מַתְחִיל לְהִסְתַּפֵּק, 'אוּלַי הוּא צוֹדֵק? אוּלַי לֹא?', אֲבָל כְּבָר בָּזֶה עַצְמוֹ, כַּאֲשֶׁר נִכְנָס הַסָּפֵק אֵצֶל הָאָדָם - זֶה מַחֲלִישׁ לוֹ אֶת הָ'אֱמוּנָה'.

'אֵיפֹה הָיִית בְּיָסְדִי אֶרֶץ'

יָדוּעַ הַמַּעֲשֶׂה בְּאִיּוֹב, כַּיָּדוּעַ שֶׁבָּאוּ עָלָיו צָרוֹת וְיִסּוּרִין לְאֵין מִסְפָּר, וְהָיָה אִיּוֹב מִתְאוֹנֵן עַל מַר גּוֹרָלוֹ וּבָא בְּטְרוּנְיָא לַה' יִתְבָּרַךְ, אֵיךְ יִתָּכֵן שֶׁבָּאִים עָלַי כָּל כָּךְ הַרְבֵּה צָרוֹת? וְכִי רָשָׁע אֲנִי שֶׁהֵם מַגִּיעִים לִי? וְאָמַר אִיּוֹב לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, 'שָׁמָּא בֵּין אִיּוֹב לְאוֹיֵב הִתְחַלֵּף לָךְ' (בָּבָא בַּתְרָא טז.), אוּלַי טָעִיתָ וְאַתָּה מֵבִיא לִי צָרוֹת שֶׁהָיוּ אֲמוּרִים לְהַגִּיעַ לְמִישֶׁהוּ אַחֵר, לְאוֹיֵב.

וְכָךְ יֵשׁ בְּסֵפֶר אִיּוֹב אֲרִיכוּת הַטְּעָנוֹת שֶׁטָּעַן אִיּוֹב, אֲבָל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בַּסּוֹף הֵשִׁיב לוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב 'וַיַּעַן ה' אֶת אִיּוֹב' (לח, א), וְשָׁם בָּאִים שְׁנֵי פְּרָקִים שֶׁבָּהֶם יֵשׁ סִדְרָה שְׁלֵמָה שֶׁל שְׁאֵלוֹת נוֹקְבוֹת שֶׁשּׁוֹאֵל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת אִיּוֹב. וְאַחַת הַשְּׁאֵלוֹת הִיא 'אֵיפֹה הָיִיתָ בְּיָסְדִי אָרֶץ' (אִיּוֹב לח, ד).

מָה פֵּרוּשׁ הַפָּסוּק? - בְּמִדְרַשׁ שְׁמוֹת רַבָּה בְּפָרָשַׁת כִּי תִשָּׂא (פָּרָשָׁה מ סִי' ג) בֵּאֲרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל, שְׁנִשְׁמָתוֹ שֶׁל אָדָם הָרִאשׁוֹן הָיְתָה כּוֹלֶלֶת אֶת כָּל הַנְּשָׁמוֹת כֻּלָּם, אֶלָּא שֶׁהָיוּ בְּחִינוֹת בְּחִינוֹת בַּדָּבָר. לְשׁוֹן הַמִּדְרָשׁ, "יֵשׁ שֶׁהוּא תָּלוּי בְּרֹאשׁוֹ שֶׁל אָדָם,

וְיֵשׁ שֶׁהוּא תָּלוּי בִּשְׂעָרוֹ, וְיֵשׁ שֶׁהוּא תָּלוּי בְּמִצְחוֹ, וְיֵשׁ בְּעֵינָיו, וְיֵשׁ בְּחָטְמוֹ, וְיֵשׁ בְּפִיו, וְיֵשׁ בְּאָזְנוֹ", דְּהַיְנוּ, כְּמוֹ שֶׁבָּאָדָם יֵשׁ חֲלָקִים חֲלָקִים, וּבְרוּר שֶׁהַ'מֹחַ' וְהַ'לֵּב' יוֹתֵר חֲשׁוּבִים מֵהַ'כְּרֵס', (הֲגַם שֶׁהָרִבֵּה בְּנֵי אָדָם לֹא חוֹשְׁבִים כָּךְ...), כָּךְ גַּם הַנְּשָׁמוֹת שֶׁהָיוּ כְּלוּלוֹת בְּאָדָם הָרִאשׁוֹן, הַנְּשָׁמוֹת הַגְּבוֹהוֹת יוֹתֵר הָיוּ בְּמָקוֹם יוֹתֵר חָשׁוּב אֵצֶל הָאָדָם, בְּ'רֹאשׁוֹ', וְהַנְּשָׁמוֹת שֶׁפָּחוֹת חֲשׁוּבוֹת הָיוּ בְּ'שַׁעֲרוֹ', וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה.

וְזֶהוּ שֶׁאָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְאִיּוֹב 'אֵיפֹה הָיִיתָ בְּיָסְדִי אָרֶץ', כְּלוֹמַר, מֵהֵיכָן וּמֵאֵיזֶה חֵלֶק בְּאָדָם הָרִאשׁוֹן נֶאֱצְלָה הַנְּשָׁמָה שֶׁלְּךָ, הַאִם מִמָּקוֹם גָּבוֹהַּ יוֹתֵר אוֹ בְּמָקוֹם נָמוּךְ? "אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, אִיּוֹב, אֱמֹר לִי הֶאֵיפָה שֶׁלְּךָ, בְּאֵיזֶה מָקוֹם הָיְתָה תְּלוּיָה? בְּרֹאשׁוֹ אוֹ בְּמִצְחוֹ, אוֹ בְּאֵיזֶה אֵיבָר שֶׁלּוֹ?! אִם יוֹדֵעַ אַתָּה בְּאֵיזֶה מָקוֹם הָיְתָה אֵיפָתְךָ אַתָּה מִתְוַכֵּחַ עִמִּי?!". אִם תֵּדַע מֵהֵיכָן נֶאֱצְלָה נִשְׁמָתְךָ, דְּהַיְנוּ שֶׁתַּכִּיר וְתֵדַע מַהִי שֹׁרֶשׁ הַנְּשָׁמָה שֶׁלְּךָ וּמָה מַּגַּמָתָהּ כָּאן בָּעוֹלָם, תּוּכַל לְהִתְוַכֵּחַ וְלִטְעֹן טְעָנוֹת. אֲבָל כָּל זְמַן שֶׁאֵינְךָ יוֹדֵעַ, אִם כֵּן אֵין לְךָ יְדִיעָה מָה צָּרִיךְ אַתָּה לְתַקֵּן בָּעוֹלָם, וְאֵין לְךָ הֲבָנָה בְּכָל הַמַּהֲלָכִים שֶׁנַּעֲשִׂים בָּעוֹלָם כְּדֵי לַהֲבִיאוֹ לַתִּקּוּן הַשָּׁלֵם, וּמַה לְּךָ מִתְאוֹנֵן וּמִתְלוֹנֵן.

מַדּוּעַ לֹא מָנְעָתְ מֵאָדָם הָרִאשׁוֹן לַחֲטֹא בְּחֵטְא עֵץ הַדַּעַת?

וּמְסַפְּרִים (ע' בְּסֵפֶר סִפּוּרֵי חֲסִידִים בְּאֹר יַעֲקֹב חַיִּים ח"ג עַמּוּד קכז) שֶׁפַּעַם יָשְׁבוּ הָאַחִים הַקְּדוֹשִׁים רַבִּי אֱלִימֶלֶךְ מִלִּיזְ'עֶנְסְק וְאָחִיו רַבִּי זוּשָׁא זצ"ל, וְלָמְדוּ יַחַד אֶת דִּבְרֵי הַמִּדְרָשׁ הַזֶּה עַל הַפָּסוּק בְּאִיּוֹב (לח, ד) "אֵיפֹה הָיִיתָ בְּיָסְדִי אָרֶץ". וְהָיוּ שְׁנֵי הָאַחִים הַצַּדִּיקִים הַלָּלוּ - רַבִּי אֱלִימֶלֶךְ וְרַבִּי זוּשָׁא זצ"ל - יוֹשְׁבִים יַחַד וְלוֹמְדִים אֶת דִּבְרֵי הַמִּדְרָשׁ. פָּנָה אֶחָד הָאַחִים לַחֲבֵרוֹ וְאָמַר לוֹ כָּךְ: 'אֱמֹר לִי אָחִי יַקִּירִי. הֲרֵי בַּמִּדְרָשׁ מְבֹאָר שֶׁכָּל הַנְּשָׁמוֹת הָיוּ כְּלוּלוֹת יַחַד בִּנְשָׁמָתוֹ שֶׁל אָדָם הָרִאשׁוֹן. וּבְכֵן, יֵשׁ לִי קֻשְׁיָא עָלֶיךָ. מַדּוּעַ לֹא עִכַּבְתָּ אֶת אָדָם הָרִאשׁוֹן מִלַּחֲטֹא? הֲרֵי גַּם אַתָּה הָיִיתָ יַחַד אִתּוֹ, גַּם אַתָּה הָיִיתָ חֵלֶק מִמֶּנּוּ. וְאַתָּה שֶׁהִנְּךָ קָדוֹשׁ עֶלְיוֹן, צַדִּיק יְסוֹד עוֹלָם, הָיִיתָ צָרִיךְ לִתְפֹּס אֶת יָדוֹ שֶׁל אָדָם הָרִאשׁוֹן, וְלֹא לָתֵת לוֹ לֶאֱכֹל מֵעֵץ הַדַּעַת! לָמָּה זֶה נָקַטְתָּ בְּשֵׁב וְאַל תַּעֲשֶׂה וְלֹא מָנַעְתּוֹ מֵחֵטְא לַה'?!'.

הֵשִׁיב לוֹ אָחִיו, 'הָפוֹךְ בְּדִיּוּק! אֲנִי נָתַתִּי לוֹ וְאִפְשַׁרְתִּי לוֹ בְּכַוָּנָה תְּחִלָּה שֶׁיַּעֲשֶׂה מַה שֶּׁיַּעֲשֶׂה. מַדּוּעַ? - כֵּיוָן שֶׁכְּשֶׁהַיֵּצֶר הָרַע בָּא לָאָדָם הָרִאשׁוֹן, בַּמֶּה תָּפַס אוֹתוֹ, אֵיךְ נִלְחַם בָּאָדָם? הִתְחִיל נוֹתֵן לוֹ סְפֵקוֹת בֶּאֱמוּנָתוֹ. אוּלַי תֹּאכַל מֵעֵץ הַדַּעַת 'וְהְיִיתֶם כֵּאלֹהִים' (בְּרֵאשִׁית ג, ה), 'כְּדַאי לְךָ, זֶה טוֹב לְךָ'. וְנִכְנַס אֶצְלוֹ הַ'סָּפֵק', 'כְּדַאי לֶאֱכֹל? אוֹ לֹא כְּדַאי?!'. וְכֵיוָן שֶׁרָאִיתִי שֶׁנִּכְנַס אֵצֶל הָאָדָם 'סָפֵק', אָמַרְתִּי לוֹ לָאָדָם אַל לְךָ לְהִשָּׁאֵר עִם 'סָפֵק'. הַ'סָּפֵק' הוּא הַגָּרוּעַ בְּיוֹתֵר, הוּא מְפַעְפֵּעַ בְּלִבּוֹ שֶׁל אָדָם כְּאַרְסוֹ שֶׁל עַכְנַאי וּמְקַעֲקֵעַ אֶת כָּל הָאֱמוּנָה מִמֶּנּוּ. לָכֵן אָמַרְתִּי לוֹ, 'לֵךְ, תֹּאכַל מֵעֵץ הַדַּעַת, וְתָמוּת! אֲבָל בְּלִי סְפֵקוֹת', מוּטָב שֶׁתֶּחֱטָא, וּבִלְבַד שֶׁיִּתְבָּרֵר אֶצְלְךָ הַטָּעוּת וְתֵצֵא מִן הַסָּפֵק. 'אֵין שִׂמְחָה כְּהַתָּרַת הַסְּפֵקוֹת' (שו"ת הָרַמָּ"א סִימָן ה, פמ"ג או"ח סִימָן תרפב מש"ז אוֹת א, מְצוּדַת דָּוִד מִשְׁלֵי טו ל), כְּשֶׁיֵּשׁ בֶּאֱמוּנָה 'סְפֵקוֹת' וּ'סְדָקִים', 'אוּלַי כֵּן' אוֹ 'אוּלַי לֹא', זוֹ צָרָה צְרוּרָה.

וְאֶת זֶה אָמַר הַנַּעַם אֱלִימֶלֶךְ זַצ"ל שֶׁיָּדַע חוּמְרָתוֹ שֶׁל 'אִסּוּר', וַאֲפִלּוּ שֶׁל 'נִדְנוּד אִסּוּר' יָדַע מַהוּ. יָדַע מַה הִיא הַחֲשִׁיבוּת שֶׁלֹּא לַעֲבֹר עַל 'מֵימְרָא דְּרַחֲמָנָא'. תַּלְמִידוֹ הַמְּבֻהָק שֶׁל הַ'נַּעַם אֱלִימֶלֶךְ', בְּסִפְרוֹ מָאוֹר וְשֶׁמֶשׁ (פָּרָשַׁת מַסְעֵי) מֵבִיא, "שָׁמַעְתִּי מֵאַדְמוֹ"ר הָרַב בּוֹצִינָא קַדִּישָׁא אִישׁ אֱלֹהִי מוֹרֵינוּ הָרַב רַבִּי אֱלִימֶלֶךְ זְצוּק"ל, שֶׁאָמַר, שֶׁעֲשָׂה תְּשׁוּבָה עַל חַטֹּאת יְמֵי הַנְּעוּרִים, וְגַם עַל מַה שֶּׁחָטָא בִּהְיוֹתוֹ בְּבֶטֶן אִמּוֹ וְצִעֵר אוֹתָהּ אָז". מִישֶׁהוּ עָשָׂה עַל זֶה 'תְּשׁוּבָה'? מִישֶׁהוּ חָשַׁב שֶׁזֶּה עָוֹן? מִישֶׁהוּ חָשַׁב עַל זֶה בִּכְלָל? תַּגִּיד אֶת זֶה לְמִישֶׁהוּ, הוּא יֹאמַר לְךָ, 'לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה עַל זֶה שֶׁצִּעַרְתִּי אֶת אִמִּי בְּצַעַר הָעִבּוּר? שֶׁתַּגִּיד הִיא תּוֹדָה שֶׁבִּכְלָל נוֹלַדְתִּי... הֲרֵי הִיא שְׂמֵחָה שֶׁנּוֹלַדְתִּי! '.

אֲבָל הַ'נַּעַם אֱלִימֶלֶךְ' גַּם עַל זֶה עָשָׂה 'תַּעֲנִית' וְגַם עַל זֶה עָשָׂה 'תְּשׁוּבָה'. עַד כְּדֵי כָּךְ הָיָה חָמוּר אֶצְלוֹ נִדְנוּד וְסֵרָךְ שֶׁל אִסּוּר.

מוּבָא בַּסְּפָרִים (דּוֹר דֵּעָה עַמּוּד קכח, שְׁמַע שְׁלֹמֹה עַמּוּד סא אוֹת ב), שֶׁפַּעַם נִכְנַס אֶצְלוֹ - אֵצֶל ר' אֱלִימֶלֶךְ זַצ"ל - אֶחָד הַתַּלְמִידִים הַוָּתִיקִים, וְרָאָה אוֹתוֹ יוֹשֵׁב בְּצַעַר גָּדוֹל. שָׁאַל אוֹתוֹ, 'יֹאמַר לִי כְּבוֹד הָרַב, עַל מַה אַתָּה בְּצַעַר?', הֵשִׁיב לוֹ, 'הַיּוֹם (ל"א) עָשִׂיתִי עָוֹן, דִּבַּרְתִּי בַּתְּפִלָּה!'. שָׁאַל אוֹתוֹ

הַתַּלְמִיד, 'מַה בְּדִיּוּק קָרָה שָׁם, עַל מַה וְלָמָּה דִּבֵּר הָרַב בַּתְּפִלָּה?', אָמַר לוֹ רַבִּי אֱלִימֶלֶךְ, 'הָיִיתִי מִתְפַּלֵּל תְּפִלַּת שַׁחֲרִית, וּכְבָר הִתְחַלְתִּי 'הוֹדוּ', וְהִנֵּה נִכְנַס מִישֶׁהוּ לְבֵית הַכְּנֶסֶת כֻּלּוֹ בּוֹכֶה וְחָרֵד, וּבָא אֵלַי בְּאֶמְרוֹ, 'כְּבוֹד הָרַב תַּצִּיל אֶת אִשְׁתִּי שֶׁהִגִּיעַ פִּרְקָהּ לָלֶדֶת וּמִתְקַשָּׁה הִיא לֵילֵד, וּכְבָר זֶה עָנְיָן שֶׁל 'פִּקּוּחַ נֶפֶשׁ', בְּבַקָּשָׁה שֶׁכְּבוֹד הָרַב יִתְפַּלֵּל עָלֶיהָ!', וְכֵיוָן שֶׁבָּא אֵלַי הַיְהוּדִי הַזֶּה כֻּלּוֹ זוֹעֵק וּבוֹכֶה, הֶצְרַכְתִּי לַחֲקֹר וְלִדְרֹשׁ, לִשְׁאֹל אוֹתוֹ 'מַה קָּרָה?' וְכוּ', וְדִבַּרְתִּי בַּתְּפִלָּה!'.

עַל זֶה הָיָה נֶאֱנַח וּמִצְטַעֵר רַבִּי אֱלִימֶלֶךְ זַצַ"ל, עַל שֶׁדִּבֵּר בַּתְּפִלָּה בַּנְּסִבּוֹת הַלָּלוּ. אֶת זֶה רָאָה לְעַצְמוֹ כְּ'חוֹבָה' וּכְ'עָוֹן'. אָמַר לוֹ הַתַּלְמִיד, 'כְּבוֹד הָרַב, וַהֲלֹא פִּקּוּחַ נֶפֶשׁ הָיָה! וְכַדִּין עָשִׂיתָ שֶׁהִפְסַקְתָּ כְּדֵי לְבָרֵר עַל מַה וְלָמָּה בָּא הַיְהוּדִי הַזֶּה וְכֻלּוֹ בְּחֶרְדָּה גְּדוֹלָה, וְטוֹב עָשִׂיתָ שֶׁעָצַרְתָּ כְּדֵי לְהִתְפַּלֵּל עַל זוֹ הָאִשָּׁה הַמְקֻשָּׁה לֵילֵד, וּמַה לְּךָ לְהִצְטַעֵר עַל זֶה?!', אֲבָל רַבִּי אֱלִימֶלֶךְ לֹא נִרְגַּע וְאָמַר לוֹ, 'מִכָּל מָקוֹם הָיָה כָּאן עָוֹן'.

אָמַר לוֹ הַתַּלְמִיד, 'וַהֲרֵי דִּבַּרְתָּ בְּ'הוֹדוּ', קֹדֶם 'בָּרוּךְ שֶׁאָמַר', וְאִם כֵּן אֵין כָּאן עָוֹן!'. וּמַה עָנָה לוֹ רַבִּי אֱלִימֶלֶךְ? - אָמַר לוֹ: 'נָכוֹן, אֲבָל לְמִנְהָג הָאַשְׁכְּנַזִּים אוֹמְרִים 'הוֹדוּ' אַחֲרֵי בָּרוּךְ שֶׁאָמַר, וּלְפִי שִׁיטָתָם הָיָה כָּאן עָוֹן, וְעַל זֶה אֲנִי מִצְטַעֵר!', עַל זֶה הִצְטַעֵר רַבִּי אֱלִימֶלֶךְ. אֲפִלּוּ שֶׁלְּפִי הַנּוֹסָח שֶׁלּוֹ לֹא הָיָה כָּאן כְּלָל שֵׁם שֶׁל אִסּוּר, מִכָּל מָקוֹם הֱיוֹת וּלְפִי נֻסַּח אַשְׁכְּנַז 'הוֹדוּ' נִמְצָא אַחֲרֵי בָּרוּךְ שֶׁאָמַר, יֵשׁ כָּאן עָוֹן. וַאֲפִלּוּ שֶׁהָיָה זֶה מִקְרֶה מְיֻחָד שֶׁל פִּקּוּחַ נֶפֶשׁ, מִכָּל מָקוֹם הִרְגִּישׁ עַצְמוֹ מְחֻיָּב בַּדָּבָר שֶׁצָּרִיךְ לַעֲשׂוֹת עַל זֶה תְּשׁוּבָה.

אִם כֵּן, רַבִּי אֱלִימֶלֶךְ וְרַבִּי זוּשָׁא וַדַּאי יָדְעוּ מַהוּ אִסּוּר, וְכַמָּה חָמוּר לַחְטֹא חֵטְא אֶחָד לַה'. וְעִם כָּל זֶה לִמְּדוּנוּ, שֶׁעֲדַיִן הָיָה לְאָדָם הָרִאשׁוֹן לְלֶכֶת וְלֶאֱכֹל מֵ'עֵץ הַדַּעַת', לַעֲבֹר עַל צִוּוּי הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ, וּבִלְבַד שֶׁיָּמוּת בְּלֹא סְפֵקוֹת! כִּי הַ'סָּפֵק' גָּרוּעַ מִן הַכֹּל.

עַל יְדֵי 'אֱמוּנָה' חַי חַיִּים טוֹבִים יוֹתֵר

כְּשֶׁאָדָם 'מַאֲמִין' בֶּאֱמוּנָה גְּמוּרָה וּשְׁלֵמָה בַּבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ, כָּל הַחַיִּים שֶׁלּוֹ - הֵן הַחַיִּים הָרוּחָנִיִּים וְהֵן הַחַיִּים הַגַּשְׁמִיִּים - קַלִּים יוֹתֵר. לְלֹא 'סְפֵקוֹת', לְלֹא שְׁאֵלוֹת וּלְלֹא טְרוּנְיוֹת. גְּדוֹלֵי יִשְׂרָאֵל, הֲגַם שֶׁעָבְרוּ עֲלֵיהֶם צָרוֹת וּתְלָאוֹת לְאֵין מִסְפָּר, תָּמִיד הָיוּ חֲזָקִים בֶּאֱמוּנַת ה' וְהָיוּ שְׂרוּיִים בְּשִׂמְחָה בְּכָל מַצָּב. וְגַם כְּשֶׁהָיוּ מִתְיַסְּרִים בְּ'יִסּוּרֵי אִיּוֹב', לֹא הָיוּ חוֹקְרִים וְשׁוֹאֲלִים 'לָמָּה קָרָה לִי כָּךְ וְכָךְ'. אֶלָּא הָיָה לִבָּם שָׁקֵט וְשַׁאֲנָן שֶׁבְּוַדַּאי הַכֹּל לְטוֹבָה וְהַכֹּל לִבְרָכָה, חֶסֶד מֵאֵת ה' יִתְבָּרַךְ.

הָאַדְמוֹ"ר מִקָּאלִיב הָרִאשׁוֹן, הָיָה חוֹלֶה בְּמַחֲלַת עוֹר קָשָׁה, וְכָל גּוּפוֹ הָיָה פְּצָעִים פְּצָעִים, עַד שֶׁכָּל תְּנוּעָה קַלָּה הָיְתָה מַסֶּבָה לוֹ יִסּוּרִים קָשִׁים. וּמְסַפְּרִים שֶׁמִּשּׁוּם כָּךְ יָצְרוּ לוֹ בְּמִיְחָד בְּגָדִים מִ'נְּיָר', כְּדֵי שֶׁלֹּא יַכְבִּידוּ עַל גּוּפוֹ הַדָּוֶ' וְהַחוֹלָנִי. וְאַף עַל פִּי כֵן, מֵעוֹלָם לֹא רָאוּ אוֹתוֹ שָׁרוּי בְּ'צַעַר'. מֵעוֹלָם לֹא שָׁמְעוּ מִפִּיהוּ 'אֲנָחָה' אַחַת. תָּמִיד הָיוּ פָּנָיו 'קוֹרְנוֹת', וְהָיָה נִמְצָא בְּשִׂמְחָה. וְכָל הַסּוֹבְבִים אוֹתוֹ תָּמִיד תָּמְהוּ, 'אֵיךְ קוֹרֶה כַּדָּבָר הַזֶּה, שֶׁבֶּן אָדָם כָּל כָּךְ סוֹבֵל, כָּל כָּךְ מִצְטַעֵר, וְעִם כָּל זֹאת כָּל הַזְּמַן שָׁרוּי בְּשִׂמְחָה וְשָׂשׂוֹן?!'.

וּפַעַם אַחַת שָׁאַל אוֹתוֹ אֶחָד מִתַּלְמִידָיו אֶת הַשְּׁאֵלָה הַזּוֹ, 'יִלַּמְּדֵנוּ רַבֵּנוּ, הֲרֵי כָּל אֶחָד אַחֵר שֶׁהִיוּ בָּאִים עָלָיו כָּל כָּךְ הַרְבֵּה יִסּוּרִים הָיָה מֵטִיחַ רֹאשׁוֹ בַּכֹּתֶל וּבוֹכֶה וּמִצְטַעֵר, וְאִלּוּ אַתָּה תָּמִיד שָׂמֵחַ וְעוֹד מְשַׂמֵּחַ אֲחֵרִים וְעוֹזֵר לַאֲחֵרִים, אֵיךְ אַתָּה מַחְזִיק מַעֲמָד בַּיִּסּוּרִים הַלָּלוּ?!'.

הֵשִׁיב לוֹ הָאַדְמוֹ"ר מִקָּאלִיב זַצַ"ל תְּשׁוּבָה נוֹרָאָה, אָמַר לוֹ, 'אַסְבִּיר לְךָ דָּבָר פָּשׁוּט. אַתָּה אוֹמֵר שֶׁהַיִּסּוּרִים קָשִׁים וּמָרִים, וְאַתָּה צוֹדֵק. אֲנִי בֶּאֱמֶת מוֹדֶה בַּדָּבָר, שֶׁהַיִּסּוּרִים הֵם יִסּוּרִים קָשִׁים וְנוֹרָאִים. אֱמֶת. אֲבָל בֹּא וְנַעֲשֶׂה חֶשְׁבּוֹן, הִנֵּה עַל מַה שֶּׁהָיָה לִי לִפְנֵי שָׁבוּעַ וּשְׁבוּעַיִם - אֵין טַעַם לְהִצְטַעֵר עַכְשָׁו, הֲרֵי זוֹ 'בְּרָכָה לְבַטָּלָה'. 'מַאי דְּהַוָּה הַוָּה'. אִם כֵּן עַל מַה אֶבְכֶּה? עַל הַיִּסּוּרִים שֶׁיָּבוֹאוּ עָלַי עוֹד חֹדֶשׁ? בְּשָׁבִיל מַה, הֲרֵי כְּבָר אָמְרוּ (יְבָמוֹת סג:) אַל תָּצַר צָרַת מָחָר. אֶלָּא מַאי, אֶצְטַעֵר עַל הָרֶגַע הַזֶּה שֶׁכּוֹאֵב לִי? - וְכִי רֶגַע אֶחָד לֹא אוֹכַל לִסְבֹּל יִסּוּרִין? רֶגַע אֶחָד! זֶה לֹא נוֹרָא!'. כָּךְ הוּא הֵשִׁיב לוֹ.

וּבֶאֱמֶת מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ אֱמוּנָה וּבִטָּחוֹן, וְיוֹדֵעַ כִּי 'כָּל מַה דְּעָבִיד רַחֲמָנָא לְטַב עָבִיד', אֵין לוֹ שְׁאֵלוֹת, אֵין לוֹ סְפֵקוֹת וְאֵין לוֹ חֲשָׁשׁוֹת. אֲבָל כְּשֶׁאָדָם יֵשׁ לוֹ סְפֵקוֹת, 'אוּלַי כֵּן' וְ'אוּלַי לֹא', נִמְצָא הוּא כָּל

יָמָיו בְּעֻגְמַת נֶפֶשׁ, וְאֵין לוֹ לֹא קִנְיָן תּוֹרָה וְלֹא קִנְיָן תְּפִלָּה, לֹא מְנוּחָה וְלֹא שַׁלְוַת הַנֶּפֶשׁ, אֵין לוֹ כְּלוּם.

זוֹ הָיְתָה הַדְּאָגָה שֶׁל רִבְקָה, אֵיךְ יִתְכֵּן שֶׁיֵּשׁ כָּאן סְפֵקוֹת, אֵיךְ יָכוֹל לִהְיוֹת שֶׁהוּא רָץ גַּם לְחַדְרֵי תוֹרָה וְגַם לְבָתֵּי עֲבוֹדָה זָרָה - אָסוּר שֶׁיִּהְיֶה כַּדָּבָר הַזֶּה. אוֹ מִין, אוֹ מַאֲמִין! אֲבָל לֹא יִתָּכֵן שֶׁיִּהְיֶה 'פּוֹסֵחַ עַל שְׁתֵּי הַסְּעִפִּים'. עַד שֶׁבַּסּוֹף הִתְבָּרֵר בֶּאֱמֶת שֶׁיֵּשׁ לָהּ שְׁנַיִם, 'שְׁנֵי לְאֻמִּים בְּבִטְנֵךְ', וּבָזֶה נָחָה דַּעְתָּהּ.

חִזּוּק בֶּאֱמוּנָה שֶׁאִם ה' לֹא יִשְׁמֹר עִיר - שָׁוְא שָׁקַד שׁוֹמֵר

וּבַדּוֹר הַזֶּה שֶׁנִּשְׁפָּכִים נְהָרוֹת שֶׁל סְפֵקוֹת וּפְקָפוּקִים בֶּאֱמוּנָה, צְרִיכִים לְהִתְחַזֵּק בָּזֶה. בַּדּוֹר שֶׁלָּנוּ יֵשׁ לִפְעָמִים אֶת הַתְּחוּשָׁה שֶׁל 'כֹּחִי וְעֹצֶם יָדִי עָשָׂה לִי אֶת הַחַיִל הַזֶּה' (דְּבָרִים ח, יז). יֵשׁ אֶחָד שֶׁיּוֹשֵׁב וְקוֹרֵא בָּעִתּוֹן וְרוֹאֶה שֶׁקִּבְּלוּ 'נֶשֶׁק' וְהַצָּבָא חָזָק, וְכָל שְׁאָר הַבָּלִים כָּאֵלֶּה, וְאַחֲרֵי שֶׁקּוֹרֵא וְחוֹזֵר וְקוֹרֵא כְּבָר מַתְחִיל לְהַאֲמִין בָּזֶה... אֲבָל כָּל זֶה לֹא שָׁוֶה כְּלוּם, וְצָרִיךְ לִזְכֹּר "אִם ה' לֹא יִשְׁמֹר עִיר שָׁוְא שָׁקַד שׁוֹמֵר". "שָׁוְא תְּשׁוּעַת אָדָם, בֵּאלֹהִים נַעֲשֶׂה חָיִל - וְהוּא יָבוּס צָרֵינוּ" (תְּהִלִּים ס, יג-יד).

הָעוֹלָם אוֹמֵר, אִם הקב"ה רוֹצֶה, גַּם 'מַטְאָטֵא' יוֹרֶה. וְאַל תִּתְפַּלְּאוּ עַל זֶה, שֶׁהֲרֵי הַיּוֹם יֵשׁ חִדּוּשׁ יוֹתֵר גָּדוֹל מִזֶּה. יֵשׁ מַטְאָטֵא 'מְדַבֵּר'. אִם אֲנַחְנוּ סְמוּכִים וּבְטוּחִים וְנִשְׁעָנִים עַל הקב"ה - אֵין לְהִתְפַּלֵּא אֵיךְ נַעֲשֶׂה, וּ'מַה יִּהְיֶה'. כְּשֶׁהקב"ה רוֹצֶה - הַכֹּל אֶפְשָׁרִי.

חֲבַקּוּק הַנָּבִיא בָּא וְהֶעֱמִידָן עַל אַחַת 'צַדִּיק בֶּאֱמוּנָתוֹ יִחְיֶה' (חֲבַקּוּק ב, ד), וַאֲנַחְנוּ צְרִיכִים לִרְאוֹת אֵיךְ לְהִתְחַזֵּק בָּזֶה וְלַעֲשׂוֹת אֶת כָּל הַ'הֵיכִי תִּמְצִי' וְאֶת כָּל הָאוֹפַנִּים לְהַעֲמִיק אֶת הָאֲחִיזָה בֶּאֱמוּנָה שֶׁלָּנוּ. אָסוּר שֶׁיִּהְיוּ לָנוּ 'סְפֵקוֹת'.

וְאֵיךְ פּוֹשְׁטִים אֶת הַ'סְּפֵקוֹת'?! - רַק עַל יְדֵי הַ'תּוֹרָה'. כִּי הֲרֵי הַ'חֹשֶׁךְ' הוּא שֶׁגּוֹרֵם לָאָדָם אֶת הַטְּעָיָה, כְּמוֹ שֶׁלִּמֵּד אוֹתָנוּ הָרַמְחַ"ל זַצַ"ל בְּ'מִסְלַת יְשָׁרִים' (פֶּרֶק ג). וּבָבָר הִסְבִּירוּ, לָמָּה נִקְרָא הַלַּיְלָה 'עֶרֶב'? - מִלְּשׁוֹן 'עֲרֵבוּבְיָא'. כְּשֶׁאָדָם מְהַלֵּךְ בְּ'עֶרֶב', בִּזְמַן הַחֲשֵׁכָה, הַכֹּל מִתְעָרְבֵב לוֹ. הוּא רוֹאֶה אָדָם וְחוֹשֵׁב שֶׁזֶּה 'עֲמוּד', בּוֹרֵחַ מִמֶּנּוּ שֶׁלֹּא לְהִתְקַל בּוֹ... רוֹאֶה 'עֲמוּד' וְחוֹשֵׁב שֶׁזֶּה אָדָם, נִגַּשׁ אֵלָיו וְאוֹמֵר לוֹ 'שָׁלוֹם עֲלֵיכֶם'... וְאִלּוּ הַיּוֹם שֶׁבּוֹ יֵשׁ 'אוֹר' נִקְרָא 'בֹּקֶר', מִלְּשׁוֹן 'בְּקִרַת'. אֶפְשָׁר לְבַקֵּר לִבְדֹּק וְלִבְחֹן אֶת הַדָּבָר. לִרְאוֹת אוֹתוֹ עַל מַתְכֻּנְתּוֹ.

וּמַהוּ ה'אוֹר' אִתּוֹ נִתַּן לְהָאִיר אֶת הַחֹשֶׁךְ וּלְהַבְחִין בֵּין טוֹב לְרַע? - 'כִּי נֵר מִצְוָה וְתוֹרָה אוֹר' (מִשְׁלֵי ו, כג). אֵין כֹּחַ שֶׁיַּפִּיג וְיסַלֵּק אֶת כָּל הַסְּפֵקוֹת וְיִפְשֹׁט אוֹתָם, מִלְּבַד הַכֹּחַ שֶׁל הַתּוֹרָה. כָּל כַּמָּה שֶׁאָדָם הוֹפֵךְ לִהְיוֹת יוֹתֵר 'מְצִיאוּת שֶׁל תּוֹרָה', 'חַיִּים שֶׁל תּוֹרָה' - כָּךְ הַסְּפֵקוֹת פּוֹרְחִים מִמֶּנּוּ. רַק כְּשֶׁאָדָם מְחֻבָּר לַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה הוּא מַאֲמִין וּבָטוּחַ עַל ה' כְּמוֹ בֵּן הַסָּמוּךְ עַל אָבִיו, וְיוֹדֵעַ שֶׁכָּל מַה שֶּׁהוּא עוֹשֶׂה לְטוֹבָתוֹ הוּא עוֹשֶׂה.

וּכְמוֹ שֶׁאָמַר 'שֵׁם' לְרִבְקָה, 'שְׁנֵי גוֹיִם בְּבִטְנֵךְ', כָּךְ הָיָה, נוֹלְדוּ לָהּ שְׁנֵי הַיְלָדִים שֶׁהָיוּ בְּבִטְנָהּ, "וַיֵּצֵא הָרִאשׁוֹן אַדְמוֹנִי, כֻּלּוֹ כְּאַדֶּרֶת שֵׂעָר, וַיִּקְרְאוּ שְׁמוֹ עֵשָׂו. וְאַחֲרֵי כֵן יָצָא אָחִיו וְיָדוֹ אֹחֶזֶת בַּעֲקֵב עֵשָׂו וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב" (בְּרֵאשִׁית כה כה-כו). וְהַפָּסוּק מַמְשִׁיךְ, "וַיִּגְדְּלוּ הַנְּעָרִים, וַיְהִי עֵשָׂו אִישׁ יוֹדֵעַ צַיִד אִישׁ שָׂדֶה, וְיַעֲקֹב אִישׁ תָּם יֹשֵׁב אֹהָלִים" (בְּרֵאשִׁית כה, כז).

וּמַדּוּעַ נִקְרָא שְׁמוֹ 'עֵשָׂו'? - מִלְּשׁוֹן 'עָשׂוּי'. בְּתַרְגּוּם יוֹנָתָן (בְּרֵאשִׁית כה, כה) כָּתַב שֶׁנּוֹלַד עִם שִׂנַּיִם וְעִם זָקָן. הַכֹּל כְּבָר הָיָה לוֹ, אוּלַי אֲפִלּוּ פֵּאוֹת... וְיֵשׁ רְאָיָה לָזֶה, כִּי אִם הָיָה לוֹ רַק 'אַדֶּרֶת שֵׂעָר' בִּלְבַד, לְלֹא שִׂנַּיִם וְזָקָן וּשְׁאָר דְּבָרִים, לֹא הָיוּ צְרִיכִים לִקְרֹא לוֹ 'עֵשָׂו' מִלְּשׁוֹן עֲשִׂיָּה, וְהָיוּ צְרִיכִים לִקְרֹא לוֹ בְּשֵׁם יוֹתֵר מַתְאִים, אוּלַי 'מְבֹרָשֶׁת'... אֲבָל כֵּיוָן שֶׁהָיָה כֻּלּוֹ גָּמוּר וּמוּכָן, נִקְרָא בִּלְשׁוֹן עָשׂוּי, עֵשָׂו.

וְהִנֵּה אִם שְׁמוֹ מִלְּשׁוֹן 'עָשׂוּי' לָמָּה נִקְרָא עֵשָׂו בְּלֹא יו"ד? לְהֵיכָן נֶעֱלְמָה הָאוֹת יו"ד? וְדָרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ שֶׁיַּעֲקֹב לָקַח מִמֶּנּוּ אוֹתָהּ. הֲרֵי יַעֲקֹב נִקְרָא כֵּן עַל שֵׁם שֶׁהָיָה אוֹחֵז בַּעֲקֵב עֵשָׂו, וְלִכְאוֹרָה הָיוּ צְרִיכִים לִקְרֹא לוֹ 'עָקֵב', אֲבָל מִכֵּיוָן שֶׁלָּקַח מֵעֵשָׂו אֶת הָאוֹת יו"ד, נִקְרָא בַּשֵּׁם יַעֲקֹב.

וּבְעֵת הַגְּאֻלָּה יַעֲקֹב יִקַּח מֵעֵשָׂו גַּם אֶת הָאוֹת וָא"ו, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר "וְזָכַרְתִּי אֶת בְּרִיתִי יַעֲקוֹב" (וַיִּקְרָא כו, מב), יַעֲקֹב מָלֵא בָּאוֹת וָא"ו, וְאָז לֹא יִשָּׂאֵר לְעֵשָׂו אֶלָּא אוֹתִיּוֹת "עָשׂ", עַל שֵׁם הַפָּסוּק

'כַּבֶּגֶד יִבְלוּ עָשׂ יֹאכְלֵם' (יְשַׁעְיָהוּ נ, ט). וְהָעָשׂ הַזֶּה יֹאכְלוֹ אֶת בְּגָדֵי הַחֲמוּדוֹת שֶׁל עֵשָׂו וְנִגְמַר זְכוּתוֹ וְכַלְיָא קַרְנָא אָמֵן כֵּן יְהִי רָצוֹן.

עֵשָׂו אִישׁ יוֹדֵעַ צַיִד אִישׁ שָׂדֶה וְיַעֲקֹב אִישׁ תָּם וְיֹשֵׁב אֹהָלִים

הַשֵּׁל"ה הַקָּדוֹשׁ (פָּרָשַׁת תּוֹלְדוֹת, בְּדֶרֶךְ חַיִּים) אוֹמֵר כָּאן דָּבָר נָכוֹן וַאֲמִתִּי. רַשׁ"י מַסְבִּיר מַה הַכַּוָּנָה שֶׁהָיָה עֵשָׂו 'אִישׁ יוֹדֵעַ צַיִד' וְיַעֲקֹב הָיָה 'אִישׁ תָּם יֹשֵׁב אֹהָלִים'? מְפָרֵשׁ רַשׁ"י, "יוֹדֵעַ צַיִד, לָצוּד וּלְרַמּוֹת אֶת אָבִיו בְּפִיו, וְשׁוֹאֲלוֹ, אַבָּא הֵיאַךְ מְעַשְּׂרִין אֶת הַמֶּלַח וְאֶת הַתֶּבֶן?! כְּסָבוּר אָבִיו שֶׁהוּא מְדַקְדֵּק בְּמִצְוֹת", עוֹד מְפָרֵשׁ רַשׁ"י, מַה הַכַּוָּנָה בְּיַעֲקֹב אָבִינוּ שֶׁהַפָּסוּק אוֹמֵר עָלָיו שֶׁהוּא 'אִישׁ תָּם יֹשֵׁב אֹהָלִים', "תָּם, אֵינוֹ בָּקִי בְּכָל אֵלֶּה, אֶלָּא כִּלְבּוֹ - כֵּן פִּיו. מִי שֶׁאֵינוֹ חָרִיף לְרַמּוֹת קָרוּי תָּם", יַעֲקֹב אָבִינוּ ע"ה לֹא יוֹדֵעַ לְרַמּוֹת אֶת אָבִיו, הוּא 'תָּם', דְּהַיְנוּ שְׂפָיו וְלִבּוֹ שָׁוִים וְאֵינוֹ מְרַמֶּה אֶת הַבְּרִיּוֹת. מַה אִם כֵּן עוֹשֶׂה יַעֲקֹב? מוֹסִיף רַשׁ"י "יֹשֵׁב אֹהָלִים, אָהֳלוֹ שֶׁל שֵׁם וְאָהֳלוֹ שֶׁל עֵבֶר", הוּא יוֹשֵׁב בִּישִׁיבָתָם שֶׁל שֵׁם וָעֵבֶר וְעוֹסֵק בַּתּוֹרָה.

הַמַּעֲלָה הַגְּדוֹלָה שֶׁל הָאָדָם - עֵסֶק הַתּוֹרָה

וְלִכְאוֹרָה צָרִיךְ לְהָבִין, וְכִי לֹא הָיוּ לְיַעֲקֹב אָבִינוּ ע"ה מַעֲלוֹת נוֹסָפוֹת חוּץ מִזֶּה? הֲרֵי בָּרוּר שֶׁהָיוּ עוֹד מַעֲלוֹת רַבּוֹת! לָמַד מִכָּאן הַשֵּׁל"ה הַקָּדוֹשׁ לְמוּד גָּדוֹל: עִם כָּל הַמַּעֲלוֹת הָאֲחֵרוֹת שֶׁהָיוּ לְיַעֲקֹב אָבִינוּ ע"ה, לַמְרוֹת זֹאת הַתּוֹרָה רָאֲתָה לְהַדְגִּישׁ רַק אֶת מַה שֶּׁהוּא הָיָה 'אִישׁ תָּם יֹשֵׁב אֹהָלִים', כִּי זֶה מַה שֶּׁנִּצְרָךְ וְחָשׁוּב יוֹתֵר מִכָּל דָּבָר אַחֵר! כְּשֶׁאָדָם קוֹבֵעַ אֶת עַצְמוֹ לִהְיוֹת 'יֹשֵׁב אֹהָלִים', כְּשֶׁהוּא לֹא זָז מִבֵּית שֵׁם וָעֵבֶר וְיוֹשֵׁב וְעוֹסֵק בַּתּוֹרָה, זוֹ הַדַּרְגָּה הַיּוֹתֵר גְּבוֹהָה שֶׁיֵּשׁ לָאָדָם, וְזוֹ הַמַּעֲלָה הַיּוֹתֵר גְּדוֹלָה הָרָאוּי לְשַׁבֵּחַ בָּהּ יוֹתֵר מִכָּל שְׁאָר מַעֲלוֹת יְקָרוֹת אֲחֵרוֹת.

הַגָּאוֹן רַבִּי אֶלְחָנָן וַסֶּרְמָן זַצ"ל הָיָה מְסַפֵּר בְּכָל שָׁנָה בְּפוּרִים אֶת הַמַּעֲשֶׂה הַיָּדוּעַ בְּ'דִּבּוּק' שֶׁהֵבִיאוּ אֶל הַחָפֵץ חַיִּים זַצ"ל כְּדֵי שֶׁיִּמְצָא לוֹ תִּקּוּן וְיסַלֵּק אוֹתוֹ. וְשָׁאֲלוּ הַתַּלְמִידִים אֶת הַ'דִּבּוּק', 'אֵיךְ מַחְזִיקִים אֶת הַחָפֵץ חַיִּים בַּשָּׁמַיִם? מַהִי דַּרְגָּתוֹ שָׁם, וּמִפְּנֵי מָה זָכָה לְדַרְגָּה זוֹ?'. הֲרֵי הַ'חָפֵץ חַיִּים' זַצ"ל הָיָה עָנָק שֶׁבַּעֲנָקִים בְּכָל הָעִנְיָנִים. אִם בִּ'שְׁמִירַת הַלָּשׁוֹן', [שֶׁהוּא הֵעִיד עַל עַצְמוֹ כִּי שִׁבְעִים שָׁנָה הוּא לֹא דִּבֵּר אֲבַק לָשׁוֹן הָרַע! יֵשׁ מִישֶׁהוּ שֶׁיָּכוֹל לְהַגִּיד דָּבָר כָּזֶה? אִם אָדָם אוֹמֵר דָּבָר כָּזֶה עַל עַצְמוֹ הֲרֵי קָרוֹב לְוַדַּאי שֶׁזֶּה 'שֶׁקֶר']. וְאִם זֶה 'חֲסִדִּים' לְאֵין מִסְפָּר שֶׁעָשָׂה, וְהַעֲמָדַת הַדָּת עַל תִּלָּהּ, וְחִזּוּק הַתּוֹרָה וְהַאְדָּרָתָהּ בַּיְשִׁיבוֹת, וְעוֹד וְעוֹד, לֹא נִתָּן לְהַקִּיף אֶת גֹּדֶל הַמִּפְעָלִים וְרִבּוּי הַפְּעֻלּוֹת שֶׁפָּעַל בְּקֶרֶב הָעָם כֻּלּוֹ לְמַעַן רִבּוּי כְּבוֹד שָׁמַיִם וְהַעֲמָדַת דָּת עַל תִּלָּהּ. וְשָׁאֲלוּ אֶת הַדִּבּוּק עַל מָה אוֹחֲזִים אֶת הַחָפֵץ חַיִּים בְּיוֹתֵר, מַה הֲכִי חָשׁוּב מִכָּל הַמַּעֲלוֹת שֶׁלּוֹ?!

וְהֵשִׁיב הַ'דִּבּוּק', אוֹתוֹ 'רוּחַ', כִּי בֶּאֱמֶת הַחָפֵץ חַיִּים מָחְזָק בַּשָּׁמַיִם לְרֹב גְּדֻלּוֹ בְּ'תִּנָּא קָמָא'. כְּמוֹ 'תַּנָּא'. וְלָמָּה? מַה הַמְיֻחָד בְּחָפֵץ חַיִּים? - בִּגְלַל שְׁקִידַת הַתּוֹרָה שֶׁלּוֹ! זוֹ הַמַּעֲלָה הַיּוֹתֵר גְּדוֹלָה. לִהְיוֹת 'יֹשֵׁב אֹהָלִים'. אֱמֶת בְּוַדַּאי שֶׁהָיוּ לוֹ עוֹד הַרְבֵּה מַעֲלוֹת גְּדוֹלוֹת וַעֲצוּמוֹת שֶׁאֵין לְתָאֵר וּלְשַׁעֵר, יֵשׁ חֶסֶד, וְיֵשׁ שְׁמִירַת הַלָּשׁוֹן, וְיֵשׁ הַעֲמָדַת הַתּוֹרָה עַל תִּלָּהּ, וְכוּ', אֲבָל הַדָּבָר הֵכִי חָשׁוּב בַּשָּׁמַיִם - הוּא שְׁקִידַת הַתּוֹרָה. וְהוּא מַה שֶּׁאוֹמֵר הַשֵּׁל"ה הַקָּדוֹשׁ, לֹא צִינּוּ אֶת יַעֲקֹב בִּשְׁאָר מִדּוֹת, אַף עַל פִּי שֶׁבְּוַדַּאי הָיוּ בּוֹ וְהָיָה כַּרְכָּא דְּכֻלָּא בֵּיהּ, מִכָּל מָקוֹם הַתּוֹרָה מַדְגִּישָׁה אֶת הֱיוֹתוֹ יוֹשֵׁב אֹהָלִים.

עֵשָׂו לֹא הָיָה שׁוֹטֶה - הוּא הָיָה 'אִישׁ יוֹדֵעַ צַיִד אִישׁ שָׂדֶה'

וְיֵשׁ כָּאן עוֹד הֶעָרָה גְּדוֹלָה וִיקָרָה, שֶׁמַּעִיר אֶחָד הַגְּדוֹלִים, וְרָאוּי לְהִתְבּוֹנֵן בָּהּ. עֵשָׂו מִצְטַיֵּר אֶצְלֵנוּ כְּמִין חַיָּה רָעָה בַּעַל תַּאֲוָה נוֹרָאָה, שֶׁאֵין לוֹ שׁוּם דֶּרֶךְ שֶׁהוּא הוֹלֵךְ בָּהּ. עֲלוּלִים לַחְשֹׁב שֶׁאֶת עֵשָׂו לֹא מְעַנְיֵן כְּלוּם, הוּא בִּכְלָל לֹא חוֹשֵׁב, אוֹ שֶׁאֵין לוֹ דַּעַת לַחְשֹׁב, וְהַדָּבָר הַיָּחִיד שֶׁהוּא מֵבִין וְשֶׁהוּא יוֹדֵעַ זֶה - 'הַלְעִיטֵנִי נָא מִן הָאָדֹם הָאָדֹם הַזֶּה'. אֲבָל זוֹ טָעוּת. עֵשָׂו לֹא הָיָה אִידְיוֹט, וְגַם הוּא הָיָה בַּעַל שֵׂכֶל. הָרְאָיָה הַגְּדוֹלָה לָזֶה, הִיא עֵדוּת הַתּוֹרָה שֶׁהָיָה עֵשָׂו 'אִישׁ יוֹדֵעַ צַיִד', וּכְמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רַשׁ"י שֶׁהָיָה מַטְעֶה אֶת אָבִיו בַּחֲקִירוֹת וּבִשְׁאֵלוֹת הִלְכָתִיּוֹת, וּמַצְלִיחַ לִגְנֹב אֶת לֵב אָבִיו. וְאִם הַשָּׂטָן לֹא הִצְלִיחַ לְהַטּוֹת אֶת לֵב יִצְחָק בְּעֵת הָעֲקֵדָה, וְעֵשָׂו לְעֻמַּת זֶה כֵּן יוֹדֵעַ לַעֲשׂוֹת אֶת זֶה, אוֹת הוּא שֶׁעֵשָׂו לֹא הָיָה טִפֵּשׁ כְּמוֹ שֶׁאָנוּ חוֹשְׁבִים. אִם כֵּן בְּוַדַּאי שֶׁעֵשָׂו הָיָה בַּעַל שֵׂכֶל, וְגַם הָיְתָה לוֹ שִׁיטָה וּמִשְׁנָה סְדוּרָה בַּחַיִּים שֶׁלּוֹ. מַהִי שִׁיטָה זוֹ?

עוֹד יֵשׁ לְהַרְגִּישׁ כָּאן בַּפְּסוּקִים, שֶׁכְּשֶׁהַתּוֹרָה בָּאָה לְהַגְדִּיר אֶת עֲשָׂו, הִיא לֹא אָמְרוּ עָלָיו שֶׁהָיָה 'רָשָׁע', וְגַם עַל יַעֲקֹב לֹא אָמְרוּ שֶׁהוּא הָיָה 'צַדִּיק יְסוֹד עוֹלָם', אֶלָּא יַעֲקֹב 'אִישׁ תָּם יֹשֵׁב אֹהָלִים'. אֵיךְ כֵּן תֵּאָרוּ אֶת עֲשָׂו? אֵיךְ הִגְדִּירוּ אוֹתוֹ? 'אִישׁ יוֹדֵעַ צַיִד אִישׁ שָׂדֶה'.

בְּמַקְבִּיל לְעֲשָׂו, גַּם עַל נִמְרוֹד הָרָשָׁע לֹא כָּתוּב בַּתּוֹרָה שֶׁהָיָה רָשָׁע לִפְנֵי ה', אֶלָּא "הוּא הָיָה גִּבּוֹר צַיִד לִפְנֵי ה'" (בְּרֵאשִׁית י, ט). וּכְמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ כָּאן רַבּוֹתֵינוּ וְהֵבִיא דִּבְרֵיהֶם רַשִׁ"י, אֵין הַכַּוָּנָה בְּאָמְרָם 'יוֹדֵעַ צַיִד' שֶׁהָיָה רַק יוֹדֵעַ לָקַחַת 'חַיָּה וְקֶשֶׁת' וְלָצוּד בָּהֶם חַיּוֹת, אֶלָּא הָיָה יוֹדֵעַ לָצוּד נְפָשׁוֹת. לְשַׁכְנֵעַ אֲנָשִׁים בַּאֲמִתּוּת שִׁיטָתָם וְצִדְקַת דַּרְכָּם. וְעִנְיָן זֶה אֲנַחְנוּ רוֹאִים שֶׁהָיָה גַּם אֵצֶל עֲשָׂו וְגַם אֵצֶל נִמְרוֹד, וַהֲלֹא דָּבָר הוּא!

עוֹד דָּבָר שֶׁצְּרִיכִים לְבָאֵר, מַה שֶּׁרוֹאִים בְּהֶמְשֵׁךְ הַפָּרָשָׁה אֶת כָּל הָעִנְיָן עִם 'בִּגְדֵי הַחֲמוּדוֹת' שֶׁל עֵשָׂו. הוּא הָיָה שׁוֹמֵר וּמַשְׁגִּיחַ עֲלֵיהֶם כְּבַעַל בָּבַת עֵינוֹ, וּבְעֵת שֶׁהָלַךְ יַעֲקֹב לְקַבֵּל אֶת הַבְּרָכוֹת מִיִּצְחָק לָבַשׁ אוֹתָם בַּעֲצַת רִבְקָה. וְדָרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ, מֵהֵיכָן הָיוּ לְעֵשָׂו אֶת בִּגְדֵי הַחֲמוּדוֹת הַלָּלוּ? מִנִּמְרוֹד'. אוֹתוֹ נִמְרוֹד שֶׁגַּם עָלָיו יֵשׁ אוֹתוֹ הַתֹּאַר שֶׁיֵּשׁ לְעֵשָׂו 'יוֹדֵעַ צַיִד'. שׁוּב רוֹאִים כָּאן אֶת הַדִּמְיוֹן וְאֶת הַהַשְׁוָאָה בֵּין 'עֵשָׂו' ל'נִמְרוֹד'. וְנִמְרוֹד עַצְמוֹ מֵהֵיכָן לָקַח אֶת הַבְּגָדִים? מֵאָדָם הָרִאשׁוֹן (פִּרְקֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר פכ"ד, וע' רַשִׁ"י פְּסָחִים נד:).

כֵּיצַד הִגִּיעַ אָדָם הָרִאשׁוֹן לְחֵטְא עֵץ הַדַּעַת

וְהַבֵּאוּר בְּכָל זֶה הוּא, כִּי אָדָם הָרִאשׁוֹן הָיָה בַּעַל שֵׂכֶל פָּשׁוּט וְלֹא הָיָה נִזְקָק לְשׁוּם מִצְוָה כְּדֵי לַעֲמֹד אֵיתָן וְיַצִּיב עַל זֹךְ שִׂכְלוֹ. גַּם בְּלִי מִצְוֹת - הוּא הָיָה חָזָק בְּשִׂכְלוֹ. הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא צִוָּה אוֹתוֹ שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל מֵ'עֵץ הַדַּעַת'. וְכִי הִצִּיב לְעַצְמוֹ אָדָם הָרִאשׁוֹן 'גְּדֵרִים' וּ'סְיָגִים' כְּדֵי שֶׁלֹּא לָבוֹא לַאֲכִילָה זוֹ? - לֹא. מִשּׁוּם שֶׁסָּבַר אָדָם הָרִאשׁוֹן שֶׁהוּא אֵינוֹ צָרִיךְ לְכָל זֶה, כִּי מֵאַחַר וְשִׂכְלוֹ בָּרִיא וְחָזָק, יָכוֹל לִסְמֹךְ עַל דַּעְתּוֹ שֶׁלֹּא יָבוֹא לַאֲכִילָה כָּזוֹ שֶׁהִיא נֶגֶד רְצוֹן ה' וְצִוּוּיוֹ. אֲבָל הֲרֵי רָאִינוּ שֶׁזֶּה לֹא עָזַר, וּבַסּוֹף הוּא חָטָא. הוּא חָשַׁב שֶׁיּוּכַל לִסְמֹךְ עַל דַּעְתּוֹ, יֵשׁ לוֹ 'שֵׂכֶל טוֹב' - אֲבָל בְּסוֹפוֹ שֶׁל דָּבָר זֶה לֹא עָבַד, וְהִגִּיעַ לִידֵי הַחֵטְא, חֵטְא עֵץ הַדַּעַת.

אַבְרָהָם אָבִינוּ ע"ה עוֹמֵד בְּהִפּוּךְ מֵהַקִּלְקוּל הַזֶּה, הוּא רָאָה שֶׁאִם רוֹצִים לִבְרֹחַ מִמִּכְשׁוֹלוֹת - חַיָּבִים לַעֲשׂוֹת 'גְּדֵרִים' וּ'סְיָגִים' שֶׁיַּרְחִיקוּ אֶת הָאָדָם מִן הַחֵטְא. הַגְּמָרָא (יוֹמָא כח:) אוֹמֶרֶת, "קַיֵּם אַבְרָהָם אָבִינוּ אֶת כָּל הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ וַאֲפִלּוּ עֵרוּבֵי תַּבְשִׁילִין", הֲרֵי כָּל הַחֻמְרוֹת הָרַבּוֹת שֶׁהֶחֱמִירוּ וְהוֹסִיפוּ חֲכָמִים הוּא בְּגִלַּל שֶׁאָדָם לֹא יָכוֹל לִסְמֹךְ עַל עַצְמוֹ וְעַל חָכְמָתוֹ שֶׁיַּעֲמֹד בְּנִסָּיוֹן. וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ (בְּמִדְבַּר רַבָּה פר' י סי' ח) "הַרְחֵק מִן הַכִּעוּר וּמִן הַדּוֹמֶה לוֹ וְהַדּוֹמֶה לְדוֹמֶה". לָזֶה שָׁמַר אַבְרָהָם אֶת כָּל הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ, אֲפִלּוּ אֶת הַ'גְּדֵרִים' וְהַ'סְיָגִים' שֶׁעֲתִידִין חֲכָמִים לִגְזֹר וּלְתַקֵּן.

אֲבָל נִמְרוֹד וְחֲבֵרָיו לְבֵית מִדְרָשׁוֹ לֹא רָאוּ בָּזֶה מִכְשׁוֹל. הֵם אָמְרוּ, 'מַה חִסָּרוֹן יֵשׁ בְּמַה שֶׁנִּסְמֹךְ עַל דַּעְתֵּנוּ?! אֲנַחְנוּ חֲכָמִים וְנוּכַל לְהִזָּהֵר כְּמוֹ שֶׁצָּרִיךְ מִמַּה שֶׁרָאוּי לְהִזָּהֵר בּוֹ!'. וְזֶה הַסִּבָּה שֶׁאָמְרוּ חז"ל (תּוֹרַת כֹּהֲנִים פָּרָשַׁת בְּחֻקֹּתַי פ"ב) עַל נִמְרוֹד שֶׁהָיָה "יוֹדֵעַ אֶת רִבּוֹנוֹ וּמִתְכַּוֵּן לִמְרֹד בּוֹ", הוּא לֹא הָיָה 'טִפֵּשׁ' שֶׁחַי סְתָם כָּךְ לְפִי תַּאֲוֹתָיו, אֶלָּא הָיָה "יוֹדֵעַ אֶת רִבּוֹנוֹ', הָיְתָה לוֹ 'דַּעַת', הָיָה לוֹ שֵׂכֶל חָזָק וְהַכָּרָה בְּרוּרָה, אֲבָל בְּכָל זֹאת הוּא 'מִתְכַּוֵּן לִמְרֹד בּוֹ'. 'נִמְרוֹד' מִלְּשׁוֹן 'לִמְרֹד'. וְהַסִּבָּה לָזֶה הִיא, כִּי לְמִרּוֹת שֶׁהוּא "יוֹדֵעַ אֶת רִבּוֹנוֹ', מִכֵּיוָן שֶׁלֹּא עָשָׂה לְעַצְמוֹ סְיָגִים וּגְדֵרִים, הוּא יָכוֹל לִטְעוֹת גַּם כֵּן.

אֵין לִסְמֹךְ עַל הַשֵּׂכֶל בַּעֲשִׂיַּת רְצוֹן ה' אֶלָּא לְקַיֵּם הַמִּצְוָה כְּצִוּוּי הַבּוֹרֵא

מַעֲתָּה נָבִין הֵיטֵב, כִּי אֵלּוּ הֵם פֵּרוּשֵׁי הַהַגְדָּרוֹת שֶׁהַתּוֹרָה מַגְדִּירָה וּמְתָאֶרֶת אֶת יַעֲקֹב וְאֶת עֵשָׂו. יַעֲקֹב הָיָה אִישׁ תָּם 'יֹשֵׁב אֹהָלִים', פֵּרוּשׁ הַדְּבָרִים, 'אֹהֶל' זֶה מָקוֹם מְכֻנָּס, מָקוֹם מְצֻמְצָם עִם גְּדֵרִים, עִם קִירוֹת וּמְחִצּוֹת. וְזֹאת מִפְּנֵי שֶׁיַּעֲקֹב יוֹדֵעַ שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לִסְמֹךְ עַל שִׂכְלוֹ וְדַעְתּוֹ בַּעֲבוֹדַת הַבּוֹרֵא, וְאַדְרַבָּא, לִפְעָמִים אֲנַחְנוּ מְצוּיִים לַעֲשׂוֹת כְּנֶגֶד הַשֵּׂכֶל, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ שֶׁמִּצְוָה עָלֵינוּ לִשְׁמֹעַ בְּקוֹל דִּבְרֵי הַחֲכָמִים אֲפִלּוּ יֹאמְרוּ לְךָ עַל יָמִין שֶׁהוּא שְׂמֹאל וְעַל שְׂמֹאל שֶׁהוּא יָמִין (סִפְרֵי שׁוֹפְטִים פסקא קנד, הוּבָא בְּפֵרוּשׁ רַשִׁ"י דְּבָרִים יז יא וּבְרַמְבַּ"ן שָׁם). אֲנַחְנוּ עַבְדֵי ה' יִתְבָּרַךְ וְעוֹשִׂים אֶת רְצוֹנוֹ גַּם כְּשֶׁאֵין לָנוּ הֲבָנָה בָּזֶה, וּמִכָּל שֶׁכֵּן שֶׁאֵין אָנוּ סוֹמְכִים עַל דַּעְתֵּנוּ שֶׁלֹּא נָבוֹא לִידֵי חֵטְא וְגוֹדְרִים

עַצְמֵנוּ בְּ'גְּדָרִים' וּבְ'סְיָגִים', כְּדֵי שֶׁלֹּא נָבוֹא לִידֵי מִכְשׁוֹל.

אֲבָל עֵשָׂו לְעֻמָּתוֹ, הוּא הָיָה 'אִישׁ שָׂדֶה', הוּא אִישׁ הַ'מֶּרְחָב'. אֶצְלוֹ הַכֹּל פָּתוּחַ וְהַכֹּל הֶפְקֵר, וְאֵין הוּא מְסֻגָּל לְקַבֵּל עַל עַצְמוֹ 'גְּדָרִים' וּ'סְיָגִים', מִצְווֹת וְאַזְהָרוֹת. לְפִי שִׁיטָתוֹ, הַחַיִּים צְרִיכִים לְהִתְנַהֵל לְפִי הַשֵּׂכֶל לְבַדּוֹ. וּמִכְּיוָן שֶׁהַ'שֵּׂכֶל' הוּא זֶה שֶׁמַּכְתִּיב לוֹ אֶת אָרְחוֹת חַיָּיו, לָכֵן כַּאֲשֶׁר הַשֵּׂכֶל מְחַיֵּב אוֹתוֹ לְהַפְרִישׁ 'מַעֲשֵׂר' - הוּא יַפְרִישׁ גַּם מ'תֶּבֶן' וּ'קַשׁ' וּ'מֶלַח', כִּי כָּךְ הַ'שֵּׂכֶל' שֶׁלּוֹ אוֹמֵר. אֲבָל יַעֲקֹב לְעֻמַּת זֶה, הוּא לֹא יִשְׁאַל 'לָמָּה לֹא צָרִיךְ לְהַפְרִישׁ מַעֲשֵׂר מִקַּשׁ וְתֶבֶן?', כִּי בִּינָן שֶׁכָּךְ אָמְרָה הַתּוֹרָה - דַּי לוֹ בְּכָךְ, וְאֵין צָרִיךְ לְהָבִין כָּל דָּבָר בְּ'שֵׂכֶל' כְּדֵי לְקַיְּמוֹ.

הַסִּבָּה שֶׁעֵשָׂו הִפְלִיג בְּקִיּוּם מִצְוַת כִּבּוּד אָב וָאֵם

רַבּוֹתֵינוּ הִפְלִיגוּ בְּכִבּוּד אָב שֶׁהָיָה מְכַבֵּד עֵשָׂו אֶת אָבִיו, כִּבּוּד אָב גָּדוֹל. אֲבָל מַדּוּעַ עָשָׂה כֵּן? - כֵּיוָן שֶׁשִּׂכְלוֹ מְחַיֵּב אוֹתוֹ לִנְהֹג כָּךְ לְאָבִיו. אֱצֶל יַעֲקֹב הַסִּבָּה שֶׁהוּא מְכַבֵּד אֶת אָבִיו, זֶה בִּגְלַל שֶׁהַתּוֹרָה הִיא שֶׁמְּחַיֶּבֶת וּמְצַוָּה עַל זֶה, וּבֶאֱמֶת יֵשׁ זְמַנִּים שֶׁהַתּוֹרָה פָּטְרָה אוֹתוֹ מִ'כִּבּוּד אָב', כְּמוֹ אוֹתָן שָׁנִים שֶׁהָיָה בְּ'יְשִׁיבַת שֵׁם וְעֵבֶר'.

וְאָמְרוּ בְּסֵפֶר הַזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (ח"א דקמ"ו ע"א) לֹא הָיָה אָדָם בָּעוֹלָם שֶׁהוֹקִיר לְאָבִיו כְּמוֹ עֵשָׂו, וְזֶה גָּרַם לוֹ שֶׁיִּשְׁלֹט בָּעוֹלָם הַזֶּה, ע"ש, וְעֵשָׂו הָיָה מְשַׁמֵּשׁ אֶת אָבִיו בִּבְגְדֵי מַלְכוּת (פְּסִיקְתָּא רַבָּתִי פכ"ד), וְרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אָמַר לֹא כִּבֵּד בְּרִיָּה אֶת אֲבוֹתָיו כְּמוֹ שֶׁאֲנִי כִּבַּדְתִּי אֶת אֲבוֹתַי, וּמָצְאתִי שֶׁעֵשָׂו כִּבֵּד לְאָבִיו יוֹתֵר מִמֶּנִּי (דְּבָרִים רַבָּה פ"א סט"ו), וְהָיָה עֵשָׂו כָּל הַזְּמַן עוֹסֵק בְּכִבּוּד אָב (תַּרְגּוּם הַמְיֻחָס לְיוֹנָתָן בְּרֵאשִׁית ל"ב ב').

וְהִנֵּה רַבּוֹתֵינוּ לִמְּדוּנוּ בַּמִּדְרָשׁ (בראשית רבה פר' סג סי' י, וע' תנחומא פרשת כי תצא סי' ד), שֶׁעַד גִּיל שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה הָיָה עֵשָׂו יוֹשֵׁב וְעוֹסֵק בַּתּוֹרָה כְּמוֹ יַעֲקֹב אָבִינוּ ע"ה, וּכְמוֹ שֶׁהֵבִיא וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י (בראשית כה, כז), "וַיִּגְדְּלוּ הַנְּעָרִים וַיְהִי עֵשָׂו - כָּל זְמַן שֶׁהָיוּ קְטַנִּים, לֹא הָיוּ נִכָּרִים בְּמַעֲשֵׂיהֶם, וְאֵין אָדָם מְדַקְדֵּק בָּהֶם מַה טִּיבָם. כֵּיוָן שֶׁנַּעֲשׂוּ בְּנֵי י"ג שָׁנָה, זֶה פֵּרֵשׁ לְבָתֵּי מִדְרָשׁוֹת, וְזֶה פֵּרֵשׁ לַעֲבוֹדָה זָרָה". בְּמֶשֶׁךְ י"ג שָׁנָה הָיָה עֵשָׂו גַּם הוּא יוֹשֵׁב וְעוֹסֵק בַּתּוֹרָה כְּמוֹ אָחִיו יַעֲקֹב אָבִינוּ ע"ה, אֲבָל בָּרֶגַע שֶׁסַּבָּא שֶׁלּוֹ, אַבְרָהָם אָבִינוּ ע"ה, נִפְטַר, בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם עַצְמוֹ שֶׁנִּפְטַר אַבְרָהָם אָבִינוּ ע"ה, בּוֹ בַּיּוֹם עָבַר עֵשָׂו חֲמֵשׁ עֲבֵרוֹת. וְלֹא סְתָם 'עֲבֵרוֹת', אֶלָּא אוֹתָן עֲבֵרוֹת הַיּוֹתֵר חֲמוּרוֹת שֶׁיֵּשׁ. עֲבוֹדָה זָרָה, גִּלּוּי עֲרָיוֹת, שְׁפִיכוּת דָּמִים, וְעוֹד, כְּמוֹ שֶׁאוֹמֶרֶת הַגְּמָרָא בְּמַסֶּכֶת בָּבָא בַּתְרָא (טז:).

עֵשָׂו רָצָה לְקַעְקֵעַ אֶת מִפְעָלוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ ע"ה

וְצָרִיךְ לְהָבִין, מַדּוּעַ דַּוְקָא בְּיוֹם פְּטִירָתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ ע"ה קָם עֵשָׂו וְעָבַר עַל הָעֲבֵרוֹת הַחֲמוּרוֹת הַלָּלוּ? וְהַתְּשׁוּבָה הִיא, כִּי אַבְרָהָם אָבִינוּ ע"ה הָיָה מִי שֶׁלִּמֵּד יוֹתֵר מִכֹּל אֶת הַצֹּרֶךְ לַעֲשׂוֹת 'גְּדָרִים' וּ'סְיָגִים', כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ. וְעַל כֵּן מִיָּד כַּאֲשֶׁר נִפְטַר אַבְרָהָם אָבִינוּ ע"ה, בִּזְמַן שֶׁכֻּלָּם יוֹשְׁבִים בְּצַעַר וַאֲבֵלִים עַל אַבְרָהָם אָבִינוּ ע"ה 'עַמּוּדוֹ שֶׁל עוֹלָם' (כלשון הרמב"ם הל' ע"ז פ"א ה"ב) שֶׁהִסְתַּלֵּק, מִיָּד רוֹצֶה עֵשָׂו הָרָשָׁע לְהָנִיחַ יְסוֹד חָדָשׁ, לִכְבֹּשׁ אֶת הָעוֹלָם עַל פִּי דַּרְכּוֹ וְלַעֲקֹר אֶת כָּל מַה שֶּׁעָשָׂה אַבְרָהָם. הוּא עוֹשֶׂה בְּפִי דַּעְתּוֹ וְשִׂכְלוֹ וְלֹא מִתְחַשֵּׁב כְּלָל בִּרְצוֹן ה', וּבְוַדַּאי שֶׁלֹּא מוֹסִיף שׁוּם סִיָּג לְעַצְמוֹ כְּדֵי לֹא לַחֲטֹא.

'הַלְעִיטֵנִי נָא'

חוֹזֵר עֵשָׂו בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם מִן הַשָּׂדֶה, וְאוֹמֵר לְיַעֲקֹב 'הַלְעִיטֵנִי נָא מִן הָאָדֹם הָאָדֹם הַזֶּה' (בראשית כה, ל). הוּא בָּא עִם רָצוֹן לְקָרֵר וּלְצַנֵּן אֶת רֹשֶׁם הָאֲבֵלוּת שֶׁהִרְגִּישׁ יַעֲקֹב כְּשֶׁנִּפְטַר אַבְרָהָם אָבִינוּ ע"ה, וְעִם מַטָּרָה לְבַטֵּל אֶת שִׁיטַת אַבְרָהָם שֶׁל עֲשִׂיַּת הַגְּדָרִים בָּהּ הִמְשִׁיךְ וְהָלַךְ תָּמִיד יַעֲקֹב אָבִינוּ ע"ה. לָכֵן פּוֹנֶה עֵשָׂו וְאוֹמֵר לְיַעֲקֹב 'הַלְעִיטֵנִי', וּכְמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ"י, "הַלְעִיטֵנִי - אֲפַתַּח פִּי, וּשְׁפֹךְ הַרְבֵּה לְתוֹכָהּ, כְּמוֹ שֶׁשָּׁנִינוּ, אֵין אוֹבְסִין אֶת הַגָּמָל אֶבֶל מַלְעִיטִין אוֹתוֹ". תֵּן לִי לֶאֱכֹל בְּלִי שׁוּם 'גְּדָרִים'. הַכֹּל בַּכֹּל מִכֹּל כֹּל, (אִם הָיָה יָכוֹל לִבְלֹעַ גַּם אֶת הַ'סִּיר' אוֹ אֶת הַ'דּוּד' הָיָה עוֹד יוֹתֵר טוֹב...) וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ בַּמִּדְרָשׁ (בראשית רבה פר' סג סי' יב) שֶׁהוּא אָמַר 'הַלְעִיטֵנִי נָא' כְּמוֹ שֶׁמַּלְעִיטִים אֶת הַ'גָּמָל'. אֲנִי אֲפַתַּח אֶת הַפֶּה - וְאַתָּה תִּשְׁפֹּךְ, 'וְיָפָה שָׁעָה אַחַת קֹדֶם'... כָּל הַמְּרִבָּה הֲרֵי זֶה מְשֻׁבָּח, מַהֵר, תִּשְׁפֹּךְ, תַּלְעִיט. 'הַלְעִיטֵנִי נָא'.

מְכִירַת הַבְּכוֹרָה - כָּל הַ'שִׁיטָה' שֶׁל עֵשָׂו - לְקַיֵּם אֶת תַּאֲוֹתָיו

זוֹ הַסִּבָּה שֶׁדַּוְקָא כָּאן וְעַכְשָׁו הָיְתָה גַּם הַמְכִירָה שֶׁל הַבְּכוֹרָה שֶׁמָּכַר עֵשָׂו לְיַעֲקֹב אָבִינוּ ע"ה. אָמַר עֵשָׂו, "הִנֵּה אָנֹכִי הוֹלֵךְ לָמוּת, וְלָמָּה זֶּה לִי בְּכֹרָה" (בראשית כה, לב). וְדָרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ - כְּמוֹ שֶׁמְּפָרֵשׁ רַשִׁ"י - שֶׁכָּךְ הָיְתָה שְׁאֵלָתוֹ שֶׁל עֵשָׂו, "מַה טִּיבָהּ שֶׁל עֲבוֹדָה זוֹ?! אָמַר לוֹ אָמַר לוֹ כַּמָּה אַזְהָרוֹת וְעוֹנָשִׁין וּמִיתוֹת תְּלוּיִן בָּהּ, כְּאוֹתָהּ שֶׁשָּׁנִינוּ (סנהדרין כב:), אֵלּוּ הֵן שֶׁבְּמִיתָה, שְׁתוּיֵי יַיִן וּפְרוּעֵי רֹאשׁ. אָמַר, אֲנִי הוֹלֵךְ לָמוּת עַל יָדֶיהָ?! אִם כֵּן מַה חֵפֶץ לִי בָּהּ!".

אוֹמֵר עֵשָׂו, הֲרֵי בְּתוֹר 'בְּכוֹר' אֶצְטָרֵךְ לַעֲבֹד בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ, וְאִם אֶרְצֶה לִשְׁתּוֹת יַיִן - לֹא אוּכַל לִשְׁתּוֹת, שֶׁהֲרֵי אִם אֶכָּנֵס לַמִּקְדָּשׁ 'שְׁתוּי יַיִן' אֶהְיֶה חַיָּב מִיתָה. וְכֵן אִם אֶרְצֶה מִלְגַדֵּל אֶת שַׂעֲרוֹת רֹאשִׁי כְּמוֹ חַיָּה רָעָה בַּיַּעַר, אֲנִי לֹא אוּכַל, כִּי אֲנִי אֶהְיֶה בְּגֶדֶר 'פְּרוּעַ רֹאשׁ'.

אֲנִי לֹא יָכוֹל לִסְבֹּל 'גְּדָרִים', אֲנִי 'אִישׁ שָׂדֶה'! אִישׁ הַ'מָּרְחָב'! אִם יִהְיוּ לִי כָּאֵלּוּ 'גְּדָרִים' שֶׁאוֹמְרִים לִי 'תִּשְׁתֶּה עַד רְבִיעִית יַיִן', זֶה לֹא בִּשְׁבִילִי, זֶה לֹא מַתְאִים לַדֶּרֶךְ שֶׁלִּי. הֲרֵי אֲנִי זָקוּק לְכַמָּה 'חֲבִיּוֹת יַיִן', יֶקֶב שָׁלֵם, לֹא מַסְפִּיק לִי רְבִיעִית יַיִן... 'הִנֵּה אָנֹכִי הוֹלֵךְ לָמוּת', "אֲנִי הוֹלֵךְ לָמוּת עַל יָדֶיהָ", חַיִּים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם 'גְּדָרִים' הֵם מָוֶת בִּשְׁבִילִי. כָּךְ אָמַר עֵשָׂו, מִפְּנֵי שֶׁהוּא 'אִישׁ הַהֶפְקֵר', 'אִישׁ שָׂדֶה'.

וְלָכֵן עַכְשָׁו שֶׁנִּפְטַר אַבְרָהָם אָבִינוּ ע"ה, הוֹלֵךְ עֵשָׂו וְעוֹשֶׂה כְּכָל הָעוֹלֶה עַל רוּחוֹ, מִפְּנֵי שֶׁעַכְשָׁו לְפִי דַּעְתּוֹ הַנִּפְסֶדֶת בָּטְלָה שִׁיטָתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ ע"ה בִּדְבַר הַצֹּרֶךְ לַעֲשׂוֹת 'מִשְׁמֶרֶת' לְמִשְׁמֶרֶת' וּגְדָרִים וּסְיָגִים. כַּאֲשֶׁר רָאָה כָּךְ אָחִיו יַעֲקֹב אָבִינוּ ע"ה, אָמַר לוֹ: "וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב, מִכְרָה כַיּוֹם אֶת בְּכֹרָתְךָ לִי" (בראשית כה, לא), 'כַּיּוֹם' דַּיְקָא, לְפִי שִׁיטָתְךָ וּלְפִי הֲבָנָתְךָ, הַ'בְּכוֹרָה' כְּבָר לֹא מַתְאִימָה לְךָ. וּבֶאֱמֶת עֲשָׂו מִיָּד הִסְכִּים לְבַקָּשָׁתוֹ, וּמָכַר אֶת הַבְּכוֹרָה לְיַעֲקֹב.

אֲבָל רִבְקָה אִמֵּנוּ ע"ה הֵבִינָה וְיָדְעָה שֶׁאֵין כָּאן בֶּאֱמֶת שִׁיטָה אֲמִתִּית, אֶלָּא הַכֹּל הוּא 'תַּאֲוָה'. אֶת כָּל הַתַּאֲוֹת שֶׁהוּא דָּבוּק בָּהֶם, וְאֶת כָּל הַתּוֹעֵבוֹת שֶׁהוּא הָיָה עוֹשֶׂה, הוּא הִלְבִּישׁ עַל "שִׁיטָה". רִבְקָה יָדְעָה שֶׁמֵּאֲחוֹרֵי כָּל הַ'אִישׁ שָׂדֶה', כָּל הַ'שִׁיטָה' שֶׁל עֵשָׂו - הַכֹּל תַּאֲוָה. הוּא אֵינֶנּוּ מְסֻגָּל לְ'גְדָרִים', כִּי הוּא רוֹצֶה לִחְיוֹת חַיֵּי הֶפְקֵר, וְלָלֶכֶת בְּכָל תַּאֲוֹת לִבּוֹ. לָכֵן עָבַר עַל אוֹתָן עֲבֵרוֹת חֲמוּרוֹת מִיָּד בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם, כְּשֶׁהִסְתַּלֵּק אַבְרָהָם וְיֶכֹל הָיָה לִפְרֹץ אֶת כָּל הַגְּדֵרוֹת. לָכֵן אָמַר 'הַלְעִיטֵנִי נָא' וּבִקֵּשׁ מִיַּעֲקֹב שֶׁיִּשְׁפֹּךְ הַכֹּל לְתוֹךְ פִּיו, הַכֹּל הַכֹּל, כָּל הַשִּׁיטָה הַזּוֹ אֵינָהּ אֶלָּא שֶׁקֶר וּמִרְמָה, וְהַסְתָּרָה לַסִּבָּה הָאֲמִתִּית שֶׁהִיא תַּאֲוֹתָיו.

דַּוְקָא עַל יְדֵי בִּגְדֵי הַחֲמוּדוֹת הַקְּדִים יַעֲקֹב אֶת עֵשָׂו לְקַבֵּל בְּרָכוֹת אָבִיו יִצְחָק

וּמָה הָיָה בְּסוֹפוֹ שֶׁל דָּבָר?! - רִבְקָה מַלְבִּישָׁה אֶת יַעֲקֹב אָבִינוּ ע"ה בִּ'בִגְדֵי הַחֲמוּדוֹת' שֶׁל עֵשָׂו, אוֹתָם קִבֵּל עֵשָׂו מִ'נִּמְרוֹד', שֶׁקִּבֵּל אוֹתָם מֵאַבְרָהָם אָבִינוּ ע"ה (ע' תנחומא הישן פרשת תולדות סי' יב), וְאוֹמֶרֶת לוֹ רִבְקָה לְיַעֲקֹב, 'לֵךְ תִּקַּח בָּהֶם אֶת הַבְּרָכוֹת שֶׁרָצָה יִצְחָק לָתֵת לְאָחִיךָ עֵשָׂו!'. הָעֹמֶק שְׁנִּרְמָז כָּאן הוּא, שֶׁגַּם אִם לִפְעָמִים נִרְאֶה שֶׁאוֹתוֹ הַצַּדִּיק שֶׁיּוֹשֵׁב בְּ'בֵּית שֵׁם וְעֵבֶר', וְלֹא הוֹלֵךְ אַחַר תַּאֲוֹת לִבּוֹ אֶלָּא מוֹסִיף גְּדָרִים וּסְיָגִים לְעַצְמוֹ - יוֹצֵא נִפְסָד, שֶׁהֲרֵי בָּא יִצְחָק לְבָרֵךְ אֶת עֵשָׂו, אֲבָל הָאֱמֶת הִיא שֶׁהוּא לֹא מַפְסִיד, וְסוֹפוֹ לִהְיוֹת נוֹטֵל אֶת הַכֹּל. יַעֲקֹב אָבִינוּ ע"ה לָבַשׁ אֶת בִּגְדֵי הַחֲמוּדוֹת הָאֵלּוּ, וְדַוְקָא עַל יָדָם הָלַךְ וְנָטַל אֶת כָּל הַבְּרָכוֹת. לְאוֹת וּלְמוֹפֵת כִּי כָּל הַשִּׁיטָה הַנִּפְסֶדֶת שֶׁל עֵשָׂו לֹא תָּבִיא לוֹ אֶת הַבְּרָכוֹת וְאֶת הָאֹשֶׁר הַמְקֻוֶּה - אֶלָּא לְהֶפֶךְ, כָּל מַה שֶׁהוּא עוֹבֵד קָשֶׁה וּמִתְאַמֵּץ כְּדֵי לְהַשִּׂיג עוֹד וְעוֹד, הַכֹּל בַּסּוֹף יֵלֵךְ לְיַעֲקֹב אָבִינוּ ע"ה, 'אִישׁ תָּם יֹשֵׁב אֹהָלִים'.

אֵין אָדָם שׁוֹמֵעַ לִי וּמַפְסִיד

וְזֶה בָּא לְלַמְּדֵנוּ, שֶׁאָדָם לְעוֹלָם לֹא יְהַסֵּס לְהַפְקִיר אֶת עַצְמוֹ בִּשְׁבִיל הקב"ה מֵחֲשַׁשׁ שֶׁמָּא יַפְסִיד. כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ בַּמִּדְרָשׁ (דברים רבה פר' ד סי' ה), "אָמַר הקב"ה, שִׁמְעוּ לִי, שֶׁאֵין אָדָם שׁוֹמֵעַ לִי וּמַפְסִיד". הִנֵּה לָנוּ, יַעֲקֹב שֶׁבְּמֶשֶׁךְ כָּל הַשָּׁנִים הָיָה יוֹשֵׁב וְלוֹמֵד בְּ'בֵּית שֵׁם וְעֵבֶר', לֹא הָיָה 'אִישׁ שָׂדֶה' וְלֹא הָיָה 'אִישׁ יוֹדֵעַ צַיִד', לַמְרוֹת זֹאת בְּסוֹפוֹ שֶׁל דָּבָר הוּא הוּא שֶׁזָּכָה לְכָל הַבְּרָכוֹת, וְעֵשָׂו הִפְסִיד אֶת הַכֹּל לְגַמְרֵי.

מָשָׁל לְמָה הַדָּבָר דּוֹמֶה, לְמִי שֶׁהָיָה צָרִיךְ לִנְסֹעַ לְעִיר אַחֶרֶת. אָרַז אֶת מִטַּלְטְלָיו וּבָא אֶל תַּחֲנַת הָרַכֶּבֶת לִקְנוֹת 'כַּרְטִיס נְסִיעָה', וְשָׁם הִסְבִּירוּ

לוֹ שֶׁאֶת הַחֲבִילָה וּבָהּ רֹב חֲפָצָיו עָלָיו לִמְסֹר לְמַחְלֶקֶת הַחֲבִילוֹת שֶׁל הָרַכֶּבֶת, וּבְעֵת רִדְתּוֹ מִמְּנָּה יִקַּח אוֹתָהּ חֲזָרָה. אַךְ הָאִישׁ מִתְיָרֵא לִמְסֹר אֶת הַחֲבִילָה שֶׁלּוֹ, הוּא חוֹשֵׁשׁ שֶׁמָּא יִקְחוּ לוֹ אֶת זֶה, אוֹ שֶׁמָּא הִיא תֵּעָלֵם, וּמִשּׁוּם כָּךְ הוּא מַחְלִיט שֶׁלֹּא לְהַפְרֵד מֵהַחֲבִילָה שֶׁלּוֹ, אֶלָּא הוּא עוֹלֶה יַחַד אִתָּהּ לְקָרוֹן הָרַכֶּבֶת, וְלֹא מֵנִיחַ אוֹתָהּ מִמֶּנּוּ לְרֶגַע. מָה קוֹרֶה בְּמַצָּב כָּזֶה? - כָּל הַגַּנָּבִים בָּאִים לְשָׁם. אוֹמְרִים, 'לָמָּה הוּא לֹא נִפְרָד מֵהַחֲבִילָה? לָמָּה הִיא צְמוּדָה אֵלָיו כָּל הַזְּמַן? כַּנִּרְאֶה יֵשׁ לוֹ שָׁם 'אוֹצְרוֹת קֹרַח'. וְהֵם יְחַכּוּ וְיַחַכּוּ לְ'שְׁעַת הַכּוֹשֶׁר' שֶׁהוּא יַסִּיחַ לְרֶגַע אֶת דַּעְתּוֹ מֵה'חֲבִילָה' שֶׁלּוֹ, וּכְשֶׁזֶּה יִקָּרֶה מִיָּד הֵם יִגְנְבוּ מִמֶּנּוּ אֶת הַחֲבִילָה בְּלֹא שְׁיָשִׂים לֵב. אֲבָל מִי שֶׁמּוֹסֵר אֶת מַטְעָנוֹ לְמַחְלֶקֶת הַחֲבִילוֹת שֶׁל הָרַכֶּבֶת, אֵין לוֹ מָה לְפַחֵד, הַגַּנָּבִים לֹא יְחַפְּשׂוּ אַחֲרָיו.

הוּא הַדִּין בְּעִנְיָנֵנוּ. מִי שֶׁמּוֹסֵר אֶת בִּטְחוֹנוֹ בַּה' יִתְבָּרַךְ, וְהוֹלֵךְ וְעוֹשֶׂה הַכֹּל כְּפִי גְּדֶרֵי הַתּוֹרָה, "אִישׁ תָּם" יוֹשֵׁב אֹהָלִים - הוּא זוֹכֶה לַהַכֹּל בְּכָל מִכֹּל כֹּל. יֵשׁ הַשְׁגָּחָה שֶׁל הקב"ה עָלָיו. אֲבָל אִם הוּא עוֹשֶׂה 'חֶשְׁבּוֹנוֹת' וּמְנַסֶּה 'לְהַצִּיל' לְבַדּוֹ, הוּא יַפְסִיד. צָרִיךְ לִבְטֹחַ בְּהַשִּׁי"ת. עֲשָׂו, שֶׁהָיָה בָּטוּחַ עַל שִׁכְלוֹ וְסוֹמֵךְ עַל דַּעְתּוֹ, דַּוְקָא הוּא, הִפְסִיד הַכֹּל.

'וַיִּבֶז עֵשָׂו אֶת הַבְּכֹרָה'

וּבְפָרָשָׁה הַזּוֹ שֶׁל 'מְכִירַת הַבְּכוֹרָה' יֵשׁ לָנוּ עוֹד לִמּוּד חָשׁוּב מְאֹד, מַאֲמָר שֶׁאָמַר אָדָם גָּדוֹל, וְזֶה מוּסַר הַשֵּׂכֶל בִּשְׁבִילֵנוּ. לָמַדְנוּ כֵּיצַד מָכַר עֵשָׂו אֶת הַבְּכוֹרָה בַּעֲבוּר 'נְזִיד עֲדָשִׁים', בַּעֲבוּר 'הַלְעִיטֵנִי נָא'. וְיוֹתֵר מִזֶּה, הַפָּסוּק אוֹמֵר, "וַיִּבֶז עֵשָׂו אֶת הַבְּכֹרָה" (בְּרֵאשִׁית כה, לד), וּבְמִדְרַשׁ בְּרֵאשִׁית רַבָּה (פר' סג סי' יד) דָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ, שֶׁעֵשָׂו כִּנֵּס אֶת כָּל הַחֲבֵרִים שֶׁלּוֹ, 'כַּת שֶׁל פְּרִיצִים', וּבִיחַד עָשׂוּ סְעוּדָה וְצָחֲקוּ עַל יַעֲקֹב אָבִינוּ ע"ה. לִגְלֹגוּ עָלָיו, אֵיךְ הוּא קוֹנֶה אֶת הַ'בְּכוֹרָה', וּמָה יוֹצֵא לוֹ מִזֶּה. וְעֵשָׂו מִתְפָּאֵר, 'רְאוּ אוֹתִי, אֵיךְ אֲנִי בִּשְׁבִיל נְזִיד עֲדָשִׁים מָכַרְתִּי אֶת בְּכוֹרָתִי... '.

וְהִנֵּה לֹא עָבַר זְמַן רַב, וּכְשֶׁחוֹזֵר עֵשָׂו מִן הַשָּׂדֶה וּבָא לְקַבֵּל אֶת הַבְּרָכָה מֵאָבִיו יִצְחָק אָבִינוּ ע"ה, אוֹמֵר לוֹ יִצְחָק 'מִי אַתָּה?!', אוֹמֵר לוֹ עֵשָׂו "אֲנִי בִּנְךָ בְּכֹרְךָ עֵשָׂו" (בְּרֵאשִׁית כז, לב). וְהַהֶמְשֵׁךְ יָדוּעַ, "וַיֶּחֱרַד יִצְחָק חֲרָדָה גְּדֹלָה עַד מְאֹד" (שָׁם לג), אוֹמֵר יִצְחָק לְעֵשָׂו, 'מָה אוּכַל לַעֲשׂוֹת הֲרֵי כְּבָר בֵּרַכְתִּי אֶת יַעֲקֹב אָחִיךָ'. וְאוֹמֵר הַפָּסוּק, "בִּשְׁמֹעַ עֵשָׂו אֶת דִּבְרֵי אָבִיו וַיִּצְעַק צְעָקָה גְּדֹלָה וּמָרָה עַד מְאֹד, וַיֹּאמֶר לְאָבִיו בָּרְכֵנִי גַּם אֲנִי אָבִי". "הַבְּרָכָה אַחַת הִיא לְךָ אָבִי?!" (שָׁם לח), רַק בְּרָכָה אַחַת יֵשׁ לְךָ אַבָּא? אֲנִי רוֹצֶה גַּם בְּרָכָה. הוּא צָעַק, בָּכָה - וְעַד הַיּוֹם אֲנַחְנוּ סוֹבְלִים מֵהַבְּכִיָּה שֶׁל עֵשָׂו.

וְצָרִיכִים לְהָבִין מָה פֵּשֶׁר דְּבָרָיו שֶׁל עֵשָׂו. הֲרֵי זֶה עַתָּה רָאִינוּ אֵיךְ עֵשָׂו בִּזָּה אֶת הַבְּרָכָה וְאֶת הַבְּכוֹרָה וְעָשָׂה מִמֶּנָּה צְחוֹק, 'הַצָּנָה שִׁלֵּימָה' עָשָׂה מִזֶּה עִם כָּל חֲבֵרָיו הַפְּרִיצִים. וְעַכְשָׁו הוּא כָּל כָּךְ בּוֹכֶה, 'וַיִּצְעַק צְעָקָה גְּדֹלָה וּמָרָה', הוּא בּוֹכֶה וְזוֹעֵק מֵעֹמֶק לִבּוֹ עַל הַבְּרָכָה וְעַל הַבְּכוֹרָה, "וַיַּעְקְבֵנִי זֶה פַּעֲמַיִם אֶת בְּכֹרָתִי לָקָח וְהִנֵּה עַתָּה לָקַח בִּרְכָתִי" (שָׁם לו), הֲרֵי אַתָּה עֲשָׂו כָּל כָּךְ לִגְלַגְתָּ עַל זֶה, מָה אַתָּה בּוֹכֶה כָּל כָּךְ?! מָה הִשְׁתַּנָּה? אֶת הַבְּכוֹרָה מָכַר בִּשְׁבִיל 'נְזִיד עֲדָשִׁים', וְאִלּוּ כָּאן בִּשְׁבִיל הַבְּרָכָה אַתָּה בּוֹכֶה כָּל כָּךְ?! כָּאן אַתָּה פִּתְאוֹם מֵבִין מָה הִפְסַדְתָּ בְּמִכִּירַת הַבְּכוֹרָה?!

עֵשָׂו הָיָה עָסוּק בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם בְּמִצְוַת כִּבּוּד אָב

וְאָמַר אוֹתוֹ גָּדוֹל רַעְיוֹן נִפְלָא - (וּמוּבָא בִּסְפוֹרְנוֹ) - תִּתְבּוֹנֵן: כְּשֶׁעֵשָׂו הִפְסִיד אֶת הַבְּרָכָה, מָה הוּא עָשָׂה בְּאוֹתוֹ יוֹם? בְּמָה הוּא הָיָה עָסוּק בְּאוֹתוֹ יוֹם? עֵשָׂו הָיָה עָסוּק כָּל הַיּוֹם כֻּלּוֹ בְּמִצְוָה שֶׁל 'כִּבּוּד אָב וָאֵם'.

וּכְלָל גָּדוֹל הוּא, שֶׁיִּהְיֶה מִי שֶׁיִּהְיֶה, אֲפִלּוּ הָרָשָׁע בְּיוֹתֵר, כַּאֲשֶׁר הוּא עוֹסֵק בְּמִצְוָה - הוּא מִתְקַדֵּשׁ. בְּכָל מִצְוָה וּמִצְוָה אָדָם מִתְקַדֵּשׁ. וְכָךְ אָנוּ מְבָרְכִים "אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו", הַמִּצְוָה מְקַדֶּשֶׁת אֶת הָאָדָם.

גְּדוֹלָה מִזּוֹ לִמְּדָנוּ אֲבִיר הָרוֹעִים הַגָּאוֹן רַבִּי חַיִּים מוֹוֹלָאזִ'ין זַצ"ל בְּסִפְרוֹ נֶפֶשׁ הַחַיִּים (שַׁעַר א פֶּרֶק ו), שֶׁהָאָדָם בְּעֵת שֶׁהוּא מְקַיֵּם מִצְוָה, נִשְׁמָתוֹ מִתְעַדֶּנֶת מִתְעַנֶּגֶת וּמִתְקַדֶּשֶׁת, מִפְּנֵי שֶׁבִּשְׁעַת קִיּוּם מִצְוָה נִשְׁמָתוֹ נִמְצֵאת מַמָּשׁ בְּ'גַּן עֵדֶן', וְהִיא נֶהֱנֵית וּמִתְעַנֶּגֶת מִ'זִּיו הַשְּׁכִינָה'. בִּזְמַן שֶׁל קִיּוּם מִצְוָה, הַמִּצְוָה מְקַדֶּשֶׁת אֶת הָאָדָם מְרוֹמֶמֶת וּמַפְרִישָׁה אוֹתוֹ מִכָּל עִנְיְנֵי הָעוֹלָם הַזֶּה, וּמְקַשֶּׁרֶת אוֹתוֹ עִם הקב"ה, בְּהִיוֹת נִשְׁמָתוֹ מִתְעַנֶּגֶת עַל זִיו הַשְּׁכִינָה בְּגַן עֵדֶן. וְכֵן לְהֵפֶךְ, חָלִילָה בִּשְׁעַת עֲבֵרָה, כְּשֶׁאָדָם נִכְשָׁל בְּאִסּוּר, בְּאוֹתוֹ הָרֶגַע מַמָּשׁ נִמְצֵאת נִשְׁמָתוֹ

בְּג'גֵּיהִנֹּם הַדְּלוּקָה'. הַגָּאוֹן רַבִּי זַלְמָן ז"ל בְּהִלְכוֹת תַּלְמוּד תּוֹרָה (פ"ג ה"ו) כָּתַב עַל פִּי הַגְּמָרָא בְּתַעֲנִית (י:), כִּי שְׁנַיִם שֶׁהוֹלְכִים בַּדֶּרֶךְ וְאֵין בֵּינֵיהֶם דִּבְרֵי תוֹרָה - רְאוּיִים לְהִשָּׂרֵף בָּאֵשׁ. וְכָךְ כָּתַב גַּם רַבֵּנוּ אַבְרָהָם אֶחִי הַגְּרַ"א בְּסִפְרוֹ מַעֲלוֹת הַתּוֹרָה. אִם שְׁנֵי אֲנָשִׁים הוֹלְכִים וְלֹא מְדַבְּרִים בְּלִמּוּד - 'אֵשׁ אוֹכֶלְתָּן'.

וְהִנֵּה, צֵא וּרְאֵה, לֵךְ לָרְחוֹב וְתִרְאֶה שְׁנַיִם שֶׁהוֹלְכִים. יֵשׁ שָׁם 'אֵשׁ' שֶׁאוֹכֶלֶת אוֹתָם?! בִּשְׁלָמָא 'עָשָׁן', זֶה אֲנַחְנוּ רוֹאִים, הֲרֵי יֵשׁ 'עָשָׁן' מֵהַסִּיגָרִיּוֹת... אֲבָל 'אֵשׁ אוֹכֶלְתָּן'? אֵיפֹה הָאֵשׁ הַזּוֹ?

וְהַהֶסְבֵּר הוּא 'אֵשׁ אוֹכֶלְתָּן' זֶה לָאו דַּוְקָא אֵשׁ שֶׁנִּרְאֵית לָעַיִן הַגַּשְׁמִית שֶׁלָּנוּ, אֶלָּא הַכַּוָּנָה הִיא כִּי הַנְּשָׁמָה שֶׁלָּהֶם הִיא זוֹ שֶׁנִּמְצֵאת בְּאוֹתָהּ הַשָּׁעָה בָּאֵשׁ, וְ'אֵשׁ אוֹכֶלְתָּן'.

בִּשְׁעַת מַעֲשֶׂה עֲבֵרָה הָאָדָם נִצְרָב וְנִשְׂרָף בַּגֵּיהִנֹּם, כְּמוֹ שֶׁמְּבָאֵר הַנֶּפֶשׁ הַחַיִּים (שַׁעַר א פֶּרֶק יב). וּמָה שֶׁאֲנַחְנוּ לֹא רוֹאִים וּמַרְגִּישִׁים אֶת זֶה, זֶה בִּגְלַל שֶׁיֵּשׁ דָּבָר שֶׁמַּפְרִיעַ לָעַיִן לִרְאוֹת, וְהוּא הַ'גּוּף' הַחֹמְרִי הַמְעַכֵּב אֶת הַנְּשָׁמָה לִרְאוֹת לָחוּשׁ וּלְהַרְגִּישׁ. אֲבָל כָּךְ הִיא הַמְּצִיאוּת, שֶׁבְּאוֹתוֹ הָרֶגַע מַמָּשׁ הַנְּשָׁמָה נִשְׂרֶפֶת בָּאֵשׁ הַגֵּיהִנֹּם. זֶהוּ 'אֵשׁ אוֹכֶלְתָּן'. רח"ל.

וּקְדֻשַּׁת הַמִּצְוָה מַשְׁפִּיעָה עַל כָּל אֶחָד. אֲפִלּוּ עַל אֶחָד כְּמוֹ עֲשָׂו. אָמְנָם הוּא בִּזָּה אֶת הַבְּרָכָה וְאֶת הַבְּכוֹרָה, אֲבָל הָיָה זֶה מִפְּנֵי שֶׁבְּאוֹתוֹ יוֹם הוּא בָּא 'מִן הַשָּׂדֶה' וְהוּא עָיֵף (בְּרֵאשִׁית כה, כט), בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם הָלַךְ וְעָשָׂה חָמֵשׁ עֲבֵרוֹת (ב"ב טז:), וּמְמֵילָא אֶחָד כָּזֶה יָכוֹל לִטְעֹם טַעַם שֶׁל מִצְוָה? לְהַרְגִּישׁ טַעַם בַּבְּרָכָה וּבַבְּכוֹרָה? - בְּוַדַּאי שֶׁלֹּא. וְזוֹ הַסִּבָּה שֶׁעֵשָׂו זִלְזֵל וְלִגְלֵג עַל זֶה, וּבִשְׁבִיל 'נְזִיד עֲדָשִׁים' הִסְכִּים לִמְכֹּר אֶת הַבְּכוֹרָה, וְעוֹד מוֹסִיף וְצוֹחֵק עַל יַעֲקֹב אָבִינוּ ע"ה.

מְסִירוּתוֹ שֶׁל עֵשָׂו לְמִצְוֹת כִּבּוּד אָב

אֲבָל בַּפַּעַם הַשְּׁנִיָּה כַּאֲשֶׁר בָּא עֵשָׂו מִן הַשָּׂדֶה, כְּדֵי לְקַבֵּל אֶת הַבְּרָכָה מֵאָבִיו, מָה הָיוּ מַעֲשָׂיו בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם? בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם הָיָה טָרוּד כָּל הַזְּמַן בְּמִצְוֹת 'כִּבּוּד אָב'. אָבִיו שָׁלַח אוֹתוֹ לְהָכִין לוֹ אֶת הַמַּאֲכָלִים, לְבַשֵּׁל לוֹ אֶת הַמַּטְעַמִּים (בְּרֵאשִׁית כז, ג-ד), וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ בַּמִּדְרָשׁ (בְּרֵאשִׁית רַבָּה פר' סז סי' ב) שֶׁעֵשָׂו יָצָא לַשָּׂדֶה לְצוּד, אָז הוּא הָיָה תּוֹפֵס אֵיזֶה צְבִי וְקוֹשֵׁר אוֹתוֹ לְאֵילָן, וּבָא מַלְאָךְ וּמַתִּירוֹ, וְהָיָה נִמְלָט לוֹ הַצְּבִי, וְהָיָה צָרִיךְ לְהַתְחִיל לָצוּד הַכֹּל מֵחָדָשׁ. וְעוֹד הַפַּעַם, וְעוֹד הַפַּעַם, כָּל הַיּוֹם כֻּלּוֹ וְחוֹזֵר חָלִילָה. וְזֶה לֹא קַל. זוֹ מְלָאכָה קָשָׁה, לְהָכִין לַצְּבִי תַּחְבּוּלָה לָרוּץ וְלִתְפֹּס אוֹתוֹ. הוּא הִתְעַיֵּף כָּל הַיּוֹם כֻּלּוֹ - בִּשְׁבִיל מִצְוַת 'כִּבּוּד אָב וָאֵם'. כָּל אוֹתוֹ הַיּוֹם הִזִּיעַ עֵשָׂו קָשֶׁה בִּשְׁבִיל כִּבּוּד אָב וָאֵם, לְפִי שֶׁהָיָה מְכַבֵּד אוֹתוֹ.

מִצְוָה שֶׁכָּזוֹ, שֶׁהָיָה עָסוּק בָּהּ עֵשָׂו, הַגַּם שֶׁהָיָה זֶה עֵשָׂו הָרָשָׁע שֶׁעָבַר אֶת כָּל הָעֲבֵרוֹת, מִכָּל מָקוֹם הִיא מְקַדֶּשֶׁת אוֹתוֹ. הִיא שִׁנְּתָה אוֹתוֹ. כְּשֶׁאָדָם עוֹשֶׂה כָּל הַיּוֹם כֻּלּוֹ מִצְוָה, אֲפִלּוּ יִהְיֶה בְּמַדְרֵגַת 'עֵשָׂו' בִּתְחִלַּת הַיּוֹם, בְּסוֹף הַיּוֹם שֶׁהָיָה עָסוּק בּוֹ בַּמִּצְוָה, הוּא בְּמַדְרֵגָה אַחֶרֶת. זֶה 'עֵשָׂו' אַחֵר, הָיָה לוֹ כָּאן הִתְקַדְּשׁוּת שֶׁל אוֹתָהּ מִצְוָה. כָּל מִצְוָה, מִי שֶׁעוֹשֶׂה אוֹתָהּ, יִהְיֶה אֲפִלּוּ נָמוּךְ שֶׁבַּנְּמוּכִים, אֲבָל מִצְוָה מְקַדֶּשֶׁת.

וְלָכֵן בְּסוֹף אוֹתוֹ יוֹם שֶׁהוּא הָיָה עָסוּק בּוֹ בַּמִּצְוָה, וְהוּא בָּא וְשׁוֹמֵעַ שֶׁהוּא הִפְסִיד אֶת הַבְּרָכָה, הוּא כְּבָר תָּפַס וְהֵבִין מַה זֶּה עִנְיָן רוּחָנִי, הוּא מֵבִין אֶת הַמַּשְׁמָעוּת הָאֲמִתִּית, הוּא מֵבִין אֶת גֹּדֶל הַהֶפְסֵד, וְלָכֵן הוּא בָּכָה וְזָעַק עַל הַהֶפְסֵד. אֵין זֶה דּוֹמֶה לַפַּעַם הָרִאשׁוֹנָה שֶׁשָּׁב מִן הַשָּׂדֶה לְאַחַר שֶׁעָשָׂה כָּל תּוֹעֲבוֹת שֶׁבָּעוֹלָם. הוּא מַגִּיעַ עַכְשָׁו לְאַחַר עֵסֶק מִצְוָה שֶׁקִּדְּשָׁה אוֹתוֹ, וְלָכֵן הַכֹּל נִרְאֶה לוֹ אַחֶרֶת. וּלְלַמְּדֵנוּ בָּא, כַּמָּה חֲשׁוּבָה כָּל מִצְוָה וּמִצְוָה, בִּכְדֵי לְקַדֵּשׁ אֶת הָאָדָם. כָּל מִצְוָה, קַלָּה כְּבַחֲמוּרָה, וְגַם חֵלֶק מִמִּצְוָה, מְקַדֶּשֶׁת אֶת הָאָדָם וּמְרוֹמֶמֶת אוֹתוֹ.

קִיּוּם הַמִּצְוָה בְּלִי חֶשְׁבּוֹנוֹת שֶׁל 'הַרְגָּשִׁים'

אָסוּר לוֹ לָאָדָם לְהָקֵל רֹאשׁ וְלוֹמַר, 'הִנֵּה אֲנִי עוֹשֶׂה מִצְוֹות וְלֹא רוֹאֶה שֶׁאֲנִי מִתְעַלֶּה, וַאֲנִי לֹא מַרְגִּישׁ אֵיךְ הַמִּצְוָה מְקַדֶּשֶׁת אוֹתִי'. חָלִילָה. אָדָם צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת מַה שֶׁהִצְטַוִּינוּ לַעֲשׂוֹת בְּלִי חֶשְׁבּוֹנוֹת. מוה"ר הַגָּאוֹן רַבֵּנוּ יוֹסֵף חַיִּים זצ"ל מֵאָרִיךְ בְּתוֹכַחַת מוּסָר (שו"ת רַב פְּעָלִים ח"א סי' א, עוד יוֹסֵף חַי פָּרָשַׁת וַיִּשְׁלַח אות א) עַל כָּךְ שֶׁיֵּשׁ הַרְבֵּה אֲנָשִׁים שֶׁלֹּא עוֹשִׂים כָּל מִינֵי מִצְוֹות, לְפִי שֶׁאוֹמְרִים 'אֲנַחְנוּ לֹא מַרְגִּישִׁים טַעַם בַּמִּצְוָה'. 'לוּ הָיִיתִי מַרְגִּישׁ טַעַם בַּמִּצְוָה, הָיִיתִי מַרְגִּישׁ שִׂמְחָה

בַּמִּצְוָה, הָיִיתִי מַרְגִּישׁ שֶׁאֲנִי מִתְעַלֶּה בִּשְׁעַת קִיּוּם הַמִּצְוָה, (שֶׁאֲנִי נִהְיֶה 'מַלְאָךְ' פּוֹרֵחַ בָּאֲוִיר...), הָיִיתִי עוֹשֶׂה אֶת הַמִּצְוָה. אֲבָל כְּשֶׁאֲנִי בָּא לְקַיֵּם מִצְוָה וְעוֹשֶׂה מַה שֶּׁעוֹשֶׂה, מֵניַח תְּפִלִּין וְלֹא מַרְגִּישׁ טַעַם בָּזֶה, אוּלַי אֲנִי פָּטוּר?!'. אוֹמֵר רַבִּי יוֹסֵף חַיִּים זצ"ל, אֵין 'פָּטוּר' שָׁכָזֶה. אַתָּה צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת מַה שֶּׁהִצְטַוִּיתָ, בְּלִי שׁוּם חֶשְׁבּוֹנוֹת.

כִּי הַמְּציאוּת הִיא שֶׁהַמִּצְוָה מְקַדֶּשֶׁת אֶת הָאָדָם כְּשֶׁיַּעֲשֶׂה אוֹתָהּ, גַּם אִם אַתָּה לֹא מַרְגִּישׁ אֶת זֶה. זוֹ הַמְּציאוּת. כְּמוֹ שֶׁכָּתַב הַנֶּפֶשׁ הַחַיִּים (שָׁם). לֹא צָרִיךְ מֵעֵבֶר לָזֶה, לֹא צָרִיךְ אֶת ה'הַרְגָּשִׁים' וְכַדּוֹמֶה. וַדַּאי שֶׁאִם ה'הַרְגֵּשׁ' בַּמִּצְוָה בָּא, 'מַה טּוֹב וּמַה נָּעִים', אֲבָל הָעִקָּר לָנוּ לְעִכּוּבָא הוּא פְּרָטֵי קִיּוּם הַמִּצְוָה לַהֲלָכָה וּלְמַעֲשֶׂה, וְתוּ לֹא מִידִי.

שְׁנֵי סוּגֵי 'לֵיל הַסֵּדֶר'...

מְסַפְּרִים שֶׁבְּחוּ"ל, שָׁם עוֹשִׂים שְׁנֵי יָמִים טוֹבִים, הָיָה פַּעַם צַדִּיק אֶחָד שֶׁהָיָה עוֹשֶׂה כָּל עֲבוֹדַת ה' בְּהִתְלַהֲבוּת וּבְשִׂמְחָה, עִם כָּל ה'הַרְגָּשִׁים'. וַיְהִי הַיּוֹם וּבָא חַג הַפֶּסַח, וְאוֹתוֹ שְׁנֵי לֵילוֹת הַסֵּדֶר. וּבֶאֱמֶת, אֶת 'לֵיל הַסֵּדֶר' הָרִאשׁוֹן עָשָׂה הַצַּדִּיק בְּהַפְלָגָה גְּדוֹלָה עִם הֲכָנָה מְרֻבֶּה וְטִרַח גָּדוֹל, קִיֵּם אֶת כָּל מִצְוֹות הַלַּיְלָה בְּהִדּוּר, אֶת ה'הַגָּדָה' וְאֶת כָּל סִפּוּר יְצִיאַת מִצְרַיִם, הִרְגִּישׁ עַצְמוֹ כְּמוֹ 'מַלְאָךְ'. לְמָחֳרָת בַּלַּיְלָה הַשֵּׁנִי הָיָה כְּבָר עָיֵף, אָמַר, 'מוּטָב שֶׁאֵישַׁן קְצָת, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה רֹאשִׁי צָלוּל לַעֲבוֹדַת הַלַּיְלָה גַּם הַיּוֹם'. הָלַךְ לָנוּחַ, וּלְבַסּוֹף חָטְפָה אוֹתוֹ הַשֵּׁנָה וְיָשַׁן יוֹתֵר מִמַּה שֶּׁתִּכְנֵן. קָם בְּבֶהָלָה, וְרָאָה שֶׁכְּבָר סָמוּךְ מְאֹד לַחֲצוֹת לַיְלָה... מִכַּיָּוֹן שֶׁכָּךְ, הִצְרַךְ לַעֲשׂוֹת הַכֹּל בְּחִפָּזוֹן, לִקְרֹא מַהֵר אֶת הַהַגָּדָה כְּמוֹ 'עֶשֶׂרֶת בְּנֵי הָמָן' בִּנְשִׁימָה אַחַת... לֶאֱכֹל אֶת הַמַּצָּה וְאֶת הַמָּרוֹר בִּמְהִירוּת, הַכֹּל כְּדֵי לְהַסְפִּיק לִגְמֹר אֶת הַכֹּל עַד חֲצוֹת לַיְלָה. לְאַחַר שֶׁגָּמַר, הָיָה יוֹשֵׁב בְּצַעַר, 'אֵיזֶה סֵדֶר עָשִׂיתִי, בְּלֹא שׁוּם הֲכָנָה, בְּלֹא טַעַם וּבְלֹא רֵיחַ, הַכֹּל בְּחִפָּזוֹן וּבִבְהִילוּת, לֹא הִסְפַּקְתִּי לְעַיֵּן בְּשׁוּם פֵּרוּשׁ עַל הַהַגָּדָה. אֶתְמוֹל הָיָה כָּזֶה סֵדֶר נִפְלָא עַד שֶׁהִרְגַּשְׁתִּי כְּמוֹ מַלְאָךְ, וְהַיּוֹם אֵיךְ זֶה נִרְאָה'.

כָּךְ הָיָה שָׁרוּי בְּצַעַר, עַד שֶׁבָּא לָרַבִּי שֶׁלּוֹ וְסִפֵּר לוֹ אֶת הַקּוֹרוֹת אִתּוֹ. אָמַר לוֹ רַבּוֹ, בּוֹא נִבְדֹּק וְנִבְחַן אֶת שְׁנֵי הַסְּדָרִים שֶׁלְּךָ. הֵרִי בַּלַּיְלָה הָרִאשׁוֹן, מָה עָשִׂיתָ? אַתָּה אוֹמֵר שֶׁהָיִיתָ 'מַלְאָךְ', (רַחֲפָתָּ בָּאֲוִיר...) בְּוַדַּאי שֶׁדָּבָר גָּדוֹל הוּא. אֲבָל לְעֻמַּת זֹאת, בַּ'סֵּדֶר' הַשֵּׁנִי שֶׁקִּימְתָּ בְּחִפָּזוֹן, אֵין כָּמוֹהוּ! יְהוּדִי שֶׁזָּהִיר בִּפְרָטֵי הַהֲלָכָה, יְהוּדִי שֶׁזָּהִיר בְּקִיּוּם הַמִּצְוָה כְּמוֹ שֶׁאוֹמֵר הַשֻּׁלְחָן עָרוּךְ, זֶה הָעִקָּר. אֱמֶת, הִזְדָּרַזְתָּ וְעָשִׂיתָ אֶת הַכֹּל בִּזְרִיזוּת, אֲבָל עָשִׂיתָ הַכֹּל כְּמוֹ גְּדֵרֵי הַהֲלָכָה, וְזֶהוּ הָעִקָּר.

אִם עֲשׂוּ הִתְקַדֵּשׁ - בְּוַדַּאי אֲנַחְנוּ יְכוֹלִים לְהִתְקַדֵּשׁ עַל יְדֵי קִיּוּם הַמִּצְוֹות כָּרָאוּי

זֶה הַיְסוֹד שֶׁלָּמַדְנוּ מִכָּאן. אֵין לָנוּ לְהַזְנִיחַ שׁוּם מִצְוָה וְשׁוּם פְּרָט בִּפְרָטֵי הַמִּצְוָה, וּמִי שֶׁעוֹשֶׂה הַכֹּל כְּמוֹ שֶׁצָּרִיךְ - הַמִּצְוָה מְקַדֶּשֶׁת אוֹתוֹ וּמְרוֹמֶמֶת אוֹתוֹ, וּלְבַסּוֹף בְּוַדַּאי שֶׁגַּם יַרְגִּישׁ אֶת זֶה. אֲפִלּוּ עֲשָׂו עִם כָּל הַקִּלְקוּלִים וְעִם כָּל הַתּוֹעֲבוֹת שֶׁעָשָׂה, כֵּיוָן שֶׁטָּרַח בַּמִּצְוָה, הַמִּצְוָה רוֹמְמָה אוֹתוֹ וּכְבָר יָכוֹל הָיָה לְהָבִין מַהוּ הַהֶפְסֵד שֶׁל הַבְּרָכָה. קַל וָחֹמֶר לְמִי שֶׁהוּא מִזַּרְעוֹ שֶׁל יַעֲקֹב וְיִטְרַח בַּמִּצְוֹות, וַדַּאי וַדַּאי שֶׁהַמִּצְוָה תַּשְׁפִּיעַ עָלָיו, וּלְבַסּוֹף גַּם יַרְגִּישׁ אֶת רוֹמְמוּת הַמִּצְוָה וּקְדֻשָּׁתָהּ.

יְהִי רָצוֹן שֶׁנִּזְכֶּה לַעֲשׂוֹת רְצוֹן אָבִינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם בִּשְׂלֵמוּת בְּתוֹרָה בְּמִצְוֹות בִּתְפִלָּה בְּחֶסֶד בְּחִנּוּךְ הַבָּנִים אָנוּ וְזַרְעֵנוּ וְזֶרַע זַרְעֵנוּ, וְנִזְכֶּה לִגְאֻלָּה.

סִימָן רפ - קְרִיאַת שְׁמַע שֶׁעַל הַמִּטָּה בְּלֵיל שַׁבָּת ב

גַּם הַנָּשִׁים חַיָּבוֹת בִּקְרִיאַת שְׁמַע שֶׁעַל הַמִּטָּה וּבִבְרכַּת הַמַּפִּיל

א. גַּם הַנָּשִׁים חַיָּבוֹת בִּקְרִיאַת שְׁמַע שֶׁעַל הַמִּטָּה וּבִבְרכַּת הַמַּפִּיל (ילקוט יוסף שבת א ד עמוד רמד).

וּבְהֶעָרָה (שָׁם) כָּתַב וְאע"פ שֶׁבִּרכַּת הַמַּפִּיל לֹא נוֹהֶגֶת בַּיּוֹם, (וְהֶוֵי כמ"ע שֶׁהַזְּמַן גְּרָמָא), הֲרֵי גַּם בִּרכוֹת הַשַּׁחַר לֹא נוֹהֲגוֹת בַּלַּיְלָה עַד חֲצוֹת, וּבְכָל זֹאת הַנָּשִׁים חַיָּבוֹת לְבָרֵךְ בִּרכוֹת הַשַּׁחַר, וְהוּא הַדִּין לִבִרכַּת הַמַּפִּיל. וְעוֹד דְּמַה שֶׁאֵינָהּ נוֹהֶגֶת בַּיּוֹם, הוּא מִפְּנֵי שֶׁלֹּא נִתְקְנָה אֶלָּא עַל טִבְעוֹ שֶׁל עוֹלָם, שֶׁאֵין שֵׁנָה אֶלָּא בַּלַּיְלָה, וְדָמֵי לְמ"ש הַטּוּרִי אֶבֶן (מְגִלָּה כ:), דִּבְכַה"ג לֹא הָוֵי מ"ע שֶׁהַזְּ"ג. וְכ"כ הַגְּר"ש קְלוּגֶר בְּחָכְמַת שְׁלֹמֹה (סי' תכו). ע"ש. (וְע"ע לְהַגְּאוֹן מִלִּיבָּאוִוויטְש בְּסֵפֶר שַׁעֲרֵי הֲלָכָה וּמִנְהָג עַמּוּד רלא). וְכֵן כָּתַב הָרַב מִשְׁנָה בְּרוּרָה (שַׁעַר הַצִּיּוּן סי' רלט ס"ק טז), דְּמ"ש הַמג"א שֶׁהַנָּשִׁים אֵין צְרִיכוֹת לִקְרוֹת ק"ש, הִשִּׁיג עָלָיו הָרַב אֵלִיָּה רַבָּה, דְּאָטוּ אֲנָשִׁים בָּעוּ שְׁמִירָה, נָשִׁים לֹא בָּעוּ שְׁמִירָה. וְכֵן נָהֲגוּ הַנָּשִׁים לְאוֹמְרָם. וְכ"כ לְהֶדְיָא הַגְּרִ"מ אֶפְּשְׁטֵיין (ס"ס רלט), שֶׁגַּם הַנָּשִׁים חַיָּבוֹת בְּק"ש וּבִבְרכַּת הַמַּפִּיל, וְשֶׁרוֹב הַנָּשִׁים נִזְהָרוֹת בָּזֶה. ע"כ. וְכ"כ בְּשוּ"ת תְּשׁוּרַת שַׁי ח"א (סוף סי' פב). וְכ"כ בְּשוּ"ת מַחֲזֶה אֵלִיָּהוּ (סי' כא סוף אות א), בְּשֵׁם הָאי"ר, שֶׁנָּשִׁים חַיָּבוֹת בְּק"ש וּבִבְרכַּת הַמַּפִּיל. וְע"ש. [מִכְּתַ"י מָרָן זיע"א].

אֲמִירַת הֲרֵינִי מוֹחֵל וְסוֹלֵחַ בְּלֵיל שַׁבָּת

ב. גַּם בְּלֵילֵי שַׁבָּתוֹת וְיָמִים טוֹבִים אָפְשָׁר לוֹמַר קוֹדֶם קְרִיאַת שְׁמַע שֶׁעַל הַמִּטָּה, נָסַח "רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם הֲרֵינִי מוֹחֵל וְסוֹלֵחַ לְכָל מִי שֶׁהִכְעִיס וְכוּ'" וְכֵן נָסַח בִּרכַּת הַמַּפִּיל. אַךְ אֵין לוֹמַר אֶת הַוִּדּוּי בְּלֵילֵי שַׁבָּתוֹת וְיָמִים טוֹבִים (שָׁם).

וּבְהֶעָרָה (שָׁם) כָּתַב ז"ל מָרָן בְּשֻׁלְחָן עָרוּךְ (סי' רלט סְעִיף א): קוֹרֵא עַל מִטָּתוֹ פָּרָשָׁה רִאשׁוֹנָה שֶׁל שְׁמַע, וּמְבָרֵךְ הַמַּפִּיל חֲבֵלִי שֵׁנָה עַל עֵינַי וְכוּ', וְאוֹמֵר יוֹשֵׁב בְּסֵתֶר עֶלְיוֹן, וְאוֹמֵר ה' מָה רַבּוּ צָרָי עַד לַה' הַיְשׁוּעָה, וְאוֹמֵר בָּרוּךְ ה' בַּיּוֹם, בָּרוּךְ ה' בַּלַּיְלָה, בָּרוּךְ ה' בְּשָׁכְבֵנוּ, בָּרוּךְ ה' בְּקוּמֵנוּ, וַיֹּאמַר ה' אֶל הַשָּׂטָן יִגְעַר ה' בְּךָ הַשָּׂטָן וְגוֹ', ה' שׁוֹמְרֶךָ וְגוֹ', מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם בְּיָדְךָ אַפְקִיד רוּחִי וְגוֹ', יְבָרֶכְךָ ה' וְגוֹ', עַד וְיָשֵׂם לְךָ שָׁלוֹם, וְאוֹמֵר הַשְׁכִּיבֵנוּ עַד סָמוּךְ לַחֲתִימָה. ע"כ. וְכָתְבוּ הָאַחֲרוֹנִים, שֶׁבַּלַּיְלָה קוֹדֶם הַשֵּׁנָה נָכוֹן לְאָדָם שֶׁיְּפַשְׁפֵּשׁ בְּמַעֲשָׂיו שֶׁעָשָׂה כָּל הַיּוֹם, וְאִם יִמְצָא שֶׁעָשָׂה עֲבֵרָה יִתְוַדֶּה עָלֶיהָ וְיִקַּבֵּל עַל עַצְמוֹ שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹתָהּ עוֹד, וּבִפְרָט בַּעֲוֹנוֹת הַמְּצוּיִים כְּגוֹן חֲנִיפוּת שְׁקָרִים לְיֵצֶנוּת לָשׁוֹן הָרַע, וְכֵן עֲוֹן בִּטּוּל תּוֹרָה צְרִיכִים בְּדִיקָה בְּיוֹתֵר. וְגַם רָאוּי לִמְחוֹל לְכָל מִי שֶׁחָטָא כְּנֶגְדּוֹ וְצִעֲרוֹ. וּבִזְכוּת זֶה הָאָדָם מַאֲרִיךְ יָמִים. וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ בְּמְגִלָּה (כח.) דְּמַר זוּטְרָא כִּי הֲוָה סָלֵיק לְפוּרְיֵהּ אָמַר שְׁרֵי לֵהּ לְכָל מַאן דְּצַעֲרָן.

וְכָתַב בְּכַף הַחַיִּים (סִימָן רלט אוֹת ב'), דְּבְשַׁבָּת וְיו"ט לֹא יֹאמַר רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, וִיהִי רָצוֹן, רַק יַתְחִיל הַשְׁכִּיבֵנוּ. וְכָתַב בְּיַלְקוּט יוֹסֵף (שָׁם) וּמָרָן זיע"א אָמַר לִי, שֶׁאֵין לָזֶה הֶכְרֵחַ, וְרַשַּׁאי לוֹמַר הֲרֵינִי מוֹחֵל וְסוֹלֵחַ גַּם בְּשַׁבָּת וְיו"ט. וְרַק וִדּוּי אֵינוֹ אוֹמֵר בְּשַׁבָּת וְיו"ט.

שׁוּב יָצָא לָאוֹר הַסֵּפֶר חֶזּוֹן עוֹבַדְיָה עַל הִלְכוֹת בִּרכוֹת, וְשָׁם כָּתַב בְּזֶה"ל: עוֹד רָאִיתִי בְּכַף הַחַיִּים (הנ"ל) שֶׁכָּתַב, שֶׁבְּשַׁבָּת וְיוֹם טוֹב לֹא יֹאמַר רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם הֲרֵינִי מוֹחֵל וְסוֹלֵחַ לְכָל מִי שֶׁהִכְעִיס אוֹתִי וְכוּ', אֶלָּא יַתְחִיל הַשְׁכִּיבֵנוּ אָבִינוּ לְשָׁלוֹם. וְכִנָּרָאֶה שֶׁחָשַׁשׁ מִשּׁוּם אַל יִשְׁאַל אָדָם צָרְכָיו בְּשַׁבָּת וְיו"ט. וְהִנֵּה הַמָּקוֹר שֶׁל אֲמִירַת רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם הַנַּ"ז, הוּא מֵחַכְמֵי הַש"ס, כִּדְאִיתָא בְּמְגִלָּה (כח.), דְּאָמַר ר' נְחוּנְיָא בֶּן הַקָּנָה, "מִימֵי לֹא עָלְתָה עַל מִטָּתִי קְלָלַת חֲבֵרַי", כִּי הָא דְּמַר זוּטְרָא כִּי הֲוָה סָלֵיק לְפוּרְיֵהּ, הֲוָה אָמַר רַחְמָנָא לִשְׁרֵי לֵהּ לְכָל מַאן דְּצַעֲרָן. ע"ש. וּבְזֹהַר הַקָּדוֹשׁ (פָּרָשַׁת מִקֵּץ דַּף רא ע"ב) נֶאֱמַר כְּמַעַט כָּל הַנֻּסָּח שֶׁל רַבִּ"ש. ע"ש. וְהֵינוּ כְּמ"ש הָרַמְבַּ"ם (סוֹף הִלְכוֹת

ת"ת). וְעַ' פֶּתַח עֵינַיִם יוֹמָא (כג.), וּבְשׁוּ"ת אָקִים אֶת יִצְחָק (סי' סז). ע"ש. וּבָאֱמֶת שֶׁאֵין זֶה שׁוֹנֶה מִנֻּסַּח יְהִי רָצוֹן שֶׁתַּצִּילֵנוּ מֵעַזֵּי פָּנִים וְכוּ', אוֹ אֱלֹהַי נְצוֹר לְשׁוֹנִי מֵרַע וְכוּ', אוֹ מִנֻּסַּח הָרַחֲמָן שֶׁבְּסוֹף בִּרְכַּת הַמָּזוֹן, שֶׁנֶּאֱמָרִים בְּפִי כָּל גַּם בְּשַׁבָּת. וְכֵן כָּתַב בְּשׁוּ"ת תּוֹרָה לִשְׁמָהּ (סִימָן קנ), שֶׁכָּל תְּפִלָּה שֶׁרָגִיל לְאוֹמְרָהּ בְּכָל יוֹם בְּנֻסָּח קָבוּעַ מֻתָּר לְאוֹמְרָהּ בְּשַׁבָּת, וְאֵין בָּזֶה מִשּׁוּם אִסּוּר שְׁאֵלַת צָרְכָיו בְּשַׁבָּת, וּכְמוֹ שֶׁפָּשַׁט הַמִּנְהָג לוֹמַר הָרַחֲמָן בְּשַׁבָּת כְּדֶרֶךְ שֶׁאוֹמְרוֹ בְּחוֹל, וְכֵן נָהֲגוּ לוֹמַר יְהֵא רַעֲוָא בְּשָׁלֹשׁ סְעוּדוֹת שֶׁל שַׁבָּת, אַע"פ שֶׁיֵּשׁ בָּהּ שְׁאֵלַת צָרְכָיו, וְהֵינוּ מִשּׁוּם שֶׁהוּא רָגִיל לְאוֹמְרָהּ. וְכֵן כָּתַב בְּסֵפֶר הַבַּוְנוֹת לְאוֹמְרָהּ בְּסְעוּדַת שַׁבָּת. וּגְדוֹלָה מִזּוֹ אָנוּ אוֹמְרִים בְּרִיךְ שְׁמֵהּ בְּעֵת הוֹצָאַת סֵפֶר תּוֹרָה בְּשַׁבָּת, וְכַמְבֹאָר בַּזֹּהַר, אַף שֶׁיֵּשׁ בּוֹ שְׁאֵילַת צָרְכָיו, וְה"ט שֶׁהוֹאִיל וּרְגִילִים לוֹמַר כֵּן בְּכָל שַׁבָּת, וְאֵינוֹ תּוֹבֵעַ דָּבָר מְחֻדָּשׁ, מֻתָּר. וּפוֹק חֲזֵי מַאי עַמָּא דְּבַר. ע"כ. גַּם בְּשׁוּ"ת רַב פְּעָלִים ח"ב (סי' מו), נִשְׁאַל עַל דְּבַר אֲמִירַת יְהֵא רַעֲוָא בְּסְעוּדוֹת שַׁבָּת, וְהֵבִיא מ"ש בְּשׁוּ"ת יוֹסֵף אוֹמֵץ (ס"ס מד), שֶׁיֵּשׁ שֶׁאֵינָם מְסַיְּמִים הַנֻּסָּח מִשּׁוּם אַל יִשְׁאַל צָרְכָיו בְּשַׁבָּת, וְכָתַב שֶׁנִּרְאֶה בָּרוּר שֶׁמָּרָן הַחִיד"א לֹא ס"ל הָכִי, שֶׁהֲרֵי הוּא תִּקֵּן תְּפִלּוֹת וּבַקָּשׁוֹת לְאוֹמָרָם בְּהַקָּפוֹת שִׁמְחַת תּוֹרָה, וּתְפִלָּה לְסֵדֶר תַּשְׁלִיךְ בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה, וְיָדוּעַ שֶׁבְּעִנְיַן אִסּוּר שְׁאֵלַת צָרְכָיו אֵין חִלּוּק בֵּין שַׁבָּת לְיוֹ"ט, אֶלָּא וַדַּאי שֶׁסּוֹבֵר לְחַלֵּק שֶׁכָּל נֻסַּח תְּפִלָּה שֶׁנִּתְקַן לְכָל אָדָם בְּאֹפֶן קָבוּעַ, הֲרֵי זֶה נַעֲשָׂה כְּטוֹפֶס בְּרָכָה וּכְתְפִלָּה הַקְּבוּעָה מֵאֲנְשֵׁי כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה שֶׁאֵין לָחוּשׁ בָּזֶה לְאִסּוּר שְׁאֵלַת צָרְכָיו בְּשַׁבָּת, וְרַק בִּשְׁאֵלָה וּבַקָּשָׁה שֶׁכָּל אֶחָד מְסַדֵּר לְעַצְמוֹ וְלִבְנֵי בֵיתוֹ לְפִי הָעֵת וְהַזְּמַן כַּאֲשֶׁר תְּאַוֶּה נַפְשׁוֹ, כְּדַרְכּוֹ לַעֲשׂוֹת בְּחוֹל, בָּזֶה הוּא שֶׁאָסְרוּ לִשְׁאוֹל צָרְכָיו בְּשַׁבָּת. וְכ"כ בְּתוֹרָה לִשְׁמָהּ לְחַלֵּק בָּזֶה, וְשָׁכַ"כ הַמְהַר"שׁ יָפֶה. וְלָכֵן הָעִקָּר שֶׁאֶפְשָׁר לוֹמַר כָּל הַנֻּסָּח שֶׁל יְהֵא רַעֲוָא הַמְּתֻקָּן לְכָל אָדָם וְקָבוּעַ לְכָל שַׁבָּת, וְאֵין בָּזֶה פְּקָפוּק כְּלָל. עַכְתַּ"ד. וְכ"כ בְּסֵפֶר שַׁעַר הַכּוֹלֵל (פֶּרֶק לו סוֹף אוֹת ב), שֶׁנֻּסַּח רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם הֲרֵינִי מוֹחֵל וְסוֹלֵחַ וְכוּ', שֶׁהוּא מְתֻקָּן ע"פ חַכְמֵי הַשּׁ"ס וְהַזֹּהַר יְכוֹלִים לְאוֹמְרוֹ גַּם בְּשַׁבָּת. ע"כ. וְכ"כ בְּפֶתַח הַדְּבִיר (סי' רפ סק"א), וְסִיֵּם, שֶׁכָּל סֵדֶר ק"ש שֶׁעַל הַמִּטָּה יֵשׁ לְאוֹמְרוֹ גַּם בְּלֵיל שַׁבָּת וְיוֹ"ט, וְאֵין לְהַחְמִיר מִשּׁוּם אִסּוּר שְׁאֵלַת צָרְכָיו בְּשַׁבָּת, גַּם אֵין לָחוּשׁ מִשּׁוּם הַזְכָּרַת עֲוֹנוֹת וַחֲרָטָה עַל הֶעָבָר, חוּץ מֵאֲמִירַת וִדּוּי שֶׁאֵין לְאוֹמְרוֹ בְּשַׁבָּת וְיוֹ"ט, וְלֹא בִּשְׁאָר יָמִים שֶׁאֵין אוֹמְרִים בָּהֶם תַּחֲנוּנִים. ע"כ. וְהַכַּף הַחַיִּים עֲצָמוֹ (סי' רפ סק"ה) כָּתַב כֵּן בְּשֵׁם הַמְקֻבָּלִים. ע"ש. וְכֵן עִקָּר.

אִם יָכוֹל לוֹמַר הֲרֵינִי מוֹחֵל וְסוֹלֵחַ בְּשֶׁיֵּשׁ לוֹ טִינָה עַל אָדָם מְסַיְּם

וְהִנֵּה בַּגְּמָרָא יוֹמָא (כב:) אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יְהוֹצָדָק, כָּל תַּלְמִיד חָכָם שֶׁאֵינוֹ נוֹקֵם וְנוֹטֵר כִּנָּחָשׁ אֵינוֹ תַּלְמִיד חָכָם, וְהָאָמַר רָבָא, כָּל הַמַּעֲבִיר עַל מִדּוֹתָיו מַעֲבִירִין לוֹ עַל כָּל פְּשָׁעָיו, דִּמְפַיְּסוּ לֵיהּ וּמְפַיֵּס. וְכָתַב הַמְהַרְשָׁ"א שָׁם, וְהָא דְּאָמְרִינַן בְּפ' כָּל כִּתְבֵי, לֹא מַזְגִּינָא רֵישָׁא אֲבִי סַדְיָא עַד דְּמָחֲלִנָא לְכָל מַאן דְּמְצַעֲרֵי לִי, [שֶׁאֵינוֹ יָשֵׁן עַד שֶׁיִּמְחֹל לְכָל מִי שֶׁצִּעֵר אוֹתוֹ], הֵינוּ נַמִּי כִּדְמְפַיְּסוּ לֵיהּ, וְקָאָמַר הֲגַם שֶׁלֹּא נִתְפַּיְּסתִּי מִיָּד, מ"מ בְּאוֹתוֹ יוֹם קוֹדֶם שֶׁשָּׁכַב לִישׁוֹן נִתְפַּיְּסתִּי. ע"כ.

וּמְבֹאָר דְּאִם צִעֲרוּ אוֹתוֹ וְלֹא פִּיְּסוּ אוֹתוֹ, יָכוֹל שֶׁלֹּא לִמְחֹל, וְיָכוֹל גַּם לוֹמַר הֲרֵינִי מוֹחֵל וְסוֹלֵחַ וְכוּ', דְּכַוָּנָתוֹ עַל מִי שֶׁפִּיְּס אוֹתוֹ. וּמִכָּאן הֵעִיר בְּסֵפֶר נוֹפֶת צוּפִים (עַמּוּד נב) עַל מַה שֶּׁכָּתַב בְּאוֹר לְצִיּוֹן חֵלֶק ב' (פֶּרֶק טו סִימָן יג) שֶׁאֵין לוֹמַר הֲרֵינִי מוֹחֵל וְסוֹלֵחַ אִם עֲדַיִן יֵשׁ לוֹ טִינָה עַל אָדָם מְסַיְּם. ע"ש. וּמִדִּבְרֵי הַמַּהַרְשָׁ"א נִתָּן לִלְמֹד שֶׁאִם בְּדִין הוּא לֹא מוֹחֵל לוֹ, בִּפְרָט לְתַלְמִיד חָכָם שֶׁבִּזּוּ אוֹתוֹ בְּפַרְהֶסְיָא, כְּמוֹ שֶׁכָּתַב הָרַמְבָּ"ם בְּהִלְכוֹת תַּלְמוּד תּוֹרָה (פֶּרֶק יז הֲלָכָה יג) יָכוֹל הוּא לוֹמַר נֻסָּח זֶה, כִּי אֵין זֶה כּוֹלֵל לְמִי שֶׁאֵינוֹ חַיָּב לִמְחֹל לוֹ עַד שֶׁיְּפַיֵּס, כִּי מִן הַסְּתָם לֹא הָיָה נִמְנָע מִלְּאָמְרוֹ כְּשֶׁבִּזָּה אוֹתוֹ אָדָם, כִּי הֲרֵי הָיָה רוֹצֶה לִמְחֹל לְאֵלּוּ שֶׁצָּרִיךְ לִמְחֹל לָהֶם, כְּגוֹן כְּשֶׁבִּזּוּ אוֹתוֹ בְּצִנְעָא, אוֹ בְּפַרְהֶסְיָא וּפִיְּסוּ אוֹתוֹ.

וּלְפ"ז אִם הוֹצִיאוּ עָלָיו שֵׁם רַע, שֶׁאֵינוֹ חַיָּב לִמְחֹל, יָכוֹל לוֹמַר נֻסָּח זֶה, שֶׁנֻּסָּח זֶה לֹא כּוֹלֵל לְמִי שֶׁלֹּא חַיָּב לִמְחֹל לוֹ. [וּמִבֹּאָר בְּרַמָּ"א אוֹ"ח סִי' תרו, דִּבְהוֹצָאַת שֵׁם רַע אֵינוֹ חַיָּב לִמְחֹל, מִשּׁוּם דְּאֵיכָא דְּשָׁמַע בְּשֵׁם רַע וְכוּ'. וְכ"ה בְּשׁ"ע הגר"ז (סִימָן תרו) שֶׁאִם הוֹצִיא עָלָיו שֵׁם רַע אֵינוֹ צָרִיךְ לִמְחֹל לוֹ בְּכָל עִנְיָן, אֲפִלּוּ אִם יְבַקֵּשׁ מִמֶּנּוּ כַּמָּה פְּעָמִים, מִשּׁוּם דְּאָפְשָׁר שֶׁיֵּשׁ בְּנֵי אָדָם שֶׁשָּׁמְעוּ

הוֹצָאַת הַלַּעַז עָלָיו, וְלֹא שָׁמְעוּ הַפִּיּוּס, וְיֵדְמֶה לָהֶם שֶׁאִפְשָׁר שֶׁהַלַּעַז הוּא אֱמֶת, וְלֹא יָצָא עֲדַיִן אָדָם זֶה נָקִי מֵחֶשְׁד. וּמִכָּל מָקוֹם מִדַּת עֲנָוָה לִמְחֹל אֲפִלּוּ בְּהוֹצָאַת שֵׁם רַע. ע"כ], וְאַף שֶׁהַמַּהַרְשָׁ"א פָּרְשָׁן הוּא וְלֹא פוֹסֵק, מִכָּל מָקוֹם לֹא מָצָאנוּ מִי שֶׁחוֹלֵק עָלָיו בְּדִין זֶה, וְהוּא גַּם מִילְתָא דְּמִסְתַּבְּרָא טְפֵי, מש"ה כֵּן עִיקָּר. וְעַיֵּן בְּכַיּוֹ"ב בְּחַזּוֹ"ע עַל הִלְכוֹת פֶּסַח גַּבֵּי בִּרְכַּת הָאִילָנוֹת לְנָשִׁים, שֶׁהַטּוּרֵי אֶבֶן כָּתַב, שֶׁנָּשִׁים יְכוֹלוֹת לְבָרֵךְ בְּרָכָה זוֹ, וְאֵינָהּ חֲשׁוּבָה כִּבְרָכָה עַל מִצְוָה דְּרַבָּנָן שֶׁהַזְּמַן גְּרָמָא, שֶׁאֵין זֶה תָּלוּי בִּזְמַן אֶלָּא בְּמְצִיאוּת שֶׁרוֹאֶה אִילָנוֹת מוֹצִיאוֹת פְּרָחִים. וְהִקְשׁוּ, דְּהָא הַטּוּרֵי אֶבֶן פָּרְשָׁן הוּא וְאֵינוֹ פוֹסֵק. וְהַבִּיאוּר הוּא, דְּכָל שֶׁלֹּא מָצָאנוּ שֶׁחָלְקוּ עַל דְּבָרָיו, וְהוּא מִילְתָא דְּמִסְתַּבְּרָא טְפֵי, לֹא שַׁיָּיךְ לְמֵימַר פָּרְשָׁן הוּא וְלֹא פוֹסֵק. וְהוּא הַדִּין בְּנ"ד.

מְסִירַת דִּין לַשָּׁמַיִם

וּלְמַר בְּנָסַח הֲרִינִי מוֹחֵל וְסוֹלֵחַ "חוּץ מֵאוֹתוֹ אָדָם" נִרְאֶה קְצָת כְּמוֹסֵר דִּין לַשָּׁמַיִם, וְעַיֵּין בַּגְּמָרָא ב"ק (צג.), א"ר חָנָן, כָּל הַמּוֹסֵר דִּין עַל חֲבֵירוֹ הוּא נָעֲנָשׁ תְּחִלָּה, שֶׁנֶּאֱמַר וַתֹּאמֶר שָׂרָה חָמָסִי עָלֶיךָ, וּכְתִיב (ר"פ חַיֵּי שָׂרָה) וַיָּבֵא אַבְרָהָם לִסְפֹּד לְשָׂרָה. וּבַגְּמָרָא גִּיטִּין (ז.) שָׁלַח לֵיהּ מַר עוּקְבָא לְרַ' אֶלְעָזָר, בְּנֵי אָדָם הָעוֹמְדִים עָלַי [וּמְצַעֲרִים אוֹתִי] וּבְיָדִי לְמָסְרָם לַמַּלְכוּת מַהוּ וְכוּ', שָׁלַח לֵיהּ, (תְּהִלִּים לז) דֹּם לַה' וְהִתְחוֹלֵל לוֹ וְכוּ', הַשְׁכֵּם וְהַעֲרֵב עֲלֵיהֶן לְבֵיהַמ"ד וְהֵן כָּלִין מֵאֲלֵיהֶן. הַדָּבָר יָצָא מִפִּי ר"א, וּנְתָנוּהוּ לִגְנִיבָא בְּקוֹלָר. וְכֵן הוּא בַּגְּמָרָא בְּרָכוֹת (נה.) אָמַר רַבִּי יִצְחָק, שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים מַזְכִּירִים עֲוֹנוֹתָיו שֶׁל אָדָם, וְאֵלּוּ הֵן, קִיר נָטוּי, וְעִיּוּן תְּפִלָּה, וּמוֹסֵר דִּין עַל חֲבֵירוֹ לַשָּׁמַיִם. וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י, שֶׁעַל יְדֵיהֶן מְפַשְׁפְּשִׁים לְמַעְלָה בְּמַעֲשָׂיו, לוֹמַר, בּוֹטֵחַ זֶה בְּזְכֻיּוֹתָיו, נִרְאֶה מַה הֵם. ע"כ. וְכֵן הוּא בְּר"ה (טז:) כָּל הַמּוֹסֵר דִּין עַל חֲבֵירוֹ הוּא נָעֲנָשׁ תְּחִלָּה. וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י שָׁם, כְּמוֹ יִשְׁפֹּט ה' בֵּיני וּבֵינֶיךָ (בְּרֵאשִׁית טז), אוֹמְרִים: כְּלוּם רָאוּי הוּא שֶׁיֵּעָנֵשׁ חֲבֵירוֹ עַל יָדוֹ? ע"כ.

וּבְזֹהַר חָדָשׁ כֶּרֶךְ ב' (מְגִלּוֹת, מְגִלַּת רוּת דַּף לד עַמּוּד ב) אָמְרוּ, וְרַבָּנָן אָמְרֵי לָאו כָּל דְּמֵעִין עָאלִין קָמֵיהּ מַלְכָּא. דְּמֵעִין דְּרוּגְזָא וְדְמֵעִין דְּמוֹסֵר דִּין עַל חֲבֵירוֹ לָא עָאלִין קָמֵיהּ דְּמַלְכָּא.

וְהָרַאבִּי"ה בְּח"א (בְּרָכוֹת סִימָן טז) כָּתַב, דְּצָרִיךְ אָדָם שֶׁלֹּא יְכַוֵּין בְּשָׁעָה שֶׁהקב"ה כּוֹעֵס לְהַעֲנִישׁ אֶת חֲבֵירוֹ, שֶׁנֶּאֱ' גַּם עָנוֹשׁ [לַ]צַּדִּיק לֹא טוֹב (מִשְׁלֵי י"ז כ"ו), פִּי' מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּהוֹרְגוֹ בְּיָדַיִם שֶׁאָז בְּבֵירוּר נֶעֱנָשׁ, אֲבָל בְּעִנְיָן אַחֵר שֶׁפִּיר דָּמֵי הֵיכָא דְּלֵית לֵיהּ דִּינָא בְּאַרְעָא, [וּכְעִנְיָן] תְּפִילָה לַמְשָׁמְדִים, וּכְמוֹ שֶׁנִּמְצָא בְּסֵפֶר תְּהִלִּים. ע"כ.

וְכָתַב הָרַמָּ"א (חו"מ סִימָן תכב ס"א): אָסוּר לְבַקֵּשׁ דִּין מִן הַשָּׁמַיִם עַל חֲבֵירוֹ שֶׁעָשָׂה לוֹ רָעָה. וְדַוְקָא דְּאֵית לֵיהּ דַּיָּנָא בְּאַרְעָא. וְכָל הַצּוֹעֵק עַל חֲבֵירוֹ, הוּא נָעֲנָשׁ תְּחִלָּה (גְּמָרָא פֶּרֶק הַחוֹבֵל). וְי"א דַּאֲפִילּוּ לֵית לֵיהּ דַּיָּנָא בְּאַרְעָא אָסוּר לִצְעֹק עָלָיו, אא"כ הוֹדִיעוֹ תְּחִלָּה (הַר"ן פ"ק דְּר"ה).

וְכָתְבוּ הַתּוֹסְפוֹת (גִּיטִּין ז), אע"ג דְּאָמַר בְּב"ק (צג.) הַמּוֹסֵר דִּינוֹ לַשָּׁמַיִם הוּא נֶעֱנָשׁ תְּחִלָּה, הָא אָמַר הָנֵי מִילֵי דְּאֵית לֵיהּ דִּינָא בְּאַרְעָא, אִי נַמִי הַשְׁכֵּם עֲלֵיהֶם לְבֵית הַמִּדְרָשׁ קָאָמַר, לַעֲסֹק בַּתּוֹרָה. ע"כ. [וְכַוָּנָם בְּתֵירוּץ שֵׁנִי, אַחַר שֶׁלֹּא הָיָה לִפְנֵיהֶם הַגִּרְסָא הַשְׁכֵּם וְהַעֲרֵב עֲלֵיהֶם לְבֵית הַמִּדְרָשׁ, אֶלָּא גַּרְסֵי הַשְׁכֵּם וְהַעֲרֵב עֲלֵיהֶן וְהֵם כָּלִים וְכוּ'. מַהַרְשָׁ"א]. וְכָתְבוּ שָׁם הַתּוֹס', דְּמַה שֶׁשָּׂרָה אָמְרָה, יִשְׁפֹּט ה' בֵּיני וּבֵינֶיךָ וְכוּ', וְנֶעֱנְשָׁה עַל זֶה, הַיְינוּ מִפְּנֵי שֶׁבִּימֵי שָׂרָה הָיָה ב"ד שֶׁל שֵׁם קַיָּם. וּעכ"פ מִבְּאֹר, דְּכָל שֶׁיֵּשׁ לוֹ אֶפְשָׁרוּת לְתָבְעוֹ לְדִין, אָסוּר לוֹ לִמְסֹר דִּינוֹ לַשָּׁמַיִם, אֲבָל כְּשֶׁאֵין לוֹ אֶפְשָׁרוּת לִמְסֹר הַדָּבָר לְבֵית דִּין, מֻתָּר לִמְסֹר דִּינוֹ לַשָּׁמַיִם. וְכָתַב בְּפְנֵי יְהוֹשֻׁעַ שָׁם, דְּהַיְינוּ מִשּׁוּם דְּאֵיכָא תַּקָּנָתָא דְּהַשְׁכֵּם וְהַעֲרֵב לְבֵית הַכְּנֶסֶת, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּדָוִד הַמֶּלֶךְ בִּקְרָא קַמָּא נִרְאֶה שֶׁהָאוֹיְבִים מְנָעוּהוּ לְהַשְׁכִּים וּלְהַעֲרִיב לְבֵית הַכְּנֶסֶת, כִּדְמָצִינוּ שֶׁאָמַר כִּי גֵּרְשׁוּנִי מֵהִסְתַּפֵּחַ בְּנַחֲלַת ה', וְהַיְינוּ דְּקָאָמַר בְּהַאי קְרָא גּוּפָא נֶאֱלַמְתִּי דּוּמִיָּה הֶחֱשֵׁיתִי מִטּוֹב, וְדָרְשִׁינַן בִּבְרָכוֹת עַל בִּיטּוּל תּוֹרָה, וְהַיְינוּ דְּמַסַּיֵּם בְּהַאי קְרָא חָם לִבִּי וְכוּ' דִּבַּרְתִּי בִלְשׁוֹנִי, שֶׁהָיָה מוֹסֵר דִּין לַשָּׁמַיִם. מַה שֶּׁאֵין כֵּן הֵיכָא דְּאֵיכָא תַּקָּנָתָא לְהַשְׁכִּים וּלְהַעֲרִיב אָסוּר אַף לִמְסֹר לַשָּׁמַיִם, כִּדְמוּכַח מִקְּרָא דְּדָם לַה' לְהַאי פִּירוּשָׁא.

וְכֵן כָּתַב בְּחִדּוּשֵׁי הָרִיטְבָ"א (רֹאשׁ הַשָּׁנָה טז:) דְּאוֹקִימְנָא בְּהַחוֹבֵל (ב"ק צ"ג א') דְּאֵיכָא דַּיָּנָא בְּאַתְרֵיהּ, אֲבָל לֵיכָא דַּיָּנָא, פִּי' דְּלֵיכָא כְּלָל, א"נ דְּהָא לָא צַיֵּית דִּינָא, אוֹ דְּבֵי דִּינָא מְעַנְּיִן הַדִּין

שֶׁלֹּא כָּרָאוּי, דִּכְמַאן דְּלֵיכָּא דַּיָּנָא דָּמֵי, לָא מִיעַנַּשׁ. דְּמַאי אִית לֵיהּ לְמֵיעְבַד, וְהָא דְּמֵיתִינָן מִשָּׁרָה לְאַבְרָהָם, הַתָּם נַמִּי הָא הֲוָה תַּמָּן בֵּית דִּין שֶׁל שֵׁם, וְזֶה שֶׁנֶּעֱנַשׁ תְּחִלָּה לְפִי שֶׁאֵין לַעֲוֹנוֹ תַּקָּנָה, וְיֵשׁ לַחֲבֵירוֹ תַּקָּנָה שֶׁמְּרַצֵּהוּ בְּמָמוֹן אוֹ בִּדְבָרִים.

גַּם הַמַּלְבִּי"ם (שמואל ב פֶּרֶק ג) כָּתַב, דְּאַחַר שֶׁא"א לַעֲשׂוֹת מִשְׁפָּט בָּאָרֶץ, יִשְׁלֹם ה' לְעוֹשֶׂה הָרָעָה כְּרָעָתוֹ, וְנִשְׁאַר הַדָּבָר אֶל דִּינָא רַבָּא דִּין שָׁמַיִם [וְכֵן אָמְרוּ חַז"ל דְּהָא דְּאָסוּר לְמִסַּר דִּין לַשָּׁמַיִם ה"מ בְּדִאִית לֵיהּ דִּינָא בְּאַרְעָא. ע"כ.

וְכָתַב בַּעֲרוּךְ הַשֻּׁלְחָן (חֹשֶׁן מִשְׁפָּט הִלְכוֹת חוֹבֵל בַּחֲבֵירוֹ סִימָן תכב): אָמְרוּ חַז"ל, הַמּוֹסֵר דִּין עַל חֲבֵירוֹ לַשָּׁמַיִם הוּא נֶעֱנָשׁ תְּחִלָּה, וְאוֹי לוֹ לַצּוֹעֵק יוֹתֵר מִן הַנִּצְעָק, שֶׁהֲרֵי שָׂרָה אִמֵּנוּ מָסְרָה דִּין עַל אַבְרָהָם, שֶׁאָמְרָה יִשְׁפֹּט ה' בֵּינִי וּבֵינֶיךָ, וּמֵתָה מְקוֹדֶם. וְלָכֵן אֵין לְמַסֵּר דִּין לַשָּׁמַיִם עַל חֲבֵירוֹ שֶׁעָשָׂה לוֹ רָעָה. וְדַוְקָא דְּאִית לֵיהּ דַּיָּנָא בְּאַרְעָא וְזֶה צַיִּית דִּין, אֲבָל אִם אֵינוֹ צַיִּית דִּין, רַשַּׁאי לְמַסֵּר דִּינוֹ לַשָּׁמַיִם. וְכֵן כְּשֶׁאֵין לוֹ דַּיָּן בִּמְקוֹמוֹ, וְזֶה אֵינוֹ רוֹצֶה לֵילֵךְ לָדוּן עִמּוֹ בִּמָקוֹם אַחֵר. וְשָׂרָה שֶׁנֶּעֱנְשָׁה מִפְּנֵי שֶׁב"ד שֶׁל שֵׁם וְעֵבֶר הָיָה קָיָם. וי"א דַּאֲפִי' לֵית לֵיהּ דַּיָּנָא בְּמָקוֹם זֶה, אָסוּר לוֹ לִצְעֹק עָלָיו מִקּוֹדֶם לַשָּׁמַיִם, אא"כ יוֹדִיעֻנּוּ תְּחִלָּה, וּכְשֶׁלֹּא יְקַבֵּל עָלָיו לֵילֵךְ לְאֵיזֶה ב"ד, אָז יִמְסֹר דִּינוֹ לַשָּׁמַיִם. וְאֵין חוֹלֵק בָּזֶה. ע"כ.

וְכָתַב בְּסֵפֶר חֲסִידִים (סִימָן עו) אַל תַּעֲנִישׁ יִשְׂרָאֵל וְאַל תְּקַלְלֵהוּ, אַךְ הִתְפַּלֵּל עָלָיו שֶׁיִּשְׁלִים הַקָּבָ"ה לִבּוֹ וְיַחֲזִירֵהוּ לַמּוּטָב, וְאַל תִּמְסֹר עָלָיו דִּין לֵאמֹר הַצּוּר יְנַקְּמֵנִי מִיָּדוֹ, וְיָשׁוּב לְעוֹשֶׂה הָרַע כְּרָעָתוֹ, כִּי כָּל הַמּוֹסֵר דִּין עַל חֲבֵירוֹ בָּאָה מִדַּת הַדִּין לְפָנֵי הַקָּבָ"ה וְאוֹמֶרֶת, רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם תַּעֲשֶׂה דִּין רָאוּי הוּא שֶׁתַּעֲנִישׁוֹ עַל כָּךְ וְכָךְ. כְּלָלוֹ שֶׁל דָּבָר אַל תְּקַלֵּל שׁוּם אָדָם, כִּי פְּעָמִים רַבּוֹת הַקְּלָלוֹת חוֹזְרוֹת וְחָלוֹת כֶּלֶן עַל רֹאשׁוֹ וְעַל זַרְעוֹ, שֶׁכֵּן מָצִינוּ שֶׁכָּל הַקְּלָלוֹת שֶׁקִּלֵּל דָּוִד אֶת יוֹאָב נִתְקַיְּמוּ בְּזַרְעוֹ. וּבְסֵפֶר תּוֹרַת הַמִּנְחָה (לר' יַעֲקֹב בְּ"ר חֲנַנְאֵל סְקִילִי, מִתַּלְמִידֵי הָרַשְׁבָּ"א. פָּרָשַׁת חַיֵּי שָׂרָה דְּרָשָׁה יא עַמּוּד 75) כָּתַב, וְאַל תִּתְמַהּ עַל דָּוִד הַמֶּלֶךְ הֱיאַךְ הָיָה קוֹבֵל מֵחֲבֵרָיו וּמוֹסֵר דִּין עֲלֵיהֶם, דִּכְתִיב (תְּהִלִּים קיט פד) כַּמָּה יְמֵי עַבְדֶּךָ, מָתַי תַּעֲשֶׂה בְרוֹדְפַי מִשְׁפָּט. וְשָׁפְטֵנִי ה' מִמֶּךָּ (תְּהִלִּים נט, יא) אֱלֹקִים יַרְאֵנִי בְּשׁוֹרְרַי (תְּהִלִּים קיח ז) וַאֲנִי אֶרְאֶה בִשְׂנְאַי, וְהַרְבֵּה כַּיּוֹצֵא בָּזֶה. כִּי לֹא אָמְרוּ הַמּוֹסֵר דִּין עַל חֲבֵירוֹ הוּא נֶעֱנָשׁ תְּחִלָּה אֶלָּא בִּזְמַן שֶׁדִּינוֹ מָסוּר לְבֵ"ד שֶׁל מַטָּה, וְיֵשׁ שָׁם בֵּית דִּין לִשְׁפֹּט בֵּינֵיהֶם, כְּמוֹ שֶׁהָיָה דִּין שָׂרָה עִם אַבְרָהָם שֶׁהָיָה שָׁם בֵּית דִּינוֹ שֶׁל שֵׁם, וּמָסוּר בְּיָדָם לְגָרֵשׁ אֶת הַשִּׁפְחָה מִבֵּית אַבְרָהָם, דְּהֶפְקֵר בֵּ"ד הֶפְקֵר. אוֹ שֶׁיִּמְכְּרֶנָּה, וְהִיא נִתְרַעֲמָה וְקִבְּלָה לִפְנֵי הַשֵּׁם יִתְ' וְלֹא קִבְּלָה לִפְנֵי בֵּית דִּינוֹ שֶׁל שֵׁם, לְפִיכָךְ נֶעֱנְשָׁה תְּחִלָּה. אֲבָל דִּין שֶׁאֵינוֹ מָסוּר לְבֵ"ד שֶׁל מַטָּה, כְּגוֹן אוֹנָאַת דְּבָרִים וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה, אוֹ אֲפִילוּ דִּין שֶׁמָּסוּר לְבֵי"ד שֶׁל מַטָּה וְאֵין שָׁם בֵּי"ד, בָּזֶה יֵשׁ רְשׁוּת לְמָסֹר דִּינוֹ לַשֵּׁם יִתְ', שֶׁאִם לֹא יִתְרַעֵם וּפִלְלוֹ אֱלֹקִים מִי יִתְפַּלֵּל לוֹ וְלִפְנֵי מִי יַגִּיד צָרָתוֹ וְיִשְׁפֹּךְ שִׂיחוֹ. וְרֹב תַּרְעוֹמוֹת דָּוִד וְקוּבְּלָנוֹתָיו לֹא הָיוּ אֶלָּא מֵאוֹנָאַת דְּבָרִים שֶׁהָיוּ אוֹמְרִים לוֹ, וּמִפְּנֵי כָּךְ לֹא הָיָה מִתְיָרֵא מֵעֹנֶשׁ. אֲבָל שְׁאָר דִּינָיו יֵשׁ לוֹ לָאָדָם לִירָא מִן הָעֹנֶשׁ, שֶׁהֲרֵי שָׂרָה שֶׁמָּסְרָה דִּינָהּ לַשָּׁמַיִם כְּתִיב בָּהּ וַיָּבֹא אַבְרָהָם לִסְפֹּד לְשָׂרָה וְלִבְכֹּתָהּ.

וּבְחִידּוּ' חֲתָם סוֹפֵר גִּיטִּין שָׁם כָּתַב, דְּלִכְאוֹרָה הָיָה נִרְאֶה מִדִּבְרֵי רַשְׁ"י שֶׁכָּתַב לְחָרֵף לְגַדֵּף, שֶׁכָּתַב כֵּן מִפְּנֵי שֶׁהָאֱמֶת כֵּן הָיָה, שֶׁהֲרֵי גְּנִיבָא צַדִּיק וְתַ"ח הָיָה, וְלֹא נִמְצָא עָלָיו אֶלָּא שֶׁהִ' פַּלְגָאָה (לא:), וְאִ"כ לֹא עָמַד עָלָיו אֶלָּא לְחָרְפוֹ, וַאֲפִילוּ הָכִי אִי לָאו דְּיָכוֹל לְהַצִּיל עַצְמוֹ עַל יְדֵי הַשְׁכָּמַת בֵּיהַמְ"ד, הָיָה רַשַּׁאי לְמָסְרוֹ לַמַּלְכוּת, וְאִילוּ הָיָה מְצַעֲרִים בְּמָמוֹן וְזִיּוּף [וּמְבִיאוֹ לִידֵי סַכָּנָה] מֻתָּר לְמָסְרוֹ, וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְהַשְׁכִּים, כִּי הַבָּא לְהָרְגְךָ הַשְׁכֵּם לְהָרְגוֹ, וְכ"פ הָרַמְבָּ"ם (פ"ט מֵחוֹבֵל וּמַזִּיק הי"א). וְהַמֵּצַר וּמְצַעֵר הַצִּבּוּר, קְדֵירָא דְּבִי שׁוּתָפָא מִי יַעֲרִיב וְיַשְׁכִּים בְּעַד כֻּלָּם, עַ"כ מֻתָּר לְמָסְרוֹ. וְעַיִּין פְּנֵ"י, וְנִלְמַד מִמָּנּוּ דְּאַפִּי' לְהַשְׁכִּים וּלְהַעֲרִיב לְמִסַּר דִּינוֹ לַשָּׁמַיִם נַמִּי אֵינוֹ נָכוֹן, אַפִּי' אֵין לוֹ דִּין לְמַטָּה, כָּל זְמַן דְּמָצֵי לְמֵיקַם בְּהוּ, וְלֹא יְבַלֵּם פִּיו בִּשְׁעַת מְרִיבָה. אַאַ"כ לֹא מָצֵי לְמֵיקַם בְּהוּ, אָז מֻתָּר לְהַשְׁכִּים וּלְהַעֲרִיב עֲלֵיהֶם.

וְכָתַב עוֹד, שֶׁאִם הֵם גּוֹרְמִים לוֹ דְּמֻחֲמַת צַעֲרוֹ יֵשׁ לוֹ בְּטוּל תּוֹרָה וּתְפִלָּה, מֻתָּר בְּכֹל, כִּי א"א לְהַשְׁכִּים וּלְהַעֲרִיב, וְזֶה שֶׁאָמַר דָּוִד הַמֶּלֶךְ עַ"ה הֶחֱשֵׁיתִי מִטּוֹב, שֶׁלֹּא יָכֹלְתִּי לְהַשְׁכִּים וּלְהַעֲרִיב, עַ"כ דִּבַּרְתִּי בִּלְשׁוֹנִי.

אֵין אוֹמְרִים תִּקּוּן רָחֵל בְּלֵיל שַׁבָּת - וְאִם תִּקּוּן חֲצוֹת הוּא חוֹבָה אוֹ רְשׁוּת

ג. יֵשׁ זְמַנִּים שֶׁאֵין אוֹמְרִים בָּהֶם לֹא תִּקּוּן רָחֵל וְלֹא תִּקּוּן לֵאָה, וּמִכְּלָלָם לֵיל שַׁבָּת (שָׁם עַמּוּד רמח).

וּבְהֶעָרָה (שָׁם) כָּתַב בֵּן כָּתַב בֶּאֱמֶת לְיַעֲקֹב (בְּקוּנְטְרֵס שִׁפַּת אֱמֶת ס"ג), הוּבָא בְּבֶן אִישׁ חַי (פְּרָ' וַיִּשְׁלַח אוֹת ה-ז'). שֶׁאֵין לוֹמַר תִּקּוּן לֵאָה בְּלֵיל שַׁבָּת, רֹאשׁ הַשָּׁנָה, יוֹם הַכִּפּוּרִים, פֶּסַח, שָׁבוּעוֹת, סֻכּוֹת, וּשְׁמִינִי עֲצֶרֶת. וְכֵן אֵין אוֹמְרִים בְּחֹל הַמּוֹעֵד שֶׁל פֶּסַח, אֲבָל בְּחֹל הַמּוֹעֵד שֶׁל סֻכּוֹת אוֹמְרִים תִּקּוּן לֵאָה. וְכֵן כָּתַב בְּסֵפֶר פָּדָה אֶת אַבְרָהָם (מַעֲרֶכֶת הַתִּי"ו אוֹת ט') שֶׁהַמִּנְהָג הוּא שֶׁאֵין אוֹמְרִים תִּקּוּן חֲצוֹת, לֹא תִּקּוּן רָחֵל וְלֹא תִּקּוּן לֵאָה, בְּלֵיל שַׁבָּת וְיוֹם טוֹב. וּמֵרֹאשׁ הַשָּׁנָה עַד שְׁמִינִי עֲצֶרֶת בְּיָמִים שֶׁל בֵּינְתַיִם מִלְבַד שַׁבָּת וְיוֹם טוֹב אוֹמְרִים תִּקּוּן לֵאָה, וְלֹא תִּקּוּן רָחֵל כְּלָל. [שַׁעֲרֵי תְּפִלָּה סִי' א' אוֹת ז']. וְאָמְנָם בְּסֵפֶר שַׁעֲרֵי צִיּוֹן בְּתְחִלַּת הַסֵּפֶר, וְכֵן בְּסִדּוּר הָאַר"י זַ"ל שֶׁסִּדֵּר רַבֵּנוּ שַׁבְּתַי, וּבְסִדּוּר הַגר"ז מִלַּאדִי, כָּתְבוּ שֶׁיֵּשׁ לוֹמַר תִּקּוּן לֵאָה בְּלֵיל שַׁבָּת. וְכֵן כָּתַב מְהַר"ח פַּלַאגִ' בְּסִפְרוֹ צַוָּאָה מֵחַיִּים (עַמּ' ע"ה) שֶׁבְּנוֹ הֵעִיד עָלָיו שֶׁהָיָה אוֹמֵר תִּקּוּן לֵאָה בְּעֶרֶב שַׁבָּת. וְזֶה סוֹתֵר לְמ"ש אִיהוּ גּוּפֵיהּ בְּכָה"ח (סִימָן ג' אוֹת ל"ד) בְּשֵׁם רַבּוֹתֵינוּ הַמְקֻבָּלִים, שֶׁבְּלֵיל שַׁבָּת אֵין לוֹמַר תִּקּוּן לֵאָה. ע"ש. וְעַ' בְּסֵפֶר זְכוּת יִצְחָק (לְהָגְרִי"ח סוֹפֵר, סִימָן ז') שֶׁעָמַד בָּזֶה.

וְאִם תִּקּוּן חֲצוֹת הוּא רְשׁוּת אוֹ חוֹבָה, הִנֵּה מִדִּבְרֵי הָרַמְבָּ"ם לִכְאוֹרָה הָיָה מָקוֹם לִלְמֹד שֶׁאֵין זוֹ חוֹבָה, שֶׁהֵרֵי כָּתַב בְּפ"ד מֵהִלְכוֹת דֵּעוֹת (הֲלָכָה ד') וְז"ל: וְיִהְיוּ [שְׁעוֹת הַשָּׁנָה] בְּסוֹף הַלַּיְלָה, כְּדֵי שֶׁתְּהֵיֶה מִתְחִלַּת שֵׁינָתוֹ עַד שֶׁתַּעֲלֶה הַשֶּׁמֶשׁ ח' שָׁעוֹת, נִמְצָא עוֹמֵד מִמִּטָּתוֹ קֹדֶם שֶׁתַּעֲלֶה הַשֶּׁמֶשׁ. עַ"כ. וְלִכְאוֹרָה לָמָּה לֹא חָשׁ לִכְתֹּב עִנְיַן הַקִּימָה בַּחֲצוֹת, וְגֹדֶל מַעֲלַת הַלִּמּוּד בְּאַשְׁמֹרֶת הַבֹּקֶר, שֶׁהֵרֵי הַזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ מָלֵא וְגָדוֹשׁ בְּחִיּוּב הַלִּמּוּד בְּאַשְׁמֹרֶת. וּרְאֵה בְּאוֹרֵךְ לְמַהַר"ח פַּלַאגִ' בְּסִפְרָיו תּוֹכַחַת חַיִּים (סִי' כא) וּבְכַף הַחַיִּים (סִי' ב') וּבְחַיִּים וּמָלֵךְ עַל הָרַמְבָּ"ם (פ"ד מֵהִלְכוֹת דֵּעוֹת) שֶׁאָסַף דִּבְרֵי הַפּוֹסְקִים מַה שֶּׁכָּתְבוּ בְּמַעֲלַת הַקָּם בַּחֲצוֹת לַיְלָה לִלְמֹד תּוֹרָה. וְכָתַב, וְחִדּוּשׁ גָּדוֹל בְּעֵינַי דְּמִי לָנוּ גָּדוֹל כְּהָרַמְבָּ"ם שֶׁלֹּא יָחוּשׁ לְעִנְיַן קִימָה בַּחֲצוֹת, וְגֹדֶל הַלִּמּוּד בְּאַשְׁמֹרֶת אַחֲרוֹנָה דְּנוֹרָא וְנִשְׂגָּב הוּא מְאֹד, וְהַזֹּהַ"ק מָלֵא וְגָדוֹשׁ בְּחִיּוּב לְמוּד תּוֹרָה בְּאַשְׁמֹרֶת. עַ"ש.

וְלִכְאוֹרָה מִמַּה שֶׁהָרַמְבָּ"ם לֹא הִזְכִּיר עִנְיַן תִּקּוּן חֲצוֹת, מוּכָח שֶׁאֵין זֶה חִיּוּב גָּמוּר.

אַךְ יֵשׁ לוֹמַר, דְּכֵיוָן שֶׁעִנְיַן תִּקּוּן חֲצוֹת לֹא מֻזְכָּר לְהַדְיָא בְּתַלְמוּד שֶׁלָּנוּ [מִלְּבַד בְּזֹהַ"ק], וְרַק הָרֹא"ש כָּתַב בֵּן, מִמֵּילָא אֵין דַּרְכּוֹ שֶׁל הָרַמְבָּ"ם לְהָבִיא דִּינִים שֶׁלֹּא הוּבְאוּ בַּגְּמָרָא לְהַדְיָא. וּמָרָן הַחִיד"א בְּשֵׁם הַגְּדוֹלִים (מַעֲרֶכֶת גְּדוֹלִים רַבִּי אֶלְעָזָר בַּעַל סֵפֶר הָרוֹקֵחַ) כָּתַב הַטַּעַם לָמָּה בַּגְּמָרָא נִשְׁמְטוּ הַרְבֵּה דְּבָרִים שֶׁהַזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ מַחְמִיר מְאֹד בָּהֶם, וַהֲרֵי הַגְּמָרָא נִכְתְּבָה מִימֵי רַבִּי עַד אַחֲרוֹן הָאָמוֹרָאִים רַב אָשִׁי, שֶׁהָיוּ רְבָבוֹת אֲלָפֵי רַבָּנָן, וּבִפְרָט בִּימֵי כַּלָּה דְּאַדַּר, וְכַלָּה דְּאֱלוּל, אֲשֶׁר הָיָה נֶאֱסָף עִם רַב עַד שֶׁהָיָה עָמוּד אֵשׁ נִרְאֶה, כְּמוֹ שֶׁכָּתְבוּ הַתּוֹס' (בְּרָכוֹת יז:), וְכֵן צָרִיךְ לָדַעַת אֲמַאי סֵפֶר הַזֹּהַר לֹא נִתְגַּלָּה לָאָמוֹרָאִים וְהַגְּאוֹנִים וְלִגְדוֹלֵי הַדּוֹרוֹת כְּהָרִי"ף וְהָרַמְבָּ"ם וְרַשְׁ"י וּבַעֲלֵי הַתּוֹס', וְנִתְגַּלָּה יוֹתֵר מְאֻחָר בְּדוֹרוֹת חֲלוּשִׁים בְּיוֹתֵר. וְע"ש שֶׁתֵּרֶץ, שֶׁהֲרֵי גְּזֵרַת הַחָרְבָּן הָיְתָה לְאֶלֶף שָׁנִים, וְכָל הַקְּדוֹשִׁים הַלָּלוּ הָיוּ בְּתוֹךְ אֶלֶף הַשָּׁנִים שֶׁל הַחָרְבָּן, לָכֵן לֹא רָצָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְגַלּוֹת סֵפֶר הַזֹּהַר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ חֻמְרוֹת וְעֻנָּשִׁים, כִּי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא רַחֵם עַל יִשְׂרָאֵל כְּרַחֵם אָב עַל בָּנִים, וּמוּטָב שֶׁיִּהְיוּ שׁוֹגְגִים וְאַל יִהְיוּ מְזִידִים, אֲבָל לְאַחַר אֶלֶף שָׁנִים הָיָה צָרִיךְ לָבֹא מְשִׁיחַ ה' וּבַעֲוֹנוֹתֵינוּ כִּי רַבּוּ הַמְּשִׁיחַ מִשְׁתַּהֶה מִלָּבוֹא, וְכָל זֶה בַּעֲוֹנוֹתֵינוּ הָרַבִּים וְהַקְּלִפָּה מִתְגַּבֶּרֶת בְּיֶתֶר שְׁאֵת, וְלָכֵן נִתְגַּלָּה אוֹר הַזֹּהַר לְהָגֵן עַל הַדּוֹרוֹת וְנִתְגַּלּוּ בָּהּ חֻמְרוֹת וְעֻנָּשִׁים לְמַעַן יִשְׁמְעוּ וְיִרָאוּ כִּי הַשָּׁעָה צְרִיכָה לְכָךְ, וּוַדַּאי גְּדוֹלֵי הַדּוֹרוֹת הָרִאשׁוֹנִים הָיוּ מְקֻיָּמִים וְנוֹהֲגִים כָּל חֻמְרוֹת הַזֹּהַר, אַךְ הֲמוֹן הָעָם לֹא יָדְעוּ כָּל תִּקֻּף הַחֻמְרוֹת וּמוּטָב שֶׁיִּהְיוּ שׁוֹגְגִים וְאַל יִהְיוּ מְזִידִים. אֲבָל עַתָּה בַּדּוֹרוֹת הָאַחֲרוֹנִים גָּבַר הַסִּטְרָא אַחְרָא. לָכֵן אָנוּ צְרִיכִים לְכָל הַחֻמְרוֹת שֶׁיִּתְגַּלּוּ.

וְעוֹד יֵשׁ לוֹמַר כְּמוֹ שֶׁכָּתַב מְהַר"ח פַּלַאגִ' בְּסִפְרוֹ חַיִּים וּמָלֵךְ הַנ"ל, שֶׁאֵין לְהוֹכִיחַ מִידֵי מִדִּבְרֵי הָרַמְבָּ"ם הַלָּלוּ, אַחַר שֶׁהָרַמְבָּ"ם הָיָה רוֹפֵא מֻבְהָק, וּדְבָרָיו הֵם עַל פִּי הָרְפוּאָה. וְע"ש שֶׁסִּיֵּם: דִּבְכַמָּה דְּבָרִים הֵבִיא מֵהַזֹּהַ"ק כַּאֲשֶׁר יִרְאֶה הָרוֹאֶה. ע"כ. וְאָמְנָם דַּעַת מָרָן הַחִיד"א דְּשָׁאר הָרִאשׁוֹנִים לְבַד מֵהָרַמְבַּ"ן לֹא רָאוּ דִּבְרֵי הַזֹּהַ"ק. וּכְמוֹ שֶׁכָּתַב

בְּשֵׁם הַגְּדוֹלִים ח"ב (מַעֲרֶכֶת מ', הָרַמְבַּ"ם). וְהֵבִיא שָׁם מֵהַמְהַרְחַ"ו שֶׁהָרַמְבַּ"ם שָׁרְשׁוֹ מִפֶּאָה דְּדִיקְנָא דְּז"א הַשְּׁמָאלִית, וּלְכָךְ לֹא זָכָה לְחָכְמַת הַזֹּהַר. וּבְסֵפֶר מִגְדַּל עֹז כָּתַב בִּתְחִלָּתוֹ שֶׁהָרַמְבַּ"ם בְּסוֹף יָמָיו עָסַק בְּקַבָּלָה. וּלְפִי דִּבְרֵי הַמְהַרְחַ"ו יִתָּכֵן שֶׁבְּסוֹף יָמָיו מַה שֶּׁעָסַק הוּא בִּשְׁמוּשׁ אֵיזֶה שֵׁמוֹת הַקֹּדֶשׁ, כַּנִּרְאֶה מִמְּגִלַּת סְתָרִים שֶׁמְּיַחֲסִים אוֹתָהּ לְהָרַמְבַּ"ם, וְהִזְכִּירָהּ מְהַר"ם אַלְשֵׁיךְ (סִימָן קיז). אַךְ בְּסֵפֶר שׁוֹשַׁן סוֹדוֹת מִסְתַּפֵּק בִּכְתָב הַנִּזְכָּר אִם הוּא מֵהָרַמְבַּ"ם. ע"כ. וּבְהַגָּהוֹת מְנַחֵם צִיּוֹן שָׁם כָּתַב, דְּמָצִינוּ שֶׁהָרַמְבַּ"ם פֵּרֵשׁ בְּמִשְׁנֵה תּוֹרָה מַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית וּמַעֲשֵׂה מֶרְכָּבָה רַק עַל דֶּרֶךְ הַפְּשָׁט, וְכֵן בְּהַקְדָּמַת ח"ג מְמוֹרֶה נְבוּכִים מַשְׁמַע כֵּן, שֶׁלֹּא רָאָה אֶת הַזֹּהַר. וְאָמְנָם ר"ת בְּתוֹס' (חֲגִיגָה יא: ד"ה אֵין) רָמַז לְתוֹרַת הַקַּבָּלָה, דְּמַע"ב הוּא שֵׁם מ"ב הַיּוֹצֵא מִפָּסוּק בְּרֵאשִׁית וכו'. וְיֵשׁ שֶׁכָּתְבוּ שֶׁגַּם רַשׁ"י רָמַז לָזֶה, שֶׁכָּתַב בְּפֵרוּשׁוֹ לְשַׁבָּת (פח:) לְמַיְמִינִין בָּהּ, עֲסוּקִין בְּכָל כּוֹחָם וּטְרוּדִים לָדַעַת "סוֹדָהּ". וְהֵינוּ סוֹד הַתּוֹרָה שֶׁהִיא חָכְמַת הַקַּבָּלָה. [הַגָּהוֹת עֵין חֲנוֹךְ עַל שֵׁם הַגְּדוֹלִים שָׁם]. וְכֵן בְּסֵפֶר (מה.) פִּי' אֶחָד מֵע"ב שֵׁמוֹת הַקֹּדֶשׁ.

וּרְאֵה עוֹד בְּמ"ש מָרָן הַחִיד"א גַּם בְּסִפְרוֹ שוּ"ת יוֹסֵף אוֹמֵץ (סי' נא), שֶׁיֵּשׁ אוֹמְרִים שֶׁהָרַמְבַּ"ם כָּתַב כַּמָּה דְּבָרִים עַל פִּי הַזֹּהַ"ק, וְאֵינוֹ נִרְאֶה, כִּי הַזֹּהַ"ק לֹא נִתְגַּלָּה אַף לְהָרַשְׁבָּ"א וְהָרֹא"ש וְקַל וָחֹמֶר בִּימֵי הָרַמְבַּ"ם וכו'. וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה כָּתַב עוֹד בְּסִפְרוֹ טוּב עַיִן (סִימָן יח אוֹת עו) שֶׁבִּימֵי הָרַמְבַּ"ם בִּגְלִילוֹתָיו לֹא נִתְגַּלּוּ תַּעֲלוּמוֹת חָכְמָה. וְהוּבָא בִּשְׁדֵי חֶמֶד (כְּלָלִי הַפּוֹסְקִים סִימָן ה' אוֹת כב), וּבְשׁוּ"ת יַבִּיעַ אֹמֶר חֵלֶק ח' (חיו"ד סִימָן כה סוֹף אוֹת א'), וּבְשׁוּ"ת יְחַוֶּה דַּעַת ח"ב (עַמּוּד צה), וּבְמָאוֹר יִשְׂרָאֵל (שַׁבָּת קה:), וּבְסֵפֶר עֵנֶף עֵץ אָבוֹת (עַמּוּד קל). וְע"ש שֶׁהֵבִיא מִסֵּפֶר בֶּן יוֹחַאי (דַּף קכב) שֶׁכָּתַב, שֶׁהָרַמְבַּ"ם כָּתַב כַּמָּה דְּבָרִים עַל פִּי הַזֹּהַ"ק וּמִדְּרַשׁ הַנֶּעְלָם. וְגַם בְּסֵפֶר נְתִיב מִצְוֹתֶיךָ (נְתִיב הַתּוֹרָה שְׁבִיל א' אוֹת לב) כָּתַב, וְהָרַמְבַּ"ם נִרְאֶה מִדְּבָרָיו בְּכַמָּה הֲלָכוֹת שֶׁרָאָה אֶת הַזֹּהַר בְּוַדַּאי. וְכֵן בְּשׁוּ"ת מִשְׁכְּנוֹת יַעֲקֹב מִקַּרְלִין (בְּדַף הָאַחֲרוֹן בְּחִדּוּשָׁיו לְאֶבֶן הָעֶזֶר סי' קסט) כָּתַב, דְּמ"ש הָרַמְבַּ"ם שֶׁאַחַר שֶׁחוֹלָצֶת מַשְׁלִיכָה הַמְּנָעָל בָּאָרֶץ, כֵּן מְפֹרָשׁ בְּזֹהַ"ק (רֵישׁ פַּר' חֻקַּת), וְקוֹרֵא אֲנִי עַל הָרַמְבַּ"ם סוֹד ה' לִירֵאָיו. וְע"ש מַה שֶּׁכָּתַב עוֹד בָּזֶה.

וּבְסֵפֶר בֶּן יוֹחַאי הַנ"ל (דַּף קמה) כָּתַב עוֹד: כָּתַב הָרַאֵ"ם, כָּל דָּבָר שֶׁלֹּא הֻזְכַּר לֹא בַּגְּמָרָא בַּבְלִי, וְלֹא בִּירוּשַׁלְמִי, אַף עַל פִּי שֶׁבַּעֲלֵי קַבָּלָה דִּבְּרוּ בּוֹ, אֵין אָנוּ יְכוֹלִים לְהַכְרִיחַ בּוֹ לְמִי שֶׁאֵינָם נוֹהֲגִים כִּדְבְרֵי הַקַּבָּלָה. ע"כ. וְהוּבָא בִּיפָה לַלֵּב חֵלֶק ט' (סִימָן א סק"ב).

סִימָן רפא - דִּינֵי תְּפִלַּת שַׁחֲרִית שֶׁל שַׁבָּת א

אִם גַּם בְּשַׁבָּת צָרִיךְ לְהִתְפַּלֵּל עִם הֲנֵץ הַחַמָּה

א. גַּם בְּשַׁבָּת יֵשׁ מְצִוָּה מִן הַמֻּבְחָר לְהַשְׁתַּדֵּל לְהִתְפַּלֵּל שַׁחֲרִית עִם הֲנֵץ הַחַמָּה. אוּלָם רַבִּים נוֹהֲגִים לְאַחֵר מְעַט אֶת הַתְּפִלָּה בְּשַׁבָּתוֹת וְיָמִים טוֹבִים, וְאֵינָם מַקְדִּימִין לְהִתְפַּלֵּל כְּמוֹ בְּשְׁאָר יְמֵי חוֹל, אַךְ צָרִיךְ לְהִזָּהֵר שֶׁלֹּא יַעֲבֹר זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע וּזְמַן תְּפִלָּה, וְאִם מַאֲרִיכִים בִּתְפִלָּה בְּפִיּוּטִים, יֵשׁ לְהַנְהִיג לִקְרֹא קְרִיאַת שְׁמַע קֹדֶם "בָּרוּךְ שֶׁאָמַר", וּלְהַתְנוֹת שֶׁאִם לֹא יַסְפִּיקוּ לְהַגִּיעַ לִקְרִיאַת שְׁמַע בִּבְרָכוֹתֶיהָ בִּזְמַנָּהּ, הֲרֵי הֵם מְכוּוָנִים לָצֵאת יְדֵי חוֹבָתָם בִּקְרִיאַת שְׁמַע שֶׁקּוֹרְאִים קֹדֶם בָּרוּךְ שֶׁאָמַר. וּבִמְקוֹם צֹרֶךְ שֶׁל לְמוּד תּוֹרָה וְכַדּוֹמֶה אֶפְשָׁר לִסְמֹךְ עַל זְמַנֵּי קְרִיאַת שְׁמַע שֶׁל הַגְּרַ"א וְהַחָזוֹן אִישׁ, כְּפִי שֶׁמּוֹפִיעַ בַּלּוּחוֹת, וְכֵן תַּלְמִידֵי חֲכָמִים שֶׁעִקַּר לִמּוּדָם עַד שְׁעוֹת הַלַּיְלָה הַמְּאֻחָרוֹת, יְכוֹלִים לִסְמֹךְ עַל זְמַנֵּי קְרִיאַת שְׁמַע וּתְפִלָּה שֶׁל הַגְּרַ"א. [מֵאַחַר שֶׁכֵּן מַשְׁמַע בְּסִדּוּר רַב סַעְדְיָה גָּאוֹן, וּבְרִיאַ"ז, וְעוֹד] (שָׁם עַמּוּד רנ).

וּבְהֶעָרָה (שָׁם) כָּתַב בַּגְּמ' (מְגִלָּה כג.) בְּשַׁבָּת מְמַהֲרִין לָבוֹא וּמְמַהֲרִין לָצֵאת, וּפֵרֵשׁ רַשְׁ"י, מְמַהֲרִין לָבֹא שֶׁכְּבָר תִּקְנוּ הַכֹּל מֵעֶרֶב שַׁבָּת, וְיָפֶה לְמַהֵר בִּיאָתָן לִקְרֹא ק"ש כְּוָתִיקִין, וּמְמַהֲרִין לָצֵאת מִשּׁוּם עֹנֶג שַׁבָּת. ע"כ. וְכֵן הוּא בְּמַסֶּכֶת סוֹפְרִים (פי"ח ה"ד), בְּשַׁבָּת מְמַהֲרִין לָבֹא כְּדֵי לִקְרֹא ק"ש כְּוָתִיקִין, וּמְאַחֲרִין לָצֵאת כְּדֵי שֶׁיִּשְׁמְעוּ. וּבִילְקוּט שִׁמְעוֹנִי (תְּהִלִּים רְמֶז תתפח) אָמְרוּ, גָּלְמִי רָאוּ עֵינֶיךָ וְעַל סִפְרְךָ כֻּלָּם יִכָּתֵבוּ יָמִים יָצְרוּ וְלוֹ אֶחָד בָּהֶם, מַהוּ וְלוֹ "אֶחָד" בָּהֶם, רַבִּי יִצְחָק אָמַר, זֶה יוֹם הַשַּׁבָּת, שֶׁנֶּאֱ' זָכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ, כֵּיצַד, אָדָם עוֹשֶׂה מְלָאכָה כָּל שִׁשָּׁה וְנָח בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי, מִתְרַצֶּה עִם בָּנָיו וְעִם בְּנֵי בֵיתוֹ, וְעוֹשֵׂהוּ כֻּלּוֹ תּוֹרָה. מִכָּאן אָמְרוּ יִשְׁכִּים אָדָם בְּיוֹם הַשַּׁבָּת וְיֵלֵךְ לְבֵית הַכְּנֶסֶת וּלְבֵית הַמִּדְרָשׁ, וְיִקְרָא בַּתּוֹרָה וְיִשְׁנֶה בַּנְּבִיאִים וְאַחַר כָּךְ יֵלֵךְ לְבֵיתוֹ וְיֹאכַל וְיִשְׁתֶּה. וּמִטַּעַם זֶה כָּתַב הַטּוּר (סִימָן רפא), דְּבְשַׁחֲר מַשְׁכִּימִין לְבֵית הַכְּנֶסֶת וּמְסַדְּרִין הַבְּרָכוֹת וּפָרָשַׁת הַקְּרְבָּנוֹת וּמִשְׁנַת אֵיזֶהוּ מְקוֹמָן וְכוּ'. ע"כ.

וְאָמְנָם הַמַּרְדְּכַי (בְּפֶרֶק בָּל כִּתְבֵי) כָּתַב, וְעַל מַה שֶׁנָּהֲגוּ הָעוֹלָם שֶׁכָּל יְמֵי הַשָּׁבוּעַ מִתְעוֹרְרִים בַּבֹּקֶר לְבֵית הַכְּנֶסֶת, אוֹ לִלְמֹד, וּבְשַׁבָּת יְשֵׁנִים יוֹתֵר בְּשַׁחֲרִית, זֶהוּ טַעֲמוֹ שֶׁל דָּבָר, שֶׁבְּכָל יְמֵי הַשָּׁבוּעַ נֶאֱמַר בְּתָמִיד שֶׁל שַׁחַר בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר, וּבְתָמִיד שֶׁל שַׁחַר שֶׁל שַׁבָּת לֹא נֶאֱמַר בַּבֹּקֶר, אֶלָּא וּבְיוֹם הַשַּׁבָּת, וְטַעַם זֶה שָׁמַע ר"י בַּר יְהוּדָה בְּעִיר רוֹמָא מִפִּי רַב הָאִי גָּאוֹן. ע"כ. וְהוּבָא בְּרַמָ"א (שָׁם). וְלִכְאוֹרָה הוּא נֶגֶד הַמְבֹאָר בַּגְּמָרָא הַנַּ"ל. וּרְאֵה בִּתְשׁוּבַת הָרַדְבַּ"ז (סִימָן תרי"ד) שֶׁהֵעִיר, דְּהָא הַךְ קְרָא הוּא בְּקָרְבַּן מוּסָף בְּפָרָשַׁת פִּנְחָס, וְתָמִיד שֶׁל שַׁחַר שֶׁל שַׁבָּת בִּכְלַל יְמֵי הַשָּׁבוּעַ, דִּכְתִיב שְׁנַיִם לַיּוֹם עוֹלָה תָּמִיד, אֶת הַכֶּבֶשׂ אֶחָד תַּעֲשֶׂה בַּבֹּקֶר וְגוֹ'. וְע"ש מ"ש לְיַשֵּׁב. וְעַיֵּן בְּבֵ"ח, וּבְמַגֵּ"א. וּבְעָרוּהַ"ש (ס"א) כָּתַב, דְּאוּלַי ס"ל דְּזֶה שֶׁאָמְרוּ מְמַהֲרִים לָבֹא אֵינוֹ עַל כְּנֶגֶד יְמֵי הַחוֹל, שֶׁלֹּא הִזְכִּירוּ בַּגמ' יְמֵי הַחוֹל, אֶלָּא כְּנֶגֶד יו"ט שֶׁאוֹמֵר שָׁם וּמְאַחֲרִין לָבֹא, מִשּׁוּם שֶׁצָּרִיךְ לְהָכִין לִסְעוּדַת יו"ט, וּכְנֶגֶד זֶה אָמַר דְּבְשַׁבָּת מְמַהֲרִין לָבֹא יוֹתֵר מִיו"ט, אֲבָל אֵיהַ"נ כְּנֶגֶד יְמֵי הַחוֹל, אַדְרַבָּה בְּשַׁבָּת מְאַחֲרִין מְעַט. ע"ש.

וְכָתַב הַבֵּ"ח הַנַּ"ל, דְּמַשְׁמַע בְּמַהֲרִי"ל (הִלְכוֹת שַׁבָּת), שֶׁעִקַּר הַטַּעַם, שֶׁלֹּא לְבַטֵּל עֹנֶג שִׁינַת שַׁחֲרִית שֶׁהוּא עֹנֶג שַׁבָּת. ע"ש. ועכ"פ אֵלּוּ וְאֵלּוּ דִּבְרֵי אֱלֹקִים חַיִּים, וְכֻלָּם מִתְכַּוְּנִים לְמִצְוָה וּלְכָבוֹד שַׁבָּת, אֶלָּא שֶׁהָרִאשׁוֹנִים עֲדִיפִים, וְכַמ"ש הָרַדְבַּ"ז הַנַּ"ל שֶׁהַטּוֹב וְהַיָּשָׁר לְהַשְׁכִּים לִתְפִלָּה בְּשַׁבָּת כְּמַעֲשֵׂהוּ בְּחוֹל, וְהוּבָא בְּמַחֲזִ"ב (שָׁם סק"ב). ע"ש.

וּבְמִשְׁנָה בְּרוּרָה שָׁם צִיֵּן לְדִבְרֵי רַשְׁ"י דְּמַשְׁמַע שֶׁגַּם בְּשַׁבָּת מִתְפַּלְּלִים בְּהֲנֵץ. וְלִכְאוֹרָה לַסּוֹבְרִים שֶׁאֵין סְמִיכוּת גְּאֻלָּה לִתְפִלָּה בְּשַׁבָּת, אֵין שׁוּם

קְפֵידָא לְהִתְפַּלֵּל בְּהָנֵץ בְּשַׁבָּת [אא"כ מִטַּעַם זְרִיזִין מַקְדִּימִין], אַךְ לְדִידָן דְּצָרִיךְ לִסְמֹךְ גְּאֻלָּה לִתְפִלָּה גַּם בְּשַׁבָּת, מְמֵילָא גַּם בְּשַׁבָּת יֵשׁ עִנְיָן לְהִתְפַּלֵּל בְּהָנֵץ. וי"ל.

וְכָתַב הַמג"א (סק"ב), דְּמ"מ יֵשׁ לְהִזְדָּרֵז שֶׁלֹּא יְאַחֲרוּ זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע וּתְפִלָּה, ע"ש. גַּם בְּמַחֲזִיק בְּרָכָה שָׁם כָּתַב, שֶׁבִּמְקוֹמוֹת שֶׁמְּאַחֲרִים בְּשַׁבָּת וּמַאֲרִיכִים בְּזִמְרוֹת וְנִגּוּנִים, וּבְוַדַּאי שֶׁזְּמַן ק"ש עוֹבֵר, הָאִישׁ הַיָּרֵא יֹאמַר בַּבֹּקֶר כָּל הַק"ש בְּזִמְנָהּ וְאח"כ יִקְרָאֶנָּה בְּבִרְכוֹתֶיהָ עִם הַצִּבּוּר, וּמִטַּעַם זֶה כָּתַבְנוּ, שֶׁאִם יֵשׁ חֲשָׁשׁ שֶׁיִּתְעַכְּבוּ מִלִּקְרוֹא ק"ש, יִקְרְאוּ ק"ש קֹדֶם בָּרוּךְ שֶׁאָמַר, וְיַעֲשׂוּ תְּנַאי כַּמְבֹאָר בְּיַלְקוּט יוֹסֵף בְּהִלְכוֹת ק"ש.

בְּיצַד מְשַׁעֲרִים זְמַן נֵץ הַחַמָּה - וְיֵשׁ לְשַׁעֵר מִיָּד כְּשֶׁיּוֹצֵא קְצָת מֵהַשֶּׁמֶשׁ, וְלֹא כָּל גְּלִגַּל הַחַמָּה

וּלְעִנְיַן זְמַן נֵץ הַחַמָּה, הִנֵּה יֵשׁ שֶׁמְּסִתַּכְּלִים לַמָּרוֹם וְצוֹפִים בַּזְּרִיחָה, וּמִתְפַּלְּלִים מִיָּד, וְאֵין לִנְהֹג כֵּן, אֶלָּא הַנָּכוֹן הוּא לְהִתְפַּלֵּל בִּזְמַן נֵץ הַחַמָּה עַל פִּי הַלּוּחַ וְשָׁעוֹן מְדֻיָּק. וְכ"כ בְּכַהַ"ח (סי' נ"ח אות ו'), שֶׁשָּׁמַע שֶׁפַּעַם אַחַת רָאוּ נָשִׂים שֶׁמִּשְׁתַּחֲווֹת לַשֶּׁמֶשׁ בִּיצִיאָתָהּ, וְהוּא בַּעֲבוּר שֶׁרָאוּ שֶׁהָאֲנָשִׁים מַמְתִּינִים מִלְּהִתְפַּלֵּל עַד צֵאת הַשֶּׁמֶשׁ. [וּדְמֵי לָמָּה שֶׁכָּתַב הָרַמָ"א (בְּסי' צ"ד סְעִיף א') שֶׁאֵין לַעֲשׂוֹת אָרוֹן וְצַד הַתְּפִלָּה בְּנֶגֶד זְרִיחַת הַשֶּׁמֶשׁ מַמָּשׁ, כִּי זֶהוּ דֶּרֶךְ הַמִּינִים, רַק מְכַוְּנִים נֶגֶד אֶמְצַע הַיּוֹם]. וּכְעֵין מַה שֶּׁאָמְרוּ בִּבְרָכוֹת (ז.) בְּשָׁעָה שֶׁהַחַמָּה זוֹרַחַת וְכָל מַלְכֵי מִזְרָח וּמַעֲרָב וְכוּ' וּמִשְׁתַּחֲוִים לַחַמָּה, מִיָּד כּוֹעֵס הקב"ה. ע"ש. וְלָכֵן יוֹתֵר טוֹב לַחְשֹׁב הַזְּמַן שֶׁל יְצִיאַת הַשֶּׁמֶשׁ יוֹם בְּיוֹמוֹ, וְלִרְאוֹת בַּשָּׁעוֹן זְמַן צֵאתָהּ, וְלֹא יִשָּׂאוּ לַמָּרוֹם עֵינֵיהֶם כָּל שָׁעָה לִרְאוֹת בַּגַּגִּין וּבַכְּתָלִים אִם יָצָא הַשֶּׁמֶשׁ אִם לָאו, כִּי בָּזֶה יֵשׁ אֲווּשָׁא מִלְּתָא, וְיֵשׁ לָחוּשׁ מִפְּנֵי הַנָּשִׁים וְעַ"ה שֶׁיִּסְבְּרוּ שֶׁמְּאַחֲרִים מִפְּנֵי כְּבוֹד הַשֶּׁמֶשׁ וְיֵשׁ בָּזֶה מַמָּשׁוּת ח"ו. וְעוֹד יֵשׁ לָחוּשׁ שֶׁמִּפְּנֵי רְאִיָּה זוֹ יַסִּיחוּ דַּעְתָּם מִן הַתְּפִלָּה וּמִן הַתְּפִלִּין.

וּבְמָקוֹר חַיִּים (או"ח סִימָן נ"ח) כָּתַב לְדַיֵּק מִדִּבְרֵי הָרַמְבָּ"ם (הל' ק"ש פ"א. וְהוּבָא לְהַלָּן בְּסָמוּךְ), שֶׁכַּמָּה דַּקּוֹת אַחַר הַנֵּץ, חָשִׁיב גַּ"כ עִם הַנֵּץ, עַד שֶׁיַּעֲלֶה כָּל גּוּף הַשֶּׁמֶשׁ, וְכָל שֶׁקּוֹרֵא בְּתוֹךְ זְמַן זֶה קֹדֶם שֶׁעָלָה כָּל גּוּף הַשֶּׁמֶשׁ חָשִׁיב קוֹרֵא לְכַתְּחִלָּה. גַּם רָאִיתִי מוּבָא בְּשֵׁם הַחֲזוֹ"א שֶׁאָמַר, שֶׁאֵין צָרִךְ לְצַמְצֵם בְּדִיּוּק בְּרֶגַע הַנֵּץ לְהַתְחִיל הַתְּפִלָּה (תּוֹשַׁהַ"נ ח"ד סי' כ"ה).

וְהַדְּבָרִים כְּבָר נִתְבָּאֲרוּ בְּתִשׁוּבַת הָרַמְבָּ"ם (סי' רנ"ו) "שֶׁדִּיּוּק הַזְּמַן אֵינוֹ מְחֻיָּב, אֶלָּא הוּא לְפִי מַה שֶּׁנִּתְקַבֵּל עַל דַּעַת הַמִּתְפַּלֵּל שֶׁהוּא הוּא הַזְּמַן". ע"כ. וְרַק לְכַתְּחִלָּה נָכוֹן לְהִתְפַּלֵּל עִם הַנֵּץ בְּדִיּוּק כְּפִי הַמְבֹאָר.

וְכָתַב בְּסֵפֶר וְעָלֵהוּ לֹא יִבּוֹל (עַמּוּד ס"א) בְּשֵׁם הַגְּרִ"ש אוּיֶרְבַּךְ זַצ"ל, שֶׁיֵּשׁ מָקוֹם לְכָךְ שֶׁשְּׁלִיחַ הַצִּבּוּר בִּתְפִלַּת וְוָתִיקִין יַבִּיט בְּשָׁעוֹנוֹ בְּשָׁעַת ק"ש וּבִרְכוֹתֶיהָ, כְּדֵי לְכַוֵּן אֶת זֶה שֶׁיַּגִּיעוּ בְּזִמַּן הַנֵּץ הַחַמָּה לִתְפִלַּת שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה, מִכֵּיוָן שֶׁיֵּשְׁנָן דֵּעוֹת [עַיֵּן בְּמִשְׁנָה בְּרוּרָה סִימָן נ"ח סק"ו] שֶׁעִקַּר מִצְוַת ק"ש זֶה לִקְרוֹתָהּ כְּוָתִיקִין, וְאָמַר, אִלּוּ יָכֹלְתִּי הָיִיתִי גַּם אֲנִי קָם לְהִתְפַּלֵּל וָתִיקִין.

וּזְמַן תְּפִלַּת וָתִיקִין, הוּא מִיָּד כְּשֶׁנִּכָּרֶת תְּחִלַּת זְרִיחַת הַשֶּׁמֶשׁ עַל הָעוֹלָם, וְלֹא כְּשֶׁיּוֹצֵא כָּל גַּלְגַּל הַחַמָּה. וְאַף שֶׁבִּשּׁוּ"ת אִישׁ מַצְלִיחַ ח"א (דַּף ס"ג ע"ב) כָּתַב, דִּזְמַן הַנֵּץ לְאַחַר שֶׁכָּל גַּלְגַּל הַחַמָּה יָצָא עַל הָאָרֶץ, הִנֵּה כְּבָר כָּתַבְנוּ לְהוֹכִיחַ בְּעֵין יִצְחָק ח"ג עַמּוּד רל"ד, שֶׁמִּדִּבְרֵי הָרִאשׁוֹנִים מְבֹאָר לְהֶדְיָא דִּזְמַן הַתְּפִלָּה הוּא כְּשֶׁהִתְחִיל גַּלְגַּל הַחַמָּה לְהֵרָאוֹת, וּכְלְשׁוֹנוֹ שֶׁל סֵפֶר הָאֶשְׁכּוֹל (ח"א עמ' י') "תְּחִלַּת הֵרָאוֹת פָּנֶיהָ", וּמִדַּכְתַּב "תְּחִלַּת", וְכֵן מִדְּלֹא כָתַב "כָּל פָּנֶיהָ", מַשְׁמַע דִּכְשֶׁהִיא מַתְחֶלֶת לָצֵאת הַוֵי הַנֵּץ. וְכַ"ד הָרֹא"ש, וְתוֹס' וּשְׁטַמ"ק וְרִיטְבָּ"א בְּיוֹמָא, וְתוֹס' ר' יְהוּדָה הֶחָסִיד, וְהַטּוּר (סי' נ"ח), וְהָרַמ"ע מִפָּאנוֹ (סי' א'), וְשַׁאֲגַת אַרְיֵה (סי' ה') וְהַפר"ח (סי' נ"ח סק"א). וְאֵין לְהַדְּחֵק בְּבֵאוּר לְשׁוֹנוֹת הָרִאשׁוֹנִים דְּהַיְנוּ לְאַחַר שֶׁיָּצָא כָּל גַּלְגַּל הַחַמָּה, אֶלָּא הַפְּשָׁט לֹא יִפָּשֵׁט, דְּהַיְנוּ שֶׁהִתְחִיל הַנֵּץ, וּכְדִבְרֵי הָרִאשׁוֹנִים וְהָאַחֲרוֹנִים לְהֶדְיָא. וְכַמ"ש הַנֶּצוּ הָרְמוּנִים.

וְעוֹד יֵשׁ לְהוֹכִיחַ כֵּן, דְּהִנֵּה הָרַמְבָּ"ם (הִלְכוֹת ק"ש פ"א הֲלָכָה י"א) כָּתַב: וְאֵי זֶה הוּא זְמַנָּהּ בַּיּוֹם, מִצְוָתָהּ שֶׁיַּתְחִיל לִקְרוֹת קֹדֶם הַנֵּץ הַחַמָּה, כְּדֵי שֶׁיִּגְמֹר לִקְרוֹת וּלְבָרֵךְ בְּרָכָה אַחֲרוֹנָה עִם הַנֵּץ הַחַמָּה, וְשִׁעוּר זֶה כְּמוֹ שִׁעוּר שָׁעָה אַחַת קֹדֶם שֶׁתַּעֲלֶה הַשֶּׁמֶשׁ. וְאִם אַחַר וְקָרָא ק"ש אַחַר שֶׁתַּעֲלֶה הַשֶּׁמֶשׁ יָצָא. ע"כ. [וְכֵן הֶעְתִּיקוּ הַטּוּר וְהָרַמָ"א בְּהַגָּ"ה סי' נ"ח ס"א]. וְכַ"ה בְּהַגְמַ"י (פ"א מֵהַל' ק"ש הי"ז).

וּבְאֶמֶת צָרִיךְ בֵּאוּר דְּהֵיאַךְ יִתָּכֵן שֶׁיַּתְחִיל לִקְרוֹא קְרִיאַת שְׁמַע וְיִמָּשֵׁךְ זְמַן שָׁעָה מַמָּשׁ עַד שֶׁיַּתְחִיל שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה, וְהוּא זְמַן מֻפְלָג. וְע"ש בְּכֶסֶף מִשְׁנֶה שֶׁכָּתַב בְּשֵׁם מְהַר"י אַבּוּהָב, דַּעֲלִית הַשֶּׁמֶשׁ דְּהָרַמְבַּ"ם ר"ל לְאַחַר שֶׁיַּעֲלֶה גּוּף הַשֶּׁמֶשׁ כֻּלּוֹ, וְהַנֵּץ הַחַמָּה הוּא מִיָּד "כְּשֶׁיַּתְחִיל" גּוּף הַשֶּׁמֶשׁ לַעֲלוֹת. עַכְ"ל. וּבְנִסְחָא אַחֶרֶת מָצָאתִי בְּמָקוֹם שִׁעוּר שָׁעָה אַחַת עִשּׂוּר שָׁעָה אַחַת, וְהִיא נִסְחָא אֲמִתִּית. ע"כ. וְכֵן הוּא בְּבֵית יוֹסֵף (סִימָן נ"ח) שֶׁכֵּן מָצָא בְּנִסְחָא אַחֶרֶת. וְכֵן הִסְכִּים בְּחִדּוּשֵׁי הָרַ"ז ה', שֶׁהִיא נִסְחָא אֲמִתִּית. [וְהַגְּרָ"א כָּתַב שֶׁגַּם זֶה ט"ס וְצ"ל "שְׁלִישׁ עִשּׂוּר שָׁעָה אַחַת"].

גַּם הַפר"ח (סִי' נח סְ"א) כָּתַב שֶׁהַנִּסְחָא הָאֲמִתִּית "עִשּׂוּר שָׁעָה אַחַת". וְכ"כ הָעֲטָרֶת זְקֵנִים שָׁם, שֶׁנִּסְחָא זוֹ עִקָּר. וְכ"כ הַגָּאוֹן בַּעַל חַוּוֹת יָאִיר בְּמִקּוֹר חַיִּים. וְכ"כ בְּסֵפֶר מִנְחַת כֹּהֵן (בַּמְבוֹא הַשֶּׁמֶשׁ פְּ"ז), וְהוּבָא בַּמַּגְ"א סְקְ"ב. גַּם הַיַּעַבְ"ץ בְּסִ' מֹר וּקְצִיעָה (סִימָן נח) כָּתַב, שֶׁדָּבָר מוּחָשׁ הוּא שֶׁאֵין מָקוֹם לְנִסָּח "שִׁעוּר שָׁעָה", שֶׁאִ"כ יִצְטָרֵךְ לוֹמַר שֶׁגּוּף הַשֶּׁמֶשׁ הוּא אֶחָד מִי"ב בַּחֲצִי הַכַּדּוּר, וְזֶה דָּבָר מְבֹאָר הַבְּטוּל, גָּלוּי לְכָל רוֹאֵי הַשֶּׁמֶשׁ, וְעַל כֵּן הַדָּבָר בָּרוּר שֶׁהַנִּסָּח הָאֲמִתִּי הוּא "עִשּׂוּר שָׁעָה" לְעִנְיַן שִׁעוּר הַנֵּץ הַחַמָּה. וְע"ע בְּדַרְכֵי מֹשֶׁה וּבַהַגָּה וּבַפְּמַ"ג וּבְבֵאוּר הַלָּכָה (או"ח סִי' נח), וּבְשוּ"ת תּוֹרַת חַיִּים זוֹנֶנְפֶלְד (סִי' כא), וּבְשוּ"ת וַיַּעַן יוֹסֵף גְּרִינְוָולְד (או"ח סִי' מח). וְיֵ"ל.

וּבְאֶמֶת לֹא מָצִינוּ מִי שֶׁיּוֹרֶה לִקְרוֹא קְ"שׁ וְלִסְמֹךְ גְּאֻלָּה לִתְפִלָּה שִׁעוּר שָׁעָה מַמָּשׁ קֹדֶם הַנֵּץ, אֶלָּא עַבְדִּינָן כְּמ"ש בְּכִסֵּ"מ בְּ"י וּבְשֵׁ"ע, דְּהוּא עִשּׂוּר שָׁעָה, [וְלֹא שִׁעוּר שָׁעָה], דְּהַיְנוּ שֵׁשׁ דַּקּוֹת קֹדֶם הַנֵּץ מַתְחִילִים לִקְרוֹא קְ"שׁ, וְחוֹתְמִים גָּאַל יִשְׂרָאֵל עִם הַנֵּץ. כִּי לֹא יִתָּכֵן שֶׁיַּתְחִיל לִקְרוֹא קְ"שׁ וְיִסַּיֵּם גָּאַל יִשְׂרָאֵל בְּמָשְׁךְ שָׁעָה מַמָּשׁ. וּבְוַדַּאי כַּוָּנַת הָרַמְבַּ"ם לִתְחִלַּת צֵאת הַשֶּׁמֶשׁ, דְּגַם זֶה לֹא יִתָּכֵן שֶׁיִּקְרָא קְ"שׁ וּבִרְכַת וְיַצִּיב נָכוֹן עַד שֶׁיַּעֲלֶה כָּל גֻּלְגַּל הַחַמָּה, שֶׁהֲרֵי הוּא זְמַן אָרְךְ יוֹתֵר מֵעֶשֶׂר דַּקּוֹת. וּמִשְּׁמַע מִכָּל זֶה דְּנֵץ הַחַמָּה הַיְנוּ תְּחִלַּת צֵאת הַשֶּׁמֶשׁ, וְלֹא שֶׁיֵּצֵא כָּל גֻּלְגַּל הַחַמָּה.

וְכֵן יֵשׁ לְהוֹכִיחַ גַּם מִדִּבְרֵי מָרָן הַבַּיִת יוֹסֵף (רֵישׁ סִי' נח) שֶׁחָזַר וְהֵבִיא דִּבְרֵי מְהַר"י אַבּוּהָב הַנַּ"ל, שֶׁעֲלִית הַשֶּׁמֶשׁ דְּהָרַמְבַּ"ם רוֹצֶה לוֹמַר, לְאַחַר שֶׁיַּעֲלֶה גּוּף הַשֶּׁמֶשׁ כֻּלּוֹ, וְהַנֵּץ הַחַמָּה הוּא מִיָּד כְּשֶׁיַּתְחִיל גּוּף הַשֶּׁמֶשׁ לַעֲלוֹת. עכ"ל. הֲרֵי לְהַדְיָא דְּכְשֶׁיַּתְחִיל גּוּף הַשֶּׁמֶשׁ לַעֲלוֹת הֲוֵי זְמַן נֵץ הַחַמָּה.

וְכֵן מְבֹאָר בְּשֻׁלְחָן עָרוּךְ הַגר"ז (סִימָן נח) דְּהַיְנוּ בִּתְחִלַּת יְצִיאָתָהּ. עְ"כ.

וּמִתְּחִלָּה חָשַׁבְנוּ לְהוֹכִיחַ דְּזְמַן הַנֵּץ הוּא עִם תְּחִלַּת צֵאת הַשֶּׁמֶשׁ, מַהָא דְּשִׁקִּיעַת הַחַמָּה, דְּכָל שֶׁנּוֹתֵר מִעַט מֵהַשֶּׁמֶשׁ עַל פְּנֵי כַּדּוּר הָאָרֶץ חָשִׁיב עֲדַיִן יוֹם וַדַּאי, וּבְעִנְיָן שֶׁכָּל כַּדּוּר הַשֶּׁמֶשׁ יֵעָלֵם מֵעֵינֵינוּ, הָא קָמָן דְּאִם יֵשׁ מִעַט מֵהַשֶּׁמֶשׁ עַל פְּנֵי הָאָרֶץ אֲנַתְּי חָשִׁיב יוֹם, וְה"ה לְגַבֵּי תְּחִלַּת הַיּוֹם, דְּכָל שֶׁיֵּצֵא מִעַט מֵהַשֶּׁמֶשׁ חָשִׁיב כְּבָר כְּיוֹם, וְהֲוֵי זְמַן נֵץ הַחַמָּה. שׁוּב בִּינוֹתִי דְּי"ל דְּאִיהִי"נ לְגַבֵּי הַשְׁקִיעָה כָּל שֶׁיֵּשׁ מִעַט מֵהַשֶּׁמֶשׁ אֲנַתְּי הֲוֵי יוֹם, אֲבָל לְגַבֵּי זְמַן הַנֵּץ, הִנֵּה בְּלֹאָ"ה הַיּוֹם מַתְחִיל מֵעֲמַהָ"שׁ, וְרַק מִשּׁוּם הַפָּסוּק יִרְאוּךָ עִם שֶׁמֶשׁ צְרִיכִים לְהִתְפַּלֵּל עִם הַנֵּץ, וְאִ"כ אִי מִשּׁוּם הַנֵּץ י"ל דְּבָעִינַן שֶׁיֵּצֵא כָּל גֻּלְגַּל הַחַמָּה.

וְכָתַב בְּיַלְקוּט יוֹסֵף (שָׁם) בְּהֵיוֹתִי בְּוִעִידַת רַבָּנֵי אֵירוֹפָּא [תשס"ח] אָמַר לָנוּ הַגָּאוֹן רַבִּי יִרְמְיָה כֹּהֵן מִצְּרְפַת [מח"ס וְהֵשִׁיב הַכֹּהֵן] שֶׁלִּדְעָתוֹ אֶפְשָׁר לְהִתְפַּלֵּל לְכַתְּחִלָּה תְּפִלַּת שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה כַּחֲמִשִּׁים דַּקּוֹת קֹדֶם הַנֵּץ. וְסָמַךְ עַל לְשׁוֹן הָרַמְבַּ"ם הַנַּ"ל, שֶׁגַּם הוּבָא בַּטּוּר (סִי' נח), "וְשִׁעוּר זֶה כְּמוֹ שִׁעוּר שָׁעָה אַחַת קֹדֶם שֶׁיַּעֲלֶה הַשֶּׁמֶשׁ". ע"כ. וּמִדְּכָתַב שָׁעָה אַחַת מִבֹּאֶר דְּזְמַן תְּפִלָּה הוּא שָׁעָה קֹדֶם הַנֵּץ. גַּם בְּסֵפֶר בֵּית דָּוִד (סִימָן לו) כָּתַב, דְּמַה שֶׁאָמְרוּ חַזַ"ל בְּכַמָּה דְּבָרִים שֶׁל מִצְוֹת כְּמוֹ קְרִיאַת שְׁמַע וּתְפִלָּה שֶׁזְּמַנָּם בְּנֵץ הַחַמָּה, אֵין זֶה כְּשֶׁתִּהְיֶה זְרִיחַת הַחַמָּה נִרְאִית עַל הָאָרֶץ, אֶלָּא הוּא שָׁעָה אַחַת קֹדֶם שֶׁתַּעֲלֶה הַשֶּׁמֶשׁ וְתֵרָאֶה לָנוּ. וְהוּבְאוּ דְּבָרָיו בְּבֶן אִישׁ חַי (פִּרְ' וַיִּשְׁלַח אוֹת ד') וְכָתַב, וּמִקֶּדֶם קַדְמָתָהּ הָיוּ נוֹהֲגִים פֹּה בַּגְּדָאד לְעִנְיַן נְטִילַת לוּלָב שֶׁלֹּא לְבָרֵךְ אֶלָּא עַד שֶׁתַּעֲלֶה הַשֶּׁמֶשׁ וְתֵרָאֶה לָנוּ. וְכֵן ה"ה לְעִנְיַן קְ"שׁ וּתְפִלָּה. אַךְ הֵחֵל מִשָּׁנַת כת"ר נָהֲגוּ בְּלוּלָב כְּסִבָּרַת הַבַּיִת דָּוִד וּמִזֶּה נִתְפַּשֵּׁט הַמִּנְהָג גַּם לְגַבֵּי קְ"שׁ וּתְפִלָּה. עְ"כ.

אוּלָם הֲרֵי בְּכֶסֶף מִשְׁנֶה שָׁם מְבֹאָר שֶׁהַגְּרָסָא הִיא כְּמוֹ עִשּׂוּר שָׁעָה, כִּי לֹא יִתָּכֵן שֶׁיַּתְחִיל לִקְרוֹא קְ"שׁ קֹדֶם הַנֵּץ, וְיִגְמֹר לְקוֹרְאָהּ אַחַר כְּמִעַט שָׁעָה,

וְעַל כָּרְחֲךָ דִּלְקִרּוֹא ק"ש הוּא עִנְיָן שֶׁל כַּמָּה דַּקּוֹת בִּלְבַד, וְהֵינוּ עִשּׂוּר שָׁעָה.

וּמַה שֶּׁטָּעַן שֶׁכ"כ בַּמַּג"א (סִימָן נח ס"ק ב), דְּמַשְׁמַע בְּבֵית יוֹסֵף מִשֶּׁיַּתְחִיל לִזְרֹחַ עַד שֶׁיַּעֲלֶה גּוּף הַשֶּׁמֶשׁ הוּא שָׁעָה, וְיֵשׁ גּוֹרְסִין כְּמוֹ עִשּׂוּר שָׁעָה אַחַת. וְכָתַב הַכָּפָּף מִשְׁנֶה שֶׁכֵּן עִקָּר. וְהַבֵּ"ח הִסְכִּים לְגִירְסָ' הָרִאשׁוֹנָה. וְכ"כ בְּדִ"מ דְּכָתַב שֶׁאֵין הַפִּי' כְּמ"ש הָרַב בְּ"י בְּשֵׁם מַהֲרִי"א, אֶלָּא דְּמֵהַנֵּץ הַחַמָּה עַד שֶׁיַּעֲלֶה כָּל גּוּף הַשֶּׁמֶשׁ הֲוֵי שָׁעָה, וְהַדָּבָר יָדוּעַ לְיוֹדְעֵי מְעַט בְּחָכְמַת הַתְּכוּנָ'. עכ"ל. וּבְסִ' מִנְחַת כֹּהֵן (בְּמִבְוֹא הַשֶּׁמֶשׁ פ"ז) כָּתַב דְּגִרְסַת עִשּׂוּר שָׁעָה הוּא עִקָּר. עַ"שׁ. וְל"נ דְּלְעִנְיַן הַדִּין אֵין חִלּוּק בֵּין הַגִּרְסָאוֹת. עַ"כ.

אוּלָם לְמַעֲשֶׂה אֵין לָנוּ לְהוֹרוֹת הֲלָכָה נֶגֶד הַמְּבֹאָר בְּשֻׁלְחָן עָרוּךְ, וּמִלְּבַד מַה שֶּׁמָּרָן כָּתַב בְּכֶסֶף מִשְׁנֶה שֶׁהוּא עִשּׂוּר שָׁעָה, הִנֵּה פָּסַק בְּשֻׁלְחָן עָרוּךְ (סִימָן פט) דְּזְמַן תְּפִלָּה הוּא מֵהַנֵּץ הַחַמָּה, וְרַק בְּדִיעֲבַד אִם הִתְפַּלֵּל קֹדֶם הַנֵּץ יָצָא. וּמַה שֶּׁכָּתַב הַמָּגֵן אַבְרָהָם כְּיָדוּעַ לְיוֹדְעֵי מְעַט בְּחָכְמַת הַתְּכוּנָ' כַּוָּנָתוֹ, שֶׁקֹּדֶם יְצִיאַת גַּלְגַּל הַחַמָּה מִתְנוֹצֵץ אוֹר הַבָּא מִכֹּחַ הַשֶּׁמֶשׁ, וְאוֹר זֶה מַגִּיעַ קִימְעָא קִימְעָא עַד הַנֵּץ, אֲבָל אֵין כַּוָּנָתוֹ שֶׁזֶּה זְמַן הַנֵּץ. וְכֵן כָּתַב הַגר"ז בְּשֻׁלְחָן עָרוּךְ הָרַב הַנ"ל, שֶׁזְּמַן תְּפִלָּה לְכַתְּחִלָּה הוּא עִם נֵץ הַחַמָּה, וְיִתְפַּלְּלוּ מִיָּד בְּדֵי לִסְמֹךְ גְּאֻלָּה לִתְפִלָּה, וּמִי שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְכַוֵּן לַעֲשׂוֹת כֵּן, אֵין לְהַקְדִּים לִקְרוֹת קְרִיאַת שְׁמַע וּלְהִתְפַּלֵּל קֹדֶם הַנֵּץ הַחַמָּה, אֶלָּא אַחַר הַנֵּץ הַחַמָּה, מִפְּנֵי שֶׁזְּמַן הַתְּפִלָּה לְכַתְּחִלָּה הוּא אַחַר הַנֵּץ הַחַמָּה, וּזְמַן קְרִיאַת שְׁמַע נִמְשָׁךְ עַד רְבִיעַ הַיּוֹם לְכַתְּחִלָּה, שֶׁהַוָּתִיקִין שֶׁהָיוּ מַקְדִּימִין לִקְרוֹת קֹדֶם נֵץ הַחַמָּה מְעַט לֹא הָיוּ מַקְדִּימִין מִשּׁוּם חוֹבַת קְרִיאַת שְׁמַע, אֶלָּא כְּדֵי לְכַוֵּן לְהִתְפַּלֵּל בְּדִמְדּוּמֵי חַמָּה, דְּהֵינוּ בְּתִחִלַּת יְצִיאָתָהּ כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן פ"ט. עַ"כ.

וְהָרַב שַׁמַּח גָּאגִין בְּסִפְרוֹ יְרִיעוֹת הָאֹהֶל (דַּף כז) דָּחָה רְאָיוֹת הַבַּיִת דָּוִד, וְתָמַהּ מְאֹד עַל עַל מַסְקָנָתוֹ לַהֲלָכָה, שֶׁלֹּא יֵאָמֵן כִּי יִסְפַּר שֶׁתִּשּׁוּבָה זוֹ יָצְאָה מִקֶּלְמוֹסוֹ הַטָּהוֹר, זוֹלַת אִם נֹאמַר שֶׁהִיא תְּשׁוּבַת תַּלְמִיד וְהֶכְנָסָה לְסִפְרוֹ. וְהֶאֱרִיךְ בָּזֶה וְהָעֶלָּה שֶׁהָעִקָּר כְּהַגִּרְסָא עִשּׂוּר שָׁעָה. עַ"שׁ.

וְכֵן כָּתַב בְּכַף הַחַיִּים (סִימָן נח אוֹת י). וְשָׁכֵן הֶעֱלָה בְּסֵפֶר וְזָרַח הַשֶּׁמֶשׁ, וְכֵן הַמִּנְהָג בִּירוּשָׁלַיִם. וְכֵן כָּתַב בְּאֶרֶץ חַיִּים (סִ' פט). וְכ"כ בְּעֶרֶךְ הַשֻּׁלְחָן.

וְכֵן מְבֹאָר מִדִּבְרֵי הָרַב עֲרוּךְ הַשֻּׁלְחָן (סִימָן נח) שֶׁכָּתַב, שֶׁלִּדְבְרֵי הָרַמְבַּ"ם עִקַּר זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע מִן הַתּוֹרָה מְעַט קֹדֶם הַנֵּץ, בְּאֹפֶן שֶׁיִּגְמֹר הַבְּרָכָה אַחֲרוֹנָה שֶׁל ק"ש, וְהִיא בִּרְכַּת גָּאַל יִשְׂרָאֵל, מַמָּשׁ עִם הַנֵּץ, בְּכְדֵי שֶׁיַּתְחִיל תְּפִלַּת שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה תֵּכֶף אַחַר הַנֵּץ כִּדְכְתִיב [תְּהִלִּים עב, ה] יִירָאוּךָ עִם שֶׁמֶשׁ וְאַתְפִּלָּה קָאֵי. וְכֵן עָשׂוּ הַוָּתִיקִים כַּמְּבֹאָר בִּבְרָכוֹת [ט':].

גַּם בְּבֵאוּר הַלָּכָה (סִ' נח ס"א ד"ה כְּמוֹ שֶׁעוּר) כָּתַב, דִּזְמַן הַנֵּץ הוּא יְצִיאַת כַּדּוּר הַשֶּׁמֶשׁ, וּדְלֹא כְּהַפְּמַ"ג וְהַבֵּית דָּוִד. עַ"שׁ. וְהֵינוּ, דִּזְמַן הַנֵּץ מֵעֵת שֶׁנִּבְרֶרֶת תְּחִלַּת זְרִיחַת הַשֶּׁמֶשׁ עַל הָעוֹלָם, וְלֹא כְּשֶׁיּוֹצֵאת כָּל עֻגְלַת הַשֶּׁמֶשׁ, וְגַם לֹא לִפְנֵי שֶׁנִּבְרֶרֶת זְרִיחַת הַשֶּׁמֶשׁ. וּרְאֵה עוֹד בְּיַלְקוּט יוֹסֵף תְּפִלָּה כֶּרֶךְ א' (סִ' פט עַמּוּד נא) מַה שֶּׁכָּתַבְנוּ עוֹד בָּזֶה. וְאֵין כָּאן מְקוֹמוֹ.

קְבִיעַת זְמַן הַנֵּץ - לְהִתְפַּלֵּל בְּצִבּוּר בִּזְמַן הַנֵּץ הָאַסְטְרוֹנוֹמִי

וּזְמַן נֵץ הַחַמָּה, הַנָּכוֹן הוּא לִלְכֹּת אַחַר הַנֵּץ הָאַסְטְרוֹנוֹמִי, כְּפִי שֶׁמּוֹפִיעַ בְּלוּחַ אוֹר הַחַיִּים, אוֹ לוּחַ בִּכּוּרֵי יוֹסֵף, וְכַדּוֹמֶה. הַמְבֻקָּשׁ עַל הַזְּרִיחָה הַמִּקְדֶּמֶת בְּיוֹתֵר הַנִּרְאִית מֵעַל אֹפֶק הַמִּזְרָחִי הָאֲמִתִּי, מִנְּקֻדָּה בָּלְשָׁהִי בַּיִּשּׁוּב, מִדֵּי יוֹם בְּיוֹמוֹ, בְּסִיּוּעַ מוֹדֶל טוֹפּוֹגְרָפִי מְמֻחְשָׁב שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. וּמ"מ אֵין לְמַהֵר יוֹתֵר מִדַּאי בַּתְּפִלָּה וּלְבַלֵּעַ מִלִּים כְּדֵי לְהַסְפִּיק לְהַגִּיעַ לָעֲמִידָה עִם הַנֵּץ בְּדִיּוּק, שֶׁכְּבָר כָּתַב הָרַמְבַּ"ם בִּתְשׁוּבָה (סִ' רנו) "שֶׁדִּיּוּק הַזְּמַן אֵינוֹ מְחֻיָּב, אֶלָּא הוּא לְפִי מַה שֶּׁנִּתְקַבֵּל ע"ד הַמִּתְפַּלֵּל שֶׁהוּא הוּא הַזְּמַן". ע"כ. וְרַק לְכַתְּחִלָּה נָכוֹן לְהִתְפַּלֵּל עִם הַנֵּץ בְּדִיּוּק כְּפִי הַמְּבֹאָר, אֲבָל לֹא שֶׁיְּמַהֵר כ"כ שֶׁיִּבְלַע תֵּבוֹת בִּתְפִלָּתוֹ.

וְאִם יֵשׁ לִקְבֹּעַ לְכָל שְׁכוּנָה וּשְׁכוּנָה זְמַן לְנֵץ הַחַמָּה, כְּפִי שֶׁנִּתָּן לִצְפּוֹת אֶת הַחַמָּה מֵאוֹתוֹ מָקוֹם, אוֹ שֶׁקּוֹבְעִים זְמַן הַנֵּץ לְכָל בְּנֵי הָעִיר כְּאַחַת, כְּבָר כָּתַב מָרָן הַחִיד"א בִּבְרֵכִי יוֹסֵף (או"ח סִימָן שלא סָעִיף ז'), דְּכָל שֶׁנִּרְאֶה שֶׁמֶשׁ אֶפִ' מַשֶּׁהוּ, אֶפִ' בְּרֹאשׁ הַמָּקוֹם הַגָּבוֹהַּ בְּיוֹתֵר שֶׁיֵּשׁ בָּעִיר, מוּתָּר מֵאוֹתוֹ יוֹם. וּכְשֶׁאֵין נִרְאֶה כְּלָל בְּשׁוּם דָּבָר, מוּתָּר לְהַבָּא. וְכֵן נִתְפַּשֵּׁט הַמִּנְהָג בְּעִיר קְדֻשַּׁתֵנוּ יְרוּשָׁלַיִם ת"ו, וְעִיר

עֹז לָנוּ חֶבְרוֹן ת"ו, מִזְמַן גְּאוֹנֵי הַדּוֹרוֹת שֶׁלְּפָנֵי דּוֹרֵינוּ. ע"ש. גַּם בְּאֶשֶׁל אַבְרָהָם מִבּוּטְשָׁאטְש (מַהֲדו"ת תאו"ח סִימָן פט) כָּתַב, אוֹדוֹת זְמַן נֵץ הַחַמָּה, יֵשׁ לוֹמַר שֶׁכָּל הָעִיר מְקוֹמוֹ בְּכָךְ, וְכָל שֶׁבְּשׁוּם מָקוֹם מֵעִירוֹ נֵץ הַחַמָּה נִרְאֵית בְּרֹאשׁ הָאִילָנוֹת אוֹ הֶהָרִים דְּסָבִיב, הַוֶה לֵיהּ נֵץ הַחַמָּה הֵיטֵב. ע"כ.

וְהִנֵּה בִּירוּשָׁלַיִם מוֹדְדִים אֶת זְמַן תְּחִלַּת הַזְּרִיחָה מֵעַל אֹפֶק הָרֵי מוֹאָב, וְלִפְנֵי קָרוֹב לְתִשְׁעִים שָׁנָה סִדֵּר הַגְּרי"מ טוּקַצ'ִינְסְקִי לוּחַ שָׁנָה, וּבוֹ קָבַע אֶת זְמַנֵּי הַזְּרִיחָה. וְזֹאת גַּם לְאַחַר שֶׁבָּדַק אֶת הַזְּרִיחָה מֵעַל גַּג יְשִׁיבַת עֵץ חַיִּים, בִּרְשׁוּם מְדֻיָּק בְּמֶשֶׁךְ כַּמָּה שָׁנִים. וְאח"כ כָּתַב הַזְּמַנִּים בְּהַשְׁעָרַת מְדֻיָּקֶת לְפִי חֶשְׁבּוֹן. אַךְ כֵּיוָן שֶׁיְּרוּשָׁלַיִם הָרִים סְבִיב לָהּ, אִי אֶפְשָׁר לְדַיֵּק לְקַבֵּעַ אֶת זְמַנֵּי הַנֵּץ בְּאֹפֶן שֶׁיִּתְאַיֵּם לְכָל הַמְּקוֹמוֹת. וְיֵשׁ אַחוֹר הַנֵּץ שֶׁל כְּמַעַט שְׁתֵּי דַּקּוֹת. וּבְכָךְ מְאַבְּדִים אֶת הַמִּצְוָה מִן הַמֻּבְחָר בִּתְפִלָּה עִם הַנֵּץ. וְגַם יֵשׁ שֶׁהֵעִירוּ עַל הַזְּמַנִּים הַמּוֹפִיעִים שָׁם, אַחַר שֶׁבָּדְקוּ וּמָצְאוּ שֶׁאֵין הַזְּמַנִּים שָׁם מְדֻיָּקִים עַל פִּי הַנֵּץ הָאַסְטְרוֹנוֹמִי. וְשָׁמַעְנוּ שֶׁכַּמָּה תַּלְמִידֵי חֲכָמִים מִירוּשָׁלַיִם וְטִבֶרְיָה עָקְבוּ אַחַר הַנֵּץ הַנִּרְאֶה, מִדֵּי יוֹם בְּמֶשֶׁךְ שָׁנִים, וְהִשְׁווּ הַזְּמַנִּים עִם זְמַן הַנֵּץ הַנְּקֻבָּע עַל פִּי מַפָּה אַסְטְרוֹנוֹמִית, וְנִמְצָא הַדָּבָר מְדֻיָּק.

וְאָמְנָם בְּשו"ת אִישׁ מַצְלִיחַ הנ"ל, נָקַט דְּזְמַן הַנֵּץ הוּא לְאַחַר יְצִיאַת כָּל גּוּף הַשֶּׁמֶשׁ. וּמִתְּחִלָּה חָשַׁבְנוּ שֶׁיֵּשׁ לְתִפֹּס לְדִינָא כִּדְבָרָיו, דְּלוּ יְהִי אֶלָּא סָפֵק עָדִיף לְאַחַר מֵאֲשֶׁר לְהַקְדִּים. שֶׁאִם יַקְדִּימוּ הֲוֵי תְּפִלָּה בְּזְמַן עַמּוּד הַשַּׁחַר שֶׁהִיא תְּפִלָּה דְּיֵעֲבֵד. וּרְאֵה מַה שֶּׁכָּתְבוּ בְּנִדּוֹן זֶה בְּשו"ת רַב פְּעָלִים ח"ב (סִי' ג'), וּבְכַף הַחַיִּים (שָׁם אוֹת י'). ע"ש. וְכָךְ כָּתַבְנוּ בְּזִמְנוֹ בְּשֶׁאֵרִית יוֹסֵף ח"ב (סִי' פט).

אוּלָם לְאַחַר שֶׁשָּׁמַעְנוּ אֶת עוֹרְכֵי הַלּוּחַ בְּכוּרֵי יוֹסֵף, וַאֲשֶׁר כַּמָּה חֲכָמִים מִירוּשָׁלַיִם וּמִטְּבֶרְיָה, הִשְׁווּ אֶת זְמַנֵּי הַנֵּץ בְּשִׁנְרֵאִית תְּחִלַּת יְצִיאַת גַּלְגַּל הַחַמָּה מֵעַל הָאֹפֶק, עִם זְמַן הַנֵּץ לְפִי מוֹדֶל טוֹפוֹגְרָפִי מְמֻחְשָׁב שֶׁל אר"י, מִסְתַּבֵּר שֶׁכֵּן עִקַּר לְהִתְפַּלֵּל לְפִי זְמַנֵּי הַנֵּץ שֶׁלָּהֶם. וְכֵן הִסְכִּים מָרָן זיע"א, וְהוֹרָה לִנְהֹג עַל פִּי לוּחַ בְּכוּרֵי יוֹסֵף. וְכֵן לוּחַ אוֹר הַחַיִּים הַיּוֹצְאִים לָאוֹר בְּהִתְיַעֲצוּת עִמּוֹ, וְשָׁם חִשְׁבוּ אֶת זְמַנֵּי הַנֵּץ בִּירוּשָׁלַיִם ע"פ הָאֹפֶק הַנִּרְאֶה מֵעַל הָהָר בְּגֹבַהּ שֶׁל שִׁבְעִ מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים מֶטֶר מֵעַל פְּנֵי הַיָּם, וְזֹאת בְּהִתְחַשְּׁבוּת בְּהָרֵי מוֹאָב, דְּהַיְנוּ בְּחִשּׁוּב הַזְּרִיחָה, וּמְחַשְּׁבִים אֶת הַנֵּץ הַנִּרְאֶה בְּדִיּוּק בְּזְמַן הָרִאשׁוֹת הַשֶּׁמֶשׁ מֵעַל הָרֵי מוֹאָב. וְזֹאת בְּשׁוֹנָה מֵחֵלֶק מֵהַלּוּחוֹת הַסּוֹבְרִים שֶׁאֵין לְהִתְחַשֵּׁב בְּהָרֵי מוֹאָב. וּמִמֵּילָא זְמַן הַזְּרִיחָה אֶצְלָם מֻקְדָּם בְּכִשְׁתֵּי דַּקּוֹת. וּזְמַן הַזְּרִיחָה הַמּוֹפִיעַ בַּלּוּחַ הִיא הַנְּקֻדָּה הָרִאשׁוֹנָה שֶׁל יְצִיאַת גַּלְגַּל הַחַמָּה מֵעַל פְּנֵי הָאֹפֶק. וְשָׁם הֵבִיא טַבְלָה לִשְׁנוּיִים שֶׁל זְמַנֵּי הַזְּרִיחָה לְפִי הַגֹּבַהּ שֶׁל אוֹתוֹ מָקוֹם מֵעַל פְּנֵי הַיָּם.

וְיֵשׁ שֶׁטָּעֲנוּ דְּעָדִיף לְאַחֵר מֵאֲשֶׁר לְהַקְדִּים, כִּי זְמַן הַנֵּץ נִמְשָׁךְ כָּל זְמַן שֶׁגַּלְגַּל הַחַמָּה הוֹלֵךְ וּמִתְגַּלֶּה מֵעַל פְּנֵי הָאָרֶץ, וְאִם מַקְדִּים קֹדֶם הַנֵּץ מַפְסִיד אֶת הַחֲשִׁיבוּת שֶׁל תְּפִלָּה בְּנֵץ, וְאִם מְאַחֵר בִּשְׁתַּיִם שָׁלֹשׁ דַּקּוֹת עֲדַיִן חָשִׁיב בִּכְלַל תְּפִלָּה בְּנֵץ. וּרְאֵה לְהַלָּן. וְיֵשׁ שֶׁטָּעֲנוּ שֶׁיֵּשׁ לְהַעֲדִיף אֶת הַזְּמַן הַמְּאֻחָר יוֹתֵר, שֶׁאִם יַקְדִּים יִתָּכֵן וַעֲדַיִן לֹא הִגִּיעַ זְמַן הַנֵּץ, וַהֲרֵי תְּפִלָּה קֹדֶם הַנֵּץ אֵינָהּ אֶלָּא בְּדִיעֲבַד, כַּמְבֹאָר בְּשו"ת יְחַוֶּה דַּעַת ח"ב (סִימָן ח'). וְאִלּוּ תְּפִלָּה אַחַר הַנֵּץ אַף שֶׁמַּפְסִיד מִצְוָה מִן הַמֻּבְחָר מִכָּל מָקוֹם אֵינָהּ בְּגֶדֶר דִּיעֲבַד.

אוּלָם לְאַחַר שֶׁנִּתְבָּרֵר זְמַן הַנֵּץ עַל פִּי חִשּׁוּב הַמַּפָּה הַנַּ"ז', וּבְדִיקַת הַזְּמַנִּים שֶׁבַּמַּפָּה עִם הַמְּצִיאוּת, אֵין כָּאן סָפֵק, וְכָךְ יֵשׁ לְתִפֹּס.

וְצִבּוּר שֶׁמִּתְפַּלְּלִים עִם הַנֵּץ לְפִי לוּחַ הָרַב טִיקוֹצ'ִינְסְקִי [וְכֵן לוּחַ פּוֹרַת יוֹסֵף], שֶׁהוּא מְאֻחָר בְּכ-2 דַּקּוֹת מֵהַנֵּץ הָאַסְטְרוֹנוֹמִי, אִם מֻתָּר לְיָחִיד לְהַקְדִּים בְּ-2 דַּקּוֹת וּלְהִתְפַּלֵּל בִּיחִידוּת, אוֹ דִּלְמָא שֶׁיַּמְתִּין וְיִתְפַּלֵּל עִם הַצִּבּוּר הַגַּם שֶׁהֵם מְאֻחָרִים אֶת תְּפִלָּתָם בִּשְׁתֵּי דַּקּוֹת אַחַר הַנֵּץ הַמְּדֻיָּק. הִנֵּה אִם נַחְשִׁיב הַקְּדָמַת הַתְּפִלָּה בְּ-2 דַּקּוֹת כִּתְפִלָּה בִּיחִידוּת, הֲרֵי תְּפִלָּה בִּיחִידוּת אֵינָהּ מִתְקַבֶּלֶת לִפְנֵי הַשֵּׁי"ת כ"כ, אֶלָּא אִם כֵּן שָׁם נַפְשׁוֹ בְּכַפּוֹ לְכַוֵּן פֵּרוּשׁ הַמִּלִּים מִתְּחִלַּת הַתְּפִלָּה וְעַד סוֹפָהּ, הָא לְאוֹ הָכִי [בְּפִי שֶׁרֹּב הָעוֹלָם אֵינָם יְכוֹלִים לְכַוֵּן בְּאֹפֶן הַנַּ"ז] אֵין הַתְּפִלָּה מִתְקַבֶּלֶת, דִּתְפִלָּה בְּלֹא כַוָּנָה כְּגוּף בְּלֹא נְשָׁמָה. אֲבָל תְּפִלָּה בְּצִבּוּר אַף שֶׁלֹּא כְּוַן כָּל הַתְּפִלָּה כְּלָל, גָּדוֹל כֹּחַ הַצִּבּוּר שֶׁתְּפִלָּתוֹ תִּתְקַבֵּל גַּם אִם לֹא כְּוַן בְּכָל הַתְּפִלָּה. וְהֵן אֵל כַּבִּיר וְלֹא יִמְאַס, וְכֵיוָן שֶׁהַכֹּל כָּאן הוּא עִנְיָן שֶׁל מִצְוָה מִן הַמֻּבְחָר, עָדִיף לְהִתְפַּלֵּל בְּצִבּוּר וְלֹא לְהִתְפַּלֵּל בִּיחִידוּת בְּכַהֲאי גַּוְנָא. וְאָמְנָם אִם

יָכוֹל לָשִׂים נַפְשׁוֹ בְּכַפּוֹ לְכַוֵּן בְּכָל הַתְּפִלָּה, מִתְּחִלָּה וְעַד סוֹף, אֵין הָכִי נַמֵּי בָּזֶה שַׁפִּיר יָכוֹל לְהַקְדִּים וּלְהִתְפַּלֵּל בִּיחִידוּת בִּזְמַן שֶׁהוּא לְכוּלֵי עָלְמָא בְּוַדַּאי זְמַן תְּפִלָּה. וְדו"ק.

סוֹף זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע – מֵעִקַּר הַדִּין לְשַׁעֵר מֵהַזְּרִיחָה

וְנֶחְלְקוּ הַפּוֹסְקִים אִם יֵשׁ לְשַׁעֵר סוֹף זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע מֵעַמּוּד הַשַּׁחַר, אוֹ מֵהַנֵּץ הַחַמָּה, וְרַבִּים מֵהַפּוֹסְקִים סוֹבְרִים שֶׁיֵּשׁ לְמָנוֹת מִנֵּץ הַחַמָּה, וְהֵם: רַב סְעַדְיָה גָּאוֹן, שִׁלְטֵי הַגִּבּוֹרִים, הַלְּבוּשׁ, הָרַמַ"ע מִפָּאנוֹ, תּוֹס' יוֹם טוֹב, הַגְּרָ"א, שוּ"ת בֵּית יְהוּדָה, שוּ"ת יָשִׁיב מֹשֶׁה, שֻׁלְחָן עָרוּךְ הַגר"ז, הַמַּהַרְשַׁ"ם, דַּעַת קְדוֹשִׁים, הֶחָזוֹן אִישׁ, שוּ"ת חִנּוּךְ בֵּית יְהוּדָה, סֵפֶר קְצוֹת הַשֻּׁלְחָן, שְׁאִילַת שְׁמוּאֵל, שוּ"ת אַגְרוֹת מֹשֶׁה, הַגְּרַשַׁ"ז אוֹיֶערְבָּאךְ, וְכֵן מוּכָח מֵהָרַמְבַּ"ם. [רְאֵה לְהַלָּן].

אוּלָם יֵשׁ סוֹבְרִים שֶׁמּוֹנִין מֵעַמּוּד הַשַּׁחַר וְהֵם: תְּרוּמַת הַדֶּשֶׁן, מג"א, אֱלִיָּה רַבָּה, פר"ח, מַהַר"ח אַבּוּלְעַפְיָא, מַהַר"י עַיָּאשׁ, שוּ"ת תְּשׁוּבָה מֵאַהֲבָה, שַׁלְמֵי צִבּוּר, סֵפֶר מָגֵן גִּבּוֹרִים, שוּ"ת חַיִּים שָׁאַל, שוּ"ת רַב פְּעָלִים, סֵפֶר מִנְחַת כֹּהֵן, עֶרֶךְ הַשֻּׁלְחָן, וְעוֹד. [וּרְאֵה לְהַלָּן].

וְהִנֵּה בְּסִדּוּר רַב סְעַדְיָה גָּאוֹן (סוף עמ' יב), מוּכָח שֶׁסּוֹבֵר שֶׁמּוֹנִים שָׁעוֹת אֵלֶּה מֵהַזְּרִיחָה. [רְאֵה לְהַלָּן]. וכ"כ בְּשִׁלְטֵי הַגִּבּוֹרִים (ריש פ"ד דִּבְרָכוֹת אות ג). וְכֵן כָּתַב רַבִּי מָרְדְּכַי יָפֶה בְּסֵפֶר הַלְּבוּשׁ (סי' רלג ס"א, וְסִימָן רסז ס"א). וכ"כ הרמ"ע מִפָּאנוֹ בְּאַלְפָּסִי זוּטָא (פְּסָחִים ו:), וְהוּבָא בְּמַחֲזִיק בְּרָכָה (סי' תמג אות ב). וכ"כ בְּלֶחֶם חֲמוּדוֹת (פ"ד דִּבְרָכוֹת אות כה). וכ"כ עוֹד בְּמַעֲדַנֵּי יוֹם טוֹב (פ"א דִּבְרָכוֹת סי' י' אות ט), וּבְתוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב (פ"ג דִּפְסָחִים מ"ב), וְהוֹכִיחַ כֵּן גַּם מִדִּבְרֵי הָרַמְבַּ"ם בְּפֵרוּשׁ הַמִּשְׁנָיוֹת (פ"ג דִּפְסָחִים). ע"ש. וְכֵן מַשְׁמַע מִתְּשׁוּבַת הָרַמְבַּ"ם בְּשוּ"ת פְּאֵר הַדּוֹר (סי' מד), שֶׁהֶזְכִּירָה גַּם בְּשוּ"ת מִשְׁכְּנוֹת יַעֲקֹב מִקָּרְלִין (חאו"ח סי' עו). וְכֵן הוֹכִיחַ הרה"ג רַבִּי חַיִּים דְּרוּק בְּסֵפֶר אוֹרוֹת חַיִּים (עמ' שכ), וּבְקֹבֶץ נַעַם ט' (עמ' רלה), מִתְּשׁוּבַת פְּאֵר הַדּוֹר הַנַּ"ל, שֶׁיֵּשׁ לַחְשֹׁב הַיּוֹם מִזְּרִיחַת הַשֶּׁמֶשׁ עַד שְׁקִיעָתָהּ. וכ"כ הַגְּרָ"א בְּבֵאוּרָיו לְאֹרַח חַיִּים (סי' תנט ס"ב). וכ"כ בְּשוּ"ת בֵּית יְהוּדָה ח"א (דַּף קט רע"ד) בְּשֵׁם רַבּוֹ.

וכ"פ בְּשוּ"ת יָשִׁיב מֹשֶׁה שְׁתֵּרוּג ח"ב (סי' קס), שֶׁהָעִקָּר כְּדִבְרֵי הַלְּבוּשׁ לִמְנוֹת מֵהַזְּרִיחָה עַד הַשְּׁקִיעָה. ע"ש.

וכ"כ בְּשֻׁלְחָן עָרוּךְ הגר"ז (סי' תמג ס"ד) בְּדִין חָמֵץ, וּבַסִּדּוּר פָּסַק כֵּן גַּם לְגַבֵּי ק"ש. וְעַיֵּן בְּבַדֵּי הַשֻּׁלְחָן שֶׁבְּסֵפֶר קְצוֹת הַשֻּׁלְחָן (סי' כ אות א). ע"ש.

וְאָמְנָם דַּעַת המהרא"י בְּשוּ"ת תְּרוּמַת הַדֶּשֶׁן (סי' א), שֶׁיֵּשׁ לַחְשֹׁב שְׁעוֹת הַיּוֹם מעמה"ש עַד צאה"כ. וכ"פ הַמג"א (סי' נח סק"א), שֶׁלְּגַבֵּי ק"ש לכו"ע יֵשׁ לִמְנוֹת מֵעֲלוֹת הַשַּׁחַר. (וְעַיֵּן בְּמַחֲצִית הַשֶּׁקֶל וּבַהֲגָהוֹת חָתָם סוֹפֵר שָׁם). וכ"כ הַאֲלִיָּה רַבָּה (שָׁם סק"ב). וכ"כ הפר"ח (סי' תמג, וְשָׁכַן הֶעֱלָה בְּסִי' רסא). ע"ש. ומהר"ח אַבּוּלְעַפְיָא בְּסֵפֶר מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ (דַּף קנח:), כָּתַב ג"כ שֶׁיֵּשׁ לִמְנוֹת מֵעַמּוּד הַשַּׁחַר. וכ"כ בִּשְׁמוֹ הַמָּהָר"י עַיָּאשׁ בְּסֵפֶר מַטֵּה יְהוּדָה (סי' תמג). וכ"כ בְּשוּ"ת תְּשׁוּבָה מֵאַהֲבָה ח"א (סי' כה) ע"פ דִּבְרֵי הַמג"א הַנַּ"ל. וכ"כ בְּפִשִׁיטוּת בְּשַׁלְמֵי צִבּוּר (דַּף צג ע"ג). וְכֵן הֶעֱלָה בְּסֵפֶר מָגֵן גִּבּוֹרִים (סי' נח, שִׁלְטֵי הַגִּבּוֹרִים בסק"ג). ע"ש.

וְכָתַב מָרָן הַחִיד"א בְּשוּ"ת חַיִּים שָׁאַל ח"ב (סי' לח אות ע) בְּזוֹ הַלָּשׁוֹן: וְדַע שֶׁשָּׁעוֹת אֵלּוּ מַתְחִילוֹת מַעֲלוֹת הַשַּׁחַר, וְכֵן פָּשְׁטָה הַהוֹרָאָה בְּכָל הַמְּקוֹמוֹת. וּדְלֹא כְּהַלְּבוּשׁ שֶׁכָּתַב שֶׁמַּתְחִילִים מֵהַנֵּץ הַחַמָּה. ע"כ. וכ"כ עוֹד בְּסִפְרוֹ קֶשֶׁר גָּדֵל (סי' ו אות ד). וכ"פ בְּשוּ"ת רַב פְּעָלִים ח"ב (ס"ס ב) וּבְסִפְרוֹ בֶּן אִישׁ חַי (פַּר' וַיַּקְהֵל אות ד), שֶׁהָעִקָּר כְּסִבָּרַת הָאוֹמְרִים מעמה"ש עַד צאה"כ. וּרְאֵה מ"ש עַל דְּבָרָיו בַּהֲלִיכוֹת עוֹלָם ח"א (עַמּוּד רמח). וְסִיַּם שָׁם: וְנִרְאֶה דְּחָכָם הַשָּׁקוּד עַל לְמוּדוֹ בַּלַּיְלָה יֵשׁ לְהָקֵל לוֹ בק"ש לִנְהֹג כד' הַגְּרָ"א והגר"ז. וכ"כ הֶחָזוֹן אִישׁ. וע"ע בַּהֲלִיכוֹת עוֹלָם (פָּרָשַׁת וְאֵרָא אות ג). ע"ש.

וְהִנֵּה הַתּוֹסָפוֹת יוֹם טוֹב הַנַּ"ל כָּתַב, שֶׁמִּדִּבְרֵי הָרַמְבַּ"ם בְּפֵרוּשׁ הַמִּשְׁנָיוֹת הַנז' שֶׁכָּתַב שֶׁשִּׁעוּר מִיל הוּא שְׁנֵי חֲמִשֵּׁי שָׁעָה, מוּכָח כְּדִבְרֵי הַלְּבוּשׁ, שֶׁיֵּשׁ לַחְשֹׁב שְׁעוֹת הַיּוֹם מֵהַזְּרִיחָה עַד הַשְּׁקִיעָה, שֶׁהוּא שִׁעוּר מַהֲלַךְ שְׁלֹשִׁים מִיל, כְּדִבְרֵי עֻלָּא בְּפְּסָחִים (צג:). וְנִמְצָא שֶׁהַמִּיל הוּא כ"ד דַּקּוֹת, שֶׁהֵן שְׁנֵי חֲמִשֵּׁי שָׁעָה. וְלָכֵן תָּמַהּ עַל הַלְּבוּשׁ שֶׁהוּא עַצְמוֹ פָּסַק בְּסִימָן רסז שֶׁהַמִּיל הוּא י"ח דַּקּוֹת. [וכ"כ עוֹד הַלְּבוּשׁ בְּאוֹ"ח סִי' תנט ס"ב, וּבְיו"ד סִי'

סט ס"ו], וּבָזֶה הִנֵּיחַ שִׁעוּר הַמִּיל כְּדִבְרֵי הָאוֹמְרִים שֶׁיֵּשׁ לַחְשֹׁב הַשָּׁעוֹת מַעֲלוֹת הַשַּׁחַר וְעַד צאה"כ, שֶׁהֵם אַרְבָּעִים מִיל, וְיוֹצֵא שֶׁכָּל מִיל י"ח דַּקּוֹת. ע"ש. וכ"כ עוֹד בְּמַעֲדַנֵּי יוֹם טוֹב הַנַּ"ל. ע"ש.

וּכְבָר תָּמַהּ עַל זֶה בְּשוּ"ת חוּט הַשָּׁנִי (סי' צז, דַּף צג ע"ג), שֶׁהָיָה לוֹ לְהַרְגִּישׁ שֶׁגַּם הָרַמְבַּ"ם סוֹתֵר אֶת עַצְמוֹ בָּזֶה, שֶׁכָּתַב בפ"ק דִּבְרָכוֹת שעמה"ש הוּא שָׁעָה וְחֹמֶשׁ קֹדֶם הָנֵץ הַחַמָּה, שֶׁהֵם ד' מִלִּים, וְיוֹצֵא שֶׁשִּׁעוּר הַמִּיל י"ח דַּקּוֹת, וְזֶה בְּנִגּוּד למ"ש הָרַמְבַּ"ם בִּפְסָקִים. ע"ש.

וּבְאֵמֶת שֶׁגַּם רַב סְעַדְיָה גָּאוֹן [הַנַּ"ל] כָּתַב לַחְשֹׁב הַשָּׁעוֹת שֶׁל ק"ש וּתְפִלָּה מִזְּרִיחַת הַשֶּׁמֶשׁ, וְכַנַּ"ל, וְהוּא עַצְמוֹ (בְּעַמּוּד כט) כָּתַב שֶׁשִּׁעוּר מִיל י"ח דַּקּוֹת. ע"ש.

וּבְשוּ"ת חִנּוּךְ בֵּית יְהוּדָה (סִימָן ס) כָּתַב לְיַשֵּׁב, שֶׁלְּעִנְיַן קְרִיאַת שְׁמַע וּתְפִלָּה שֶׁהַשָּׁעוֹת זְמַנִּיּוֹת, יֵשׁ לַחְשֹׁב מֵהַזְּרִיחָה עַד הַשְׁקִיעָה וכו', אֲבָל לְגַבֵּי דִּין מְלִיחָה שֶׁהַשָּׁעוּר הוּא מִיל יֵשׁ לַחְשֹׁב מַעֲלוֹת הַשַּׁחַר עַד צאה"כ, וּבָזֶה נִיחָא גַּם דִּבְרֵי הָרַמְבַּ"ם. וְדִיֵּק כֵּן מִלְּשׁוֹן הַלְּבוּשׁ סִימָן רסז וכו'. ע"ש.

וְעַיֵּן לְהֶחָזוֹן אִישׁ או"ח (סִי' יג אוֹת ג' בד"ה וְהִנֵּה) שג"כ כָּתַב, דְּשַׁפִּיר י"ל שֶׁשִּׁעוּר מִיל י"ח דַּקּוֹת, כמ"ש בתרוה"ד (סִי' קסז), וּבְכָל זֹאת אֵין הֲלָכָה כְּמוֹתוֹ במ"ש לַחְשֹׁב שָׁעוֹת הַיּוֹם מעמה"ש עַד צאה"כ, אֶלָּא כְּדִבְרֵי הַגְּרַ"א לַחְשֹׁב מִזְּרִיחַת הַשֶּׁמֶשׁ עַד שְׁקִיעָתָהּ, וְלֹא תַלְיָא הָא בְּהָא. ע"ש.

וְלִכְאוֹרָה יֵשׁ סִיּוּעַ לָזֶה מִדִּבְרֵי רַב סְעַדְיָה גָּאוֹן הַנַּ"ל. ולפ"ז י"ל שאע"פ שֶׁאָנוּ תּוֹפְסִים עִקַּר כְּדַעַת מָרָן הש"ע (באו"ח סִי' תנט, וּבְיו"ד סִי' סט), שֶׁשִּׁעוּר מִיל י"ח דַּקּוֹת, מ"מ לְעִנְיַן ק"ש יֵשׁ לִסְמֹךְ בִּשְׁעַת הַדְּחָק עַל הַפּוֹסְקִים שֶׁסּוֹבְרִים שֶׁסּוֹף זְמַן ק"ש נֶחְשָׁב מִזְּרִיחַת הַשֶּׁמֶשׁ, כְּדַעַת הַגְּרַ"א והגר"ז וְהֶחָזוֹן אִישׁ הַנַּ"ל.

וכ"פ בְּשוּ"ת אִגְּרוֹת מֹשֶׁה (חאו"ח סִי' כד), שֶׁכֵּן עִקַּר לְדִינָא, וְשֶׁכֵּן הַמִּנְהָג בְּרֹב הַמְּקוֹמוֹת בְּעָרֵי רוּסְיָא וְלִיטָא, וְשֶׁכֵּן נָהֲגוּ לְמַעֲשֶׂה בְּנֵי הַיְשִׁיבוֹת וכו'. ע"ש.

וְעַיֵּן בְּסֵפֶר מִנְחַת כֹּהֵן (מְבוֹא הַשֶּׁמֶשׁ מַאֲמָר ב' פ"ט), שֶׁאַחַר שֶׁהֶאֱרִיךְ לְיַשֵּׁב דִּבְרֵי הַלְּבוּשׁ מִכָּל הַקְּשָׁיוֹת שֶׁהִקְשׁוּ עָלָיו, סִיֵּם, וְנִרְאֶה שֶׁהַלָּכָה כְּדַעַת הַלְּבוּשׁ כְּפִי עִקַּר הַדִּין, אַךְ לְעִנְיַן מַעֲשֶׂה רָאוּי לְהַחְמִיר כִּשְׁתֵּי הַסְּבָרוֹת בְּכָל הַדְּבָרִים שֶׁהֵם מה"ת, אַךְ בְּדִרַבָּנָן רָאוּי לִנְהֹג כְּדִבְרֵי הַלְּבוּשׁ בֵּין לְהָקֵל בֵּין לְהַחְמִיר. ע"ש. וכ"ה בְּעֶרֶךְ הַשֻּׁלְחָן (ס"ס תמג).

וּלְפִי דִּבְרֵי מָרָן הכס"מ (סוֹף פ"א מֵהִלְכוֹת ק"ש), שֶׁזְּמַן ק"ש שֶׁל שַׁחֲרִית, מה"ת נִמְשָׁךְ כָּל הַיּוֹם, וַחֲכָמִים תִּקְּנוּ שֶׁיִּהְיֶה עַד סוֹף ג' שָׁעוֹת, וְלָכֵן אָמְרוּ שֶׁהַקּוֹרֵא מִכָּאן וְאֵילָךְ לֹא הִפְסִיד בְּרָכוֹת. ע"ש. וְכֵן מוּכָח בְּחִדּוּשֵׁי הָרַשְׁבָּ"א (בְּרָכוֹת יא.) וכ"כ בְּשוּ"ת תְּמַת יְשָׁרִים (סִי' יג). ע"ש.

לְפִי זֶה יֵשׁ מָקוֹם לְהָקֵל בְּדִין ק"ש שַׁחֲרִית לַחְשֹׁב סוֹף הַזְּמַן מִשְּׁעַת הַזְּרִיחָה, כְּיָוֹן שֶׁהַזְּמַן הוּא מִדְּרַבָּנָן. וְאַף שֶׁרַבִּים חוֹלְקִים עַל מָרָן בָּזֶה, (וּבְמָקוֹם אַחֵר כָּתַבְנוּ בָּזֶה), מִכָּל מָקוֹם כְּיָוֹן שֶׁנִּרְאֶה שֶׁמֵּעִקַּר הַדִּין הֲלָכָה כְּהַלְּבוּשׁ, בְּכָהאי גַּוְנָא חָזֵי לְאִצְטְרוּפֵי סְבָרַת מָרָן הַכֶּסֶף מִשְׁנֶה.

וְכֵן כָּתַב הַפְּנֵי יְהוֹשֻׁעַ בְּסוֹף חֵלֶק ד' (דַּף קסו ע"ג), לְיַשֵּׁב מִנְהַג הָעוֹלָם בְּחִשּׁוּב סוֹף זְמַן ק"ש מָר כְּי אַתְרֵהּ וּמָר כְּי אַתְרֵהּ, מִשּׁוּם שֶׁזְּמַן קְרִיאַת שְׁמַע אֵינוֹ מִן הַתּוֹרָה אֶלָּא מִדְּרַבָּנָן. ע"ש.

וכ"כ המהרש"ם בְּסֵפֶר דַּעַת תּוֹרָה (סִימָן נח ס"ו) לְחַשֵּׁב הַשָּׁעוֹת מֵהַזְּרִיחָה, וְשָׁכֵן מָצָא בְּכִתְבֵי הַגְּאוֹן בַּעַל דַּעַת קְדוֹשִׁים. וְעַיֵּן עוֹד בְּשוּ"ת מִנְחַת אֶלְעָזָר חֵלֶק א' (סִימָן סט), וּבְאַרְחוֹת חַיִּים הֶחָדָשׁ (סִי' נח סק"ו). אֶלָּא שֶׁמָּהָרַ"ש קִלּוּגֶר בְּשוּ"ת וּבָחַרְתָּ בַּחַיִּים (סִי' כב) חוֹלֵק עַל זֶה. ע"ש.

וְעַל כָּל פָּנִים לְכַתְּחִלָּה נָכוֹן לְהַחְמִיר לְגַבֵּי קְרִיאַת שְׁמַע כְּמוֹ שֶׁכָּתַב מָרָן הַחִיד"א הַנַּ"ל לַחְשֹׁב מִתְּחִלַּת עֲלוֹת הַשַּׁחַר. וּבִשְׁעַת הַצֹּרֶךְ יֵשׁ לִסְמֹךְ עַל דַּעַת הַפּוֹסְקִים לְהָקֵל, לְחַשֵּׁב שָׁעוֹת הַיּוֹם מֵהָנֵץ הַחַמָּה. וְאַף הַנּוֹהֲגִים כֵּן תָּמִיד יֵשׁ לָהֶם עַל מַה שֶּׁיִּסְמוֹכוּ, וכמ"ש הגר"מ פֵּינְשְׁטֵין הַנַּ"ל.

וכ"כ בְּשוּ"ת שְׁאֵילַת שְׁמוּאֵל (סִימָן ד), שֶׁרֹב הָעוֹלָם נוֹהֲגִים לִסְמֹךְ עַל דַּעַת הָרַמְבַּ"ם לַחְשֹׁב הַשָּׁעוֹת מֵהָנֵץ הַחַמָּה לְגַבֵּי קְרִיאַת שְׁמַע. ע"ש. וע"ע להרה"ג רַבִּי חַיִּים דְּרוּק בְּקֹבֶץ נֹעַם כָּרֶךְ י' (עַמּוּד קסו-קסז) שֶׁכָּתַב גַּם כֵּן לְהָקֵל. ע"ש.

וְכָל שֶׁכֵּן שֶׁיֵּשׁ לְהָקֵל יוֹתֵר בִּדְבָרִים שֶׁהֵם לְכָל הַדֵּעוֹת מִדְּרַבָּנָן, כְּגוֹן אַרְבַּע שָׁעוֹת שֶׁל זְמַן תְּפִלַּת שַׁחֲרִית, וּכְדְאִיתָא בַּתּוֹסֶפְתָּא (פֶּרֶק ג' דִּבְרָכוֹת). וְכֵן

יֵשׁ לְהָקֵל בִּבְרָכוֹת קְרִיאַת שְׁמַע שֶׁהֵן מִדְּרַבָּנָן, לַחְשֹׁב אֶת שְׁעוֹת הַיּוֹם מִזְּרִיחַת הַשֶּׁמֶשׁ, כְּדַעַת הָרַב הַלְּבוּשׁ וְסִיעָתוֹ, וּבְפֶרְט שֶׁכֵּן מְבֹאָר בְּסִדּוּר רַב סְעַדְיָה גָּאוֹן, וּבְתְשׁוּבַת הָרַמְבָּ"ם בְּפֵאֵר הַדּוֹר הַנ"ל. וכ"כ המהרש"ם בְּסֵפֶר דַּעַת תּוֹרָה הַנ"ל.

וכ"כ בְּכַף הַחַיִּים (סִימָן רלג סק"ז), שֶׁהַמִּנְהָג לְעִנְיַן תְּפִלָּה כְּדַעַת הַלְּבוּשׁ לִמְנוֹת מֵהַזְּרִיחָה עַד הַשְּׁקִיעָה. ע"ש. וכ"כ בְּשוּ"ת יָשִׁיב מֹשֶׁה שְׁתָּרוּג הַנ"ל. וע"ע בְּשוּ"ת שׁוֹאֵל וְנִשְׁאָל חֵלֶק א' (סִימָן ו'), וח"ג (סִי' עד, פז, פח, וקנז). ע"ש.

וּמִכָּל מָקוֹם לְעִנְיַן סוֹף זְמַן אֲכִילַת חָמֵץ בְּעֶרֶב פֶּסַח, נָהֲגוּ לַחְשֹׁב שְׁעוֹת הַיּוֹם מֵעֲמוּד הַשַּׁחַר, כְּדִבְרֵי הפר"ח (ר"ס תמג) מֵעֲמוּד הַשַּׁחַר עַד צֵאת הַכּוֹכָבִים, אַף עַל פִּי שֶׁאִסּוּרוֹ בְּסוֹף אַרְבַּע שָׁעוֹת הוּא מִדְּרַבָּנָן, וְהוּא מִשּׁוּם חוּמְרָא דְּחָמֵץ, וְגַם מֵאַחַר שֶׁפָּשַׁט הַמִּנְהָג לַחְשֹׁב מֵעֲמוּד הַשַּׁחַר, עַל פִּי דִּבְרֵי הַחִיד"א בְּשוּ"ת חַיִּים שָׁאַל חֵלֶק ב' (סִימָן לח אות ע), וְכֵן כָּתַב בְּסֵפֶר נְתִיבֵי עַם (סִימָן נח).

וְאע"פ שֶׁהָרַב מָהָר"י עַיָּאשׁ בְּסִפְרוֹ בֵּית יְהוּדָה (דַּף קט ע"ד, אות סג) כָּתַב בְּשֵׁם רַבּוֹ שֶׁאָף בְּעִנְיַן חָמֵץ, יֵשׁ לִמְנוֹת הַשָּׁעוֹת מֵהַנֵּץ עַד הַשְּׁקִיעָה, וּדְלֹא כהפר"ח. ע"ש. מ"מ הַנָּכוֹן לְהַחְמִיר כְּפִי שֶׁנָּהֲגוּ מִכְּבָר, וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בַּחֲזוֹן עוֹבַדְיָה פֶּסַח (עַמּוּד לז). ע"ש. וּמִיהוּ לְתִינוֹקוֹת וּקְטַנִּים יֵשׁ לְהָקֵל גַּם בְּדִין אֲכִילַת חָמֵץ בְּעֶרֶב פֶּסַח עַד סוֹף ד' שָׁעוֹת זְמַנִּיּוֹת מִזְּרִיחַת הַשֶּׁמֶשׁ. וע"ע בְּשוּ"ת אִישׁ מַצְלִיחַ (חאו"ח סִימָן טו, דַּף נג ע"ג), וּבְמִלּוּאִים שֶׁבְּסוֹף הַסֵּפֶר. [חֵלֶק מֵהַדְּבָרִים הַנ"ל מִמָּרָן זיע"א].

והגרש"ז אוֹיערְבָּאךְ זצ"ל אָמַר, שֶׁהַמִּנְהָג בָּזֶה כְּדַעַת הַגְּרָ"א אַף לְעִנְיַן קְרִיאַת שְׁמַע, וּכְמוֹ שֶׁהֵבִיא בִּשְׁמוֹ בְּסֵפֶר וְעָלֶיהוּ לֹא יִבּוֹל (עַמּוּד סב). אַךְ אָמַר שֶׁאִם אֶפְשָׁר לְדַקְדֵּק כְּדַעַת הַמַּגֵּן אַבְרָהָם, בְּוַדַּאי שֶׁזֶּה עָדִיף.

תְּשׁוּבָה לְהֶעָרָה עַל יַלְקוּט יוֹסֵף - בְּעִנְיַן שָׁעוֹת זְמַנִּיּוֹת

וְהִנֵּה כְּבָר הִזְכַּרְנוּ לְעֵיל אֶת דִּבְרֵי הָרַמְבָּ"ם בְּפֵרוּשׁ הַמִּשְׁנָיוֹת (פ"ק דִּבְרָכוֹת) דְּחוֹשְׁבִים הַשָּׁעוֹת לְשָׁעוֹת זְמַנִּיּוֹת, וְלֹא שָׁעוֹת שָׁווֹת. וּמָרָן הַחִיד"א בִּבְרֵכִי יוֹסֵף הֵבִיא בְּשֵׁם מָהָר"י פָּרַאגִ'י (סִימָן מד) שֶׁמִּלְּשׁוֹן הָרַמְבָּ"ם בִּלְשׁוֹן עַרְבִי מְבֹאָר דְּהֵן שָׁעוֹת שָׁווֹת וְלֹא זְמַנִּיּוֹת. וְגַם לְפִי הַנִּסְחָא שֶׁהֵן שָׁעוֹת שָׁווֹת, הַיְנוּ בִּימֵי נִיסָן וְתִשְׁרֵי, שֶׁהֲרֵי סִיֵּם שֶׁפֵּרוּשׁ שֶׁלֹּשׁ שָׁעוֹת כְּאֵלּוּ אָמַר רֶבַע הַיּוֹם. ע"כ. וחכ"א הָעִיר בְּאֵיזֶה יְרֵחוֹן, שֶׁהֲרֵי הֵם שְׁנֵי מְקוֹמוֹת שׁוֹנִים בִּדְבְרֵי הָרַמְבָּ"ם, וְהַתִּקּוּן מִלְּשׁוֹן עַרְבִי הוּא בְּרִישׁ בְּרָכוֹת, לְעִנְיַן עַמּוּד הַשַּׁחַר, וְהַלָּשׁוֹן "שֶׁפֵּרוּשׁ שֶׁלֹּשׁ שָׁעוֹת כְּאֵלּוּ אָמַר רֶבַע הַיּוֹם" הוּא בַּמִּשְׁנָה לְעִנְיַן סוֹף זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע. וְסִיֵּם הֶחָכָם הנז', דְּשִׁלּוּחָא הוּא דְּעָוִית. ע"כ. וְהִנֵּה הַתְּשׁוּבָה בִּכְתַב יָד בְּנִדּוֹן דִּידַן שֶׁהוּבְאָה בילקו"י שָׁם, נִכְתְּבָה כֻּלָּהּ בִּידֵי מָרָן זיע"א בִּכְבוֹדוֹ וּבְעַצְמוֹ, סָמוּךְ לַהַדְפָּסָה, וּבְוַדַּאי דְּלֹא שַׁיָּךְ לוֹמַר "שִׁלּוּחָא הוּא דְּעָוִית". וְהָיָה לוֹ לְבָרֵר הַדָּבָר קֹדֶם שֶׁמְּבַזֶּה בָּרַבִּים.

וּבְאֶמֶת דאיה"נ צָרִיךְ לְתַקֵּן בִּדְבְרֵי מָרָן זיע"א בְּיִלְקוּט יוֹסֵף שָׁם, שֶׁדִּבְרֵי מָהָר"י פָּרַאגִ'י אֵינָם עִנְיָן לְנִדּוֹן דִּדָּן. וּמָה שֶּׁכָּתַב שָׁם דְּמֻהֲלָךְ מִיל אֵינוֹ מִשְׁתַּנֶּה, וְלָכֵן גַּם זְמַנֵּי הַנֶּשֶׁף אֵינָם מִשְׁתַּנִּים, אֵין כֵּן דַּעַת מָרָן זיע"א, וּכְמוֹ שֶׁמִּתְבָּאֵר מִמָּה שֶׁכָּתַב בְּשוּ"ת יַבִּיעַ אֹמֶר ח"ז (סִי' מא), דְּג' רִבְעֵי מִיל הָוֵי בְּשָׁעוֹת זְמַנִּיּוֹת, והה"נ, דְּחַד טַעֲמָא הוּא. וּמָה שֶׁנָּקְטוּ בִּלְשׁוֹן מִיל, שֶׁהֲרֵי שִׁעוּנָם הָיָה פּוֹעֵל עַל פִּי הַשֶּׁמֶשׁ, וְלֹא יָכְלוּ לִתֵּן זְמַן בְּשָׁעוֹת כְּשֶׁאֵין שֶׁמֶשׁ, וְלָכֵן נָקְטוּ הַסִּימָן בְּמִיל. וְזֶה לְיוֹם בֵּינוֹנִי, וּמִשְׁתַּנֶּה לְאֹרֶךְ הַיָּמִים.

וְעַיֵּן בְּקֹבֶץ מוֹרֶיהָ הַנ"ל שֶׁהֵבִיא מִמִּנְחַת כֹּהֵן (מְבוֹא הַשֶּׁמֶשׁ מַאֲמָר שֵׁנִי פֶּרֶק שְׁלִישִׁי) וּמָהָר"י פָּרַאגִ' הַנ"ל, שֶׁיֵּשׁ לוֹמַר שָׁעוֹת זְמַנִּיּוֹת. וּבְסֵפֶר זְמַנִּים כַּהֲלָכָה (תשנ"ב, עמ' מב) מַסְבִּיר עַל סְמַךְ הַמָּקוֹר הָעַרְבִי שֶׁל הָרַמְבָּ"ם, שֶׁיֵּשׁ שְׁלֹשָׁה סוּגֵי שָׁעוֹת. א. שָׁעוֹת שָׁווֹת "סַאעַאת אַלְאִסְתִּוָי" (פְּסָחִים פ"ג מ"ב). ב. שָׁעוֹת זְמַנִּיּוֹת "סַעַת זְמַנִיָּה" (בְּרָכוֹת פ"א מ"ה). ג. הַשָּׁעוֹת הַנִּזְכָּרוֹת בְּמִשְׁנָתֵנוּ לָהֶן קוֹרֵא הָרַמְבָּ"ם "סַעַת אַלְאַעְתִרַאלִי", שֶׁאֵלּוּ הֵן שָׁעוֹת מְתֻקָּנוֹת מֻתְאָמוֹת לְמֶשֶׁךְ הַזְּמַן הַנִּדְרָשׁ לַשֶּׁמֶשׁ לָרֶדֶת מִסְפָּר מְסָיִם שֶׁל מַעֲלוֹת מִתַּחַת לָאֹפֶק. אָרְכָּן שֶׁל שָׁעוֹת אֵלּוּ מִשְׁתַּנֶּה בְּמֶשֶׁךְ הַשָּׁנָה כְּמוֹ שִׁנּוּי זְמַן הַדִּמְדּוּמִים הַמִּשְׁתַּנֶּה בְּאֹפֶן אַחֵר מֵאֲשֶׁר אֹרֶךְ הַיּוֹם שֶׁלְּפִיו נִקְבָּעוֹת הַשָּׁעוֹת הַזְּמַנִּיּוֹת.

וּמָה שֶּׁכָּתַב לְעֵיל שֶׁאֵין שׁוּם הֶכְרֵחַ שֶׁדַּעַת מָרָן הַשֻּׁלְחָן עָרוּךְ לַחְשֹׁב הַשָּׁעוֹת מֵעֲמוּד הַשַּׁחַר, הֵפֶךְ דַּעַת הַגְּרָ"א והגר"ז וְכוּ', הִנֵּה הֵעִירוּ לָנוּ עַל זֶה, דִּלְכְאוֹרָה יֵשׁ לְהוֹכִיחַ דִּין זֶה מִדִּבְרֵי מָרָן בְּסִימָן

רלג, דִּזְמַן מִנְחָה הוּא עַד הַלַּיְלָה, וּבְסִימָן רסג (סְעִיף ד׳) כָּתַב, שֶׁמֻּתָּר לְהַדְלִיק נֵר שַׁבָּת מִפְּלָג הַמִּנְחָה, שֶׁהוּא שָׁעָה וּרְבִיעַ קֹדֶם הַלַּיְלָה. וְכָתַב הַמְּשַׁנֶּה בְּרוּרָה, דְּעַד הַלַּיְלָה הַיְנוּ צֵאת ג׳ כּוֹכָבִים, וְדַעַת הַלְּבוּשׁ וְהַגְּרָ״א דִּפְלָג הַמִּנְחָה הוּא שָׁעָה וּרְבִיעַ קֹדֶם הַשְּׁקִיעָה, וְכֵלִי עֶלְמָא שָׁעָה וּרְבִיעַ זוֹ הִיא שָׁעָה זְמַנִּית, דְּהַיְנוּ שֶׁמִּתְחַלֵּק כָּל יוֹם לי״ב חֲלָקִים לְפִי שְׁעוֹתָיו, בֵּין שֶׁהוּא אָרֹךְ אוֹ קָצָר, לְהַשְׁלָחָן עָרוּךְ מִתְחַלֵּק מֵעֲמוּד הַשַּׁחַר עַד צאה״כ, וּלְהַלְּבוּשׁ וְהַגְּרָ״א מִזְּרִיחַת הַשֶּׁמֶשׁ עַד הַשְּׁקִיעָה. ע״כ. הָא קָמָן דס״ל לְמָרָן לַחְשֹׁב הַשָּׁעוֹת מֵעֲמוּד הַשַּׁחַר.

וְיֵשׁ לְהָשִׁיב עַל זֶה, דְּהַלְּשׁוֹן בילקו״י ״אֵין שׁוּם הֶכְרֵחַ״ הַיְנוּ, דְּמָה שֶׁכָּתַב מָרָן עַד הַלַּיְלָה אֶפְשָׁר דְּהַבָּנָה הִיא עַל הַשְּׁקִיעָה, וּכְמוֹ שֶׁבֵּאֵר כֵּן בְּמִנְחַת כֹּהֵן שָׁם, דְּלַיְלָה הַיְנוּ עִם הַשְּׁקִיעָה. וּכְבָר דִּבְּרוּ בָּזֶה הָאַחֲרוֹנִים, וְהָאֲרִיכוּ לוֹמַר דְּאֵין הֶכְרֵחַ בָּרוּר מִכָּאן בְּדַעַת מָרָן בָּזֶה. אַךְ יֵשׁ שֶׁכָּתְבוּ רְאָיוֹת אֲחֵרוֹת לְהוֹכִיחַ שֶׁכֵּן הוּא דַּעַת מָרָן. ואכמ״ל.

וְעַל כָּל פָּנִים לְדִינָא דַּעַת הט״ז וְהַמַּגֵּן אַבְרָהָם וְהַגְּרָ״א דְּכָל הַשָּׁעוֹת שֶׁנֶּאֶמְרוּ בְּמַתְנִי׳ הֵן שָׁעוֹת זְמַנִּיּוֹת, וְהַפְּנֵי יְהוֹשֻׁעַ (בְּרָכוֹת ג׳) כָּתַב בִּפְשִׁיטוּת דְּקַיְמָא לָן כְּהָרַמְבָּ״ם וּשְׁאָר פּוֹסְקִים דְּחַשְׁבִינַן שָׁעוֹת זְמַנִּיּוֹת. וְהַמִּשְׁנָבְּנוֹת יַעֲקֹב כָּתַב, שֶׁחֲלִילָה לָנוּ לְהוֹרוֹת נֶגֶד הָרַמְבָּ״ם וְהַפּוֹסְקִים שֶׁהֶבִיאוּהוּ בְּלִי חוֹלֵק. ע״ש. וְכֵן פָּסַק בְּשו״ת אִגְּרוֹת מֹשֶׁה (אוֹרַח חַיִּים חֵלֶק ב׳ סִימָן כ׳). וְשָׁם הֵבִיא דִּבְרֵי הזוה״ק (פָּרָשַׁת וַיַּקְהֵל), וְאִי אִתּוֹסְפָן שָׁעָתֵי בְּלֵילְיָא אִנּוּן וְלָא אִתְחֲשִׁיבוּ מִלֵּילְיָא בַּר תְּרֵיסַר שָׁעָתֵי דְּאִינּוּן דִּלָּה, וְלִכְאוֹרָה מַשְׁמָע דְּהַיְנוּ שָׁעוֹת שָׁווֹת וְלֹא שָׁעוֹת זְמַנִּיּוֹת, אַךְ עַיֵּן לְמָרָן הַחִיד״א בְּנִיצוֹצֵי אוֹרוֹת שֶׁכָּתַב בְּשֵׁם הָרַמָּ״ק, שֶׁבַּשָּׁמַיִם וּבְגַן עֵדֶן לְעוֹלָם הַיּוֹם וְהַלַּיְלָה שָׁווִים, וְאֵין זֶה עִנְיָן לִזְמַן קְרִיאַת שְׁמַע וּתְפִלָּה. [וע״ש מָה שֶׁכָּתַב לְעִנְיַן זְמַן חֲצוֹת. וּבְמָקוֹם אַחֵר כָּתַבְנוּ שֶׁאֵין כֵּן דַּעַת מָרָן זיע״א].

וְאָמְנָם מִדִּבְרֵי תוֹס׳ הָרֹא״שׁ (בְּרָכוֹת ג׃) מַשְׁמָע דְּהַשָּׁעוֹת שָׁווֹת, וְלֹא זְמַנִּיּוֹת. וְכֵן מַשְׁמָע מֵהַשָּׁ״ךְ בִּנְקֻדּוֹת הַכֶּסֶף (יו״ד סִימָן קפד סק״ז), דְּמַאי דְּאָמְרִינַן בַּשָּׁ״ס וּבְפוֹסְקִים וְסְתָּם אִם הוּא בַּיּוֹם פּוֹרֵשׁ מִמֶּנּוּ כָּל אוֹתוֹ הַיּוֹם, מָיְרֵי רַק מִשָּׁעוֹת שָׁווֹת, הַיּוֹם י״ב שָׁעוֹת לְעוֹלָם בֵּין בַּקַּיִץ בֵּין בַּחֹרֶף, וּמָה שֶׁהַלַּיְלָה לָוֶה מִן הַיּוֹם בַּחֹרֶף וְכֵן הַיּוֹם מִן הַלַּיְלָה בִּימֵי הַקַּיִץ, זֶה לֹא נֶחְשָׁב כְּלָל מִן הַדִּין. [וע״ש בְּהַגָּהוֹת רעק״א שֶׁתָּמַהּ עַל דִּבְרָיו]. וְכֵן כָּתַב בִּדְרִישָׁה בְּפֵרוּשׁוֹ הָרִאשׁוֹן. וְכֵן כָּתַב הַפְּנֵי יְהוֹשֻׁעַ הַנַּ״ל (בְּקוּנְטְרֵס אַחֲרוֹן לִבְרָכוֹת בח״ד למהדו״ת) דְּעַל כָּרְחֲךָ לָאו כְּלָלָא דְּכָיֵיל הָרַמְבָּ״ם לוֹמַר בְּכָל מָקוֹם שָׁעוֹת זְמַנִּיּוֹת. וְגַם בְּחִבּוּרוֹ בְּסֵפֶר הַיָּד הַחֲזָקָה חָזַר בּוֹ הָרַמְבָּ״ם כַּנִּרְאֶה, וְגַם לְעִנְיַן קְרִיאַת שְׁמַע וּתְפִלָּה תָּלוּי בִּזְמַן שְׁכִיבָה וְקִימָה. וְנָהוֹג עָלְמָא מָר כִּי אַתְרֵהּ וּמָר כִּי אַתְרֵהּ, וּבִפְרָט כִּי זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע וּתְפִלָּה אֵינוֹ מִן הַתּוֹרָה רַק מִדְּרַבָּנָן. ע״כ. וּפֵרֵשׁ כַּוָּנָתוֹ בְּשו״ת מִנְחַת אֶלְעָזָר ח״א (סִי׳ סט) דְּכַנִּרְאֶה נִתְכַּוֵּן כְּמוֹ שֶׁכָּתַב בְּלֶחֶם שָׁמַיִם, כֵּיוָן דִּזְמַן קִימָה שָׁוֶה בַּחֹרֶף וּבַקַּיִץ, וּבַעַל כָּרְחֲךָ נִרְאֶה כִּסְבָרַת הַחוֹשְׁבִים שָׁעוֹת שָׁווֹת לְעִנְיַן קְרִיאַת שְׁמַע וּתְפִלָּה. וּלְדַעְתָּם צָרִיךְ לוֹמַר דִּזְמַן ג׳ שָׁעוֹת שֶׁקָּבְעוּ הָיְינוּ מִפְּנֵי שֶׁבְּנֵי מְלָכִים קָמוּ תָּמִיד בְּאוֹתוֹ זְמַן, לְפִי שְׁעוֹן הַשֶּׁמֶשׁ שֶׁנָּהֲגוּ. וְעַל פִּי זֶה דָּן בְּשו״ת מִנְחַת אֶלְעָזָר הַנַּ״ל, אִם אֶפְשָׁר לִסְמֹךְ לִקְרֹא קְרִיאַת שְׁמַע עַל פִּי הַדְּעוֹת שֶׁהַשָּׁעוֹת שָׁווֹת, כַּנִּרְאֶה מהזוה״ק. וְהֶעֱלָה, דִּמְנָהֲגוּ לְעִנְיַן חָמֵץ בְּעֶרֶב פֶּסַח, דְּלֹא נָהֲגוּ לְהָקֵל לוֹמַר שָׁעוֹת שָׁווֹת, וּמַחְמִירִינָן לְשָׁעוֹת זְמַנִּיּוֹת מֵחוּמְרָא דְּחָמֵץ, וְאֵין לְשַׁנּוֹת לְכַתְּחִלָּה. וּלְעִנְיַן קְרִיאַת שְׁמַע וּתְפִלָּה סוֹמְכִין רַבִּים וְכֵן שִׁלְמִים עַל הַתֵּר זֶה לְמָנוֹת לְפִי חֶשְׁבּוֹן שָׁעוֹת שָׁווֹת. ע״ש. אוּלָם עַיֵּן בילקו״י הַנַּ״ל דִּלְמַעֲשֶׂה הַסְכָּמַת כָּל הַפּוֹסְקִים כְּשִׁיטַת הָרַמְבָּ״ם דְּכָל הַשָּׁעוֹת הָווּ שָׁעוֹת זְמַנִּיּוֹת. וְלָכֵן יֵשׁ לְמָנוֹת בְּשָׁעוֹת זְמַנִּיּוֹת. וּבְעִנְיַן חִשּׁוּב הַשָּׁעוֹת מֵהַנֵּץ, רְאֵה בְּשו״ת רַב פְּעָלִים ח״ב (סִי׳ ג׳ דַּף ע״ד), וּבַבֶּן אִישׁ חַי (פָּרָשַׁת שְׁמוֹת), ע״ש

וְהִנֵּה בְּמָה שֶׁהֵבֵאנוּ לְעֵיל אֶת מַחְלֹקֶת הַפּוֹסְקִים מֵאֵימָתַי מוֹנִין שָׁעוֹת אֵלּוּ, וּמָרָן זיע״א כָּתַב, דְּמִשְׁמַע קְצָת מִתְּשׁוּבַת הָרַמְבָּ״ם בְּשו״ת פְּאֵר הַדּוֹר (סִימָן מד) דְּמַחְשִׁיבִים הַשָּׁעוֹת מֵהַנֵּץ. ע״ש. רָאִיתִי בְּסֵפֶר יְצִיאַת מִצְרַיִם (לְהָרַב אֵלִיָּהוּ תּוּפִיק קוּנְטְרֵס סְפֵקָא דְּיוֹמָא עַמּוּד קטו) שֶׁכָּתַב לִדְחוֹת הַמַּשְׁמָעוּת מִדִּבְרֵי הָרַמְבָּ״ם, אוּלָם כָּל הַמְעַיֵּן יָשָׁר יִרְאֶה דְּאָבְדִי מַשְׁמָעוּת אִיכָּא. וּתְחִלָּה נָבִיא לְשׁוֹן הָרַמְבָּ״ם שָׁם: שְׁאֵלָה, יְפָרֵשׁ לָנוּ רַבֵּנוּ דִּבְרֵי רז״ל, חֲמֵשׁ חַמָּה בַּמִּזְרָח וְשָׁבַע בַּמַּעֲרָב, שִׁית יוֹמָא בֵּין

קְרַנְתָּא, אִם זֶה תָּמִיד בַּקֶּיץ וּבַחֹרֶף, וְכֵן מָה שֶׁאָמְרוּ חַמָּה בְּרֹאשׁ כָּל אָדָם אִם הוּא תָּמִיד. תְּשׁוּבָה, זֶה וַדַּאי תָּמִיד וּבְכָל מָקוֹם, וְהַטַּעַם מִפְּנֵי שֶׁכָּל הַשָּׁעוֹת אֲשֶׁר זָכְרוּ חֲכָמִים הֵם שָׁעוֹת זְמַנִּיּוֹת וְכוּ', וּלְעֵת אֲשֶׁר יִתְהַפְּכוּ אוֹ קְצָרוֹת אוֹ אֲרֻכוֹת, אָז אִם תְּשִׁים פָּנֶיךָ לְצַד דָּרוֹם וְיִהְיֶה צַד מִזְרָח לִשְׂמֹאלֶךָ, וּמַעֲרָב לִימִינֶךָ, הִנֵּה תְּרָאֶה הַשֶּׁמֶשׁ בִּתְחִלַּת הַיּוֹם קָרוֹב מִן הָאָרֶץ בְּחוּשׁ הָרְאוּת, וְכַאֲשֶׁר יַעֲבֹר שָׁעָה אַחַרֶת, תִּרְאֶהוּ מַעֲלָה מִן הָאָרֶץ, וְהוּא לְצַד שְׂמֹאלֶךָ. וְלַסּוֹף שָׁעָה שִׁשִּׁית תִּרְאֶה הַשֶּׁמֶשׁ נֶגֶד פָּנֶיךָ בַּכִּוּוּן, וְזֶה יִקָּרֵאוּהוּ בֵּי קַרְנָתָא, וְעַד סוֹף שָׁעָה שְׁבִיעִית תִּרְאֶה הַשֶּׁמֶשׁ נוֹטָה לְצַד יְמִינֶךָ, וּמִתְקָרֵב לָאָרֶץ עַד שֶׁתִּשְׁקַע זֶהוּ תָּמִיד בַּקֶּיץ וּבַחֹרֶף. עכ"ל. וּמָה שֶׁכָּתַב תְּשִׁים פָּנֶיךָ לְצַד דָּרוֹם וְכוּ', מַשְׁמָע שֶׁדַּעַת הָרַמְבָּ"ם לִמְנוֹת אֶת שְׁעוֹת הַיּוֹם מֵהַנֵּץ הַחַמָּה.

וע"ז דָּחָה בַּקּוּנְטְרֶס הַנַּ"ל, שֶׁהָרַמְבָּ"ם בָּא לְהַסְבִּיר אֶת מַהֲלַךְ הַשֶּׁמֶשׁ עַל פִּי דִּבְרֵי הַגְּמ', חֲמֵשׁ חַמָּה בַּמִּזְרָח וְכוּ', אֲבָל לֹא נָגַע וְלֹא פָּגַע אִם מוֹנִין מֵעֲמַד הַשַּׁחַר אוֹ מֵהַנֵּץ. שֶׁגַּם אִם מוֹנִין מֵעֲמוּד הַשַּׁחַר יוּבְנוּ דִּבְרֵי חָזַ"ל, שֶׁחֲמֵשׁ חַמָּה בַּמִּזְרָח הֵינוּ שָׁעָה חֲמִישִׁית מֵעֲמוּד הַשַּׁחַר. ע"כ.

אוּלָם מָמָּה שֶׁהָרַמְבָּ"ם כָּתַב "הִנֵּה תְּרָאֶה הַשֶּׁמֶשׁ בִּתְחִלַּת הַיּוֹם" מַשְׁמָע שֶׁקּוֹרֵא לִתְחִלַּת הַיּוֹם מִזְּמַן שֶׁהַשֶּׁמֶשׁ נִרְאֵית, וְאָז רוֹאִים אֶת הַשֶּׁמֶשׁ בְּחוּשׁ הָרְאוּת. וְאִם מוֹנִין מֵעֲמוּד הַשַּׁחַר לָמָּה נָקַט מִתְּחִלַּת הַיּוֹם, הָוָה לֵהּ לְמִנְקָט מִזְּמַן הַזְּרִיחָה. וּמַשְׁמַע מִלְּשׁוֹן זֶה שֶׁלְּדַעַת הָרַמְבָּ"ם מוֹנִין מֵהַנֵּץ. וּבֶאֱמֶת שֶׁכָּךְ הֶבִין הָרה"ג ר' חַיִּים דְּרוּק בְּקֻבָּץ נֹעַם (כֶּרֶךְ ט' עַמּוּד רלה), וּבְסִפְרוֹ אוֹרוֹת חַיִּים (עַמּוּד שכ). ע"ש. וּבְתוֹס' יוֹם טוֹב (פ"ג דְּפָסְחִים מ"ב) הוֹכִיחַ כֵּן מִדִּבְרֵי הָרַמְבָּ"ם בְּפֵרוּשׁ הַמִּשְׁנָיוֹת (פֶּרֶק ג' דְּפָסְחִים). וּבֵר מִן דֵּין כְּבָר כָּתַבְנוּ לְעֵיל שֶׁמִּדִּבְרֵי רַב סְעַדְיָה גָּאוֹן מוּכָח שֶׁסּוֹבֵר שְׁמוֹנִים שָׁעוֹת אֵלֶּה מֵהַזְּרִיחָה, וְשָׁכֵן כָּתַב בְּשִׁלְטֵי הַגִּבּוֹרִים, והרמ"ע מִפָּאנוֹ. וְלָכֵן לְעִנְיַן בְּרָכוֹת קְרִיאַת שְׁמַע וּפְסוּקֵי דְּזִמְרָה, שֶׁזְּמַנָּם עַד ד' שָׁעוֹת, רַשָּׁאִים לְבָרֵךְ אוֹתָם עַד ד' שָׁעוֹת מֵהַזְּרִיחָה. וְאוּלָם בְּמִצְוֹת שֶׁל תּוֹרָה, כְּמוֹ ק"ש וְכַדּוֹמֶה, יֵשׁ לְהַחְמִיר לִמְנוֹת מֵעֲמוּד הַשַּׁחַר.

וּמָה שֶׁכָּתַב עוֹד שָׁם, לִדְחוֹת הָרְאָיָה מִסִּדּוּר רַב סְעַדְיָה גָּאוֹן הַנז', דְּמוֹנִין מֵהַזְּרִיחָה וְלֹא מֵעֲמוּד הַשַּׁחַר, גַּם בָּזֶה יֵשׁ לְהָשִׁיב, כִּי הִנֵּה זַ"ל רַב סְעַדְיָה גָּאוֹן בְּסִדּוּרוֹ (עַמּוּד יב): וְנֶאֱמַר הַזְּמַנִּים שֶׁבָּהֶם חַיָּבִים לְהִתְפַּלֵּל הֵם בַּבֹּקֶר, וּבְתְחִלַּת הַלַּיְלָה, וּבְשִׁנַּיִם מֵהֶם צָרִיךְ לִקְרֹא לִפְנֵי הַתְּפִלָּה וְכוּ', וְהֵם זְמַן הַבֹּקֶר וְהַלַּיְלָה, וּזְמַן הַבֹּקֶר שֶׁבּוֹ חַיָּבִים בִּקְרִיאָה וּבַתְּפִלָּה, מִזְּרִיחַת הַשֶּׁמֶשׁ עַד סוֹף שָׁעָה רְבִיעִית שֶׁל הַיּוֹם, וּתְחִלַּת הַנֵּץ בְּכָל מָקוֹם הִיא תְּחִלַּת זְמַנֵּי הַקְּרִיאָה וְהַתְּפִלָּה. וְאַל יְדִחֶה אוֹתָן מִי שֶׁהֵן אֶפְשָׁרִיּוֹת לוֹ. ע"כ.

וּמִכָּאן הוֹכִיחַ מָרָן זיע"א בִּתְשׁוּבָה שֶׁהוּבְאָה בְּיִלְקוּט יוֹסֵף הַנַּ"ל, שֶׁלְּדַעַת רַב סְעַדְיָה גָּאוֹן מוֹנִין מֵהַזְּרִיחָה. שֶׁהֲרֵי כָּתַב: "מִזְּרִיחַת הַשֶּׁמֶשׁ עַד סוֹף שָׁעָה רְבִיעִית שֶׁל הַיּוֹם". וְעַל זֶה הֵעִיר, דִּלְכְאוֹרָה אֵין כָּאן הוֹכָחָה כְּלָל שֶׁמּוֹנִין מֵהַזְּרִיחָה, שֶׁכָּל כַּוָּנַת הרס"ג זַ"ל לוֹמַר, דִּזְמַן הַתְּפִלָּה הוּא מֵהַזְּרִיחָה, שֶׁבְּוַדַּאי קֹדֶם הַזְּרִיחָה אֵין זְמַנָּהּ רַק בְּדִיעֲבַד. וְלָכֵן כָּתַב שֶׁזְּמַנָּהּ מֵהַזְּרִיחָה, וְנִמְשָׁךְ זְמַנָּהּ עַד סוֹף שָׁעָה רְבִיעִית שֶׁל יוֹם. וְיִתָּכֵן דְּנִמְשָׁךְ זְמַנָּהּ אַרְבַּע שָׁעוֹת מֵעֲמוּד הַשַּׁחַר דְּזֶה הָוֵי יוֹם. וְלֹא נָחִית כְּלָל לָזֶה אִם מוֹנִין מֵהַנֵּץ אוֹ מֵעֲמוּד הַשַּׁחַר. ע"ש. אוּלָם כְּפִי הַנִּרְאֶה כַּוָּנַת מָרָן זיע"א לְהוֹכִיחַ כֵּן מִדִּבְרֵי רַב סְעַדְיָה גָּאוֹן, דְּהֵן אֱמֶת דרס"ג בָּא לוֹמַר דִּזְמַן תְּפִלָּה לְכַתְּחִלָּה מַתְחִיל מֵהַנֵּץ, מִכָּל מָקוֹם מִדְּכָתַב מִזְּרִיחַת הַשֶּׁמֶשׁ עַד סוֹף שָׁעָה רְבִיעִית, בְּפַשְׁטוּת מַשְׁמַע דְּשָׁעָה רְבִיעִית הָיְינוּ מֵהַזְּרִיחָה, וְלֹא שָׁעָה רְבִיעִית מֵעֲמוּד הַשַּׁחַר, דְּאִם לֹא כֵּן הָוָה לֵהּ לְפָרֵשׁ דְּלֹא נִטְעֵי לְמֵמַר דְּמוֹנִין מֵהַזְּרִיחָה. וּפַשְׁטוּת לְשׁוֹנוֹ מַשְׁמַע דְּהֵינוּ שָׁעָה רְבִיעִית מֵהַזְּרִיחָה. וְאִם אָנוּ אוֹמְרִים דִּזְמַן תְּפִלָּה נִמְשָׁךְ עַד שָׁעָה רְבִיעִית, וְהֵינוּ שָׁעָה רְבִיעִית מֵהַזְּרִיחָה, מְמֵילָא מְחַשְּׁבִים שָׁעוֹת זְמַנִּיּוֹת מֵהַזְּרִיחָה עַד הַשְּׁקִיעָה, דְּאִם אָנוּ מְחַשְּׁבִים שָׁעוֹת זְמַנִּיּוֹת מֵעֲמוּד הַשַּׁחַר, לָמָּה קוֹבְעִים סוֹף זְמַן תְּפִלָּה וּקְרִיאַת שְׁמַע מֵהַזְּרִיחָה. וְהָא בְּהָא תַּלְיָא. וְלָשׁוֹן "מֵהַזְּרִיחָה עַד שָׁעָה רְבִיעִית" יוֹתֵר מַשְׁמַע שָׁעָה רְבִיעִית מֵהַזְּרִיחָה. וְיֵשׁ סִיּוּעַ לָזֶה מִסּוֹף דִּבְרֵי רַב סְעַדְיָה גָּאוֹן, שֶׁכָּתַב, וּתְחִלַּת הַנֵּץ בְּכָל מָקוֹם הִיא תְּחִלַּת "זְמַנֵּי" הַקְּרִיאָה וְהַתְּפִלָּה. וְאִם כַּוָּנָתוֹ לוֹמַר שֶׁצְּרִיכִים לְהַתְחִיל לִקְרֹא קְרִיאַת שְׁמַע וּתְפִלָּה עִם הַנֵּץ, לָמָּה כָּתַב "תְּחִלַּת זְמַנֵּי" הַקְּרִיאָה וְהַתְּפִלָּה, נִימָא "הִיא תְּחִלַּת הַקְּרִיאָה וְהַתְּפִלָּה". שֶׁהֲרֵי הַנֵּץ הוּא הַזְּמַן שֶׁמַּתְחִילִים לִקְרֹא קְרִיאַת

שְׁמַע וּתְפִלָּה. [וְעוֹד, דְּהָא וְתִיקִין הָיוּ גּוֹמְרִין אוֹתָהּ [קְרִיאַת שְׁמַע] עִם הַנֵּץ, כְּלוֹמַר, דְּמַתְחִילִים לִקְרֹא קְרִיאַת שְׁמַע שְׁתַּיִם שֶׁלֹּשׁ דַּקּוֹת קֹדֶם הָנֵץ, וְאִם כֵּן מַהוּ שֶׁאוֹמֵר רַב סְעַדְיָה גָּאוֹן "שֶׁהַזְּרִיחָה הִיא תְּחִלַּת זְמַנֵּי קְרִיאַת שְׁמַע וּתְפִלָּה". וי"ל]. וְעַל כָּרְחֵךְ דְּיֵשׁ לוֹמַר זְמַנֵּי הַקְּרִיאָה, כַּמְּבֹאָר בַּמִּשְׁנָה בְּרָכוֹת (פ"ב מ"ב) דְּעַד ג' שָׁעוֹת הָוֵי זְמַן הַקְּרִיאָה, וְכֵן בְּרֵישׁ פֶּרֶק תְּפִלַּת הַשַּׁחַר מְבֹאָר דְּיֵשׁ זְמַנִּים לִתְפֵּלָה, דִּתְפִלַּת הַשַּׁחַר עַד ד' שָׁעוֹת וְכוּ', וְעַל זֶה קָאָמַר רַב סְעַדְיָה גָּאוֹן דִּזְמַנֵּי הַקְּרִיאָה וְהַתְּפִלָּה מְחַשְּׁבִים מֵהַזְּרִיחָה.

וְהִנֵּה גַּם מִלְּשׁוֹן הריא"ז (פֶּרֶק ד' דִּבְרָכוֹת הֲלָכָה א') לְכְאוֹרָה מַשְׁמָע כֵּן, שֶׁכָּתַב: תְּפִלַּת הַשַּׁחַר מֵהָנֵץ הַחַמָּה וְעַד כָּל שָׁעָה רְבִיעִית, שֶׁהֲרֵי תָּמִיד שֶׁל שַׁחַר קָרֵב וְהוֹלֵךְ עַד ד' שָׁעוֹת, וְהַתְּפִלּוֹת כְּנֶגֶד הַתְּמִידִין תִּקְּנוּם תְּפִלַּת הַשַּׁחַר כְּנֶגֶד תָּמִיד שֶׁל שַׁחַר וְכוּ' וְנִרְאֶה בְּעֵינַי שֶׁאִם לֹא הִתְפַּלֵּל תְּפִלַּת הַשַּׁחַר עַד אַרְבַּע שָׁעוֹת מִתְפַּלֵּל וְהוֹלֵךְ עַד חֲצוֹת וְכוּ'. ע"כ. וּמִדְּכָתַב מֵהָנֵץ וְעַד שָׁעָה רְבִיעִית בְּפַשְׁטוּת מַשְׁמָע רְבִיעִית מֵהָנֵץ. וְאַף שֶׁיֵּשׁ לוֹמַר דְּשָׁעָה רְבִיעִית הַיְנוּ מֵעַמּוּד הַשַּׁחַר, וּזְמַן תְּפִלָּה מַתְחִיל בְּהָנֵץ הַחַמָּה, וּמִסְתַּיֵּם עַד שָׁעָה רְבִיעִית מֵעַמּוּד הַשַּׁחַר. מִכָּל מָקוֹם פְּשָׁט הַדְּבָרִים נִרְאֶה יוֹתֵר דְּשָׁעָה רְבִיעִית דְּקָאָמַר הַיְנוּ רְבִיעִית מֵהָנֵץ.

וְעַל כָּל פָּנִים כְּבָר פָּשְׁטָה הַהוֹרָאָה בְּכָל הַמְּקוֹמוֹת לְהַחְמִיר לְעִנְיַן ק"ש לִמְנוֹת שָׁעוֹת אֵלּוּ מֵעֲלוֹת הַשַּׁחַר. וּכְמוֹ שֶׁפָּסַק הגרי"ח בְּשׁוּ"ת רַב פְּעָלִים ח"ב (חֵלֶק אֹרַח חַיִּים ס"ס ב). ע"ש.

אַךְ עַיִן בְּסֵפֶר מִנְחַת כֹּהֵן (מְבוֹא הַשֶּׁמֶשׁ מַאֲמָר ב פ"ט) שֶׁכָּתַב, שֶׁמֵּעִקַּר הַדִּין הַלָּכָה כִּדְבְרֵי הַלְּבוּשׁ שֶׁשָּׁעוֹת הַיּוֹם מַתְחִילוֹת מֵהָנֵץ הַחַמָּה עַד שְׁקִיעָתָהּ, וּמִכָּל מָקוֹם לְעִנְיַן מַעֲשֶׂה בְּשֶׁל תּוֹרָה יֵשׁ לְהַחְמִיר כְּדִבְרֵי שִׁתֵּי הַסְּבָרוֹת, וּבִדְרַבָּנָן יֵשׁ לִנְהֹג כְּד' הַלְּבוּשׁ אַף לְהָקֵל. וכ"ה בְּעֵרֶךְ הַשֻּׁלְחָן (סִימָן תמג). ע"ש. וּבְשׁוּ"ת שְׁאֵילַת שְׁמוּאֵל (חאו"ח סִי' ד') כָּתַב, שֶׁרֹב הָעוֹלָם נוֹהֲגִים לִסְמֹךְ עַל דַּעַת הָרַמְבָּ"ם לַחְשֹׁב הַשָּׁעוֹת שֶׁל זְמַן ק"ש מֵהָנֵץ הַחַמָּה. ע"ש. וכ"כ החזו"א הַנָּ"ל. וכ"כ בְּשׁוּ"ת אִגְּרוֹת מֹשֶׁה, וּבְשׁוּ"ת יָשִׁיב מֹשֶׁה שְׁתָּרוֹג הַנָּ"ל.

בשורה טובה לשוחרי התורה ולומדיה

בסיעתא דשמיא יצא לאור עולם

ספר 'יגדיל תורה בהלכה'

שבת כרך א

ניתן להשיגו בכולל יגדיל תורה

ברחוב קלאוזנר 24 באר שבע

ובטל: 0506491414,

0509013000,

0504158840

בסימנא טבא

יצא לאור

ספר יגדיל תורה בהלכה

שבת חלק ב

מסימן רסג - רסח

כל ההלכות וההערות

מזמרן הראשון לציון

בילקוט יוסף שליט"א

(בילקוט יוסף שבת חלק א כרך ב')

מנוקדים ברוב פאר והדר

כמו כן ניתן

להיות שותף בהוצאה לאור

של ספרים נוספים שאי"ה בקרוב יצאו לאור עולם

ספר יגדיל תורה בהלכה ברור הלכה מסימן רמב – ש

אשיחה בחוקיך בהלכה חמשה חלקים

שו"ת יגדיל תורה שני חלקים ועוד אי"ה כאשר יזכנו השי"ת

במחיר הקרן של 50 ₪ לספר

ובזה זוכה למצות כתיבת ספר תורה בהידור רב

ולמצות זכר למחצית השקל

וכשיצאו לאור עולם

ניתן לקבלם בכולל יגדיל תורה

ברחוב קלאוזנר 24 באר שבע

ניתן להיות שותף דרך הקישור לנדרים פלוס

https://www.matara.pro/nedarimplus/online/?mosad=7005270

וכן בביט מס 0509013000

לציין עבור הספרים, ופרטים להקדשה

כמו כן ניתן להשיג בכולל

ספר יגדיל תורה בהלכה ח"ב

וכבר אמר חז"ל בפסיקתא זוטרתא

(פרשת כי תשא ל, יב)

אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה

במה תרום קרנן של ישראל, בכי תשא, שנאמר צדקה תרומם גוי וכו'

ונאמר עץ חיים היא למחזיקים ותומכיה מאושר (משלי ג, יח)

שותפים להקים
מקום לה' משכנות ל'אביר יעקב'

אי"ה רוצים להתחיל בבניית בית כנסת
ובית מדרש יגדיל תורה
ומקוה טהרה לנשים ולגברים
ברחוב שמשון עמיצור בשכונת רמות בבאר שבע

רוצים לשתף 840 חברים שישתתפו בס"ך של תרומה בשם 'יעקב'
מו"ז רבי יעקב אביחצירא זיע"א
סה"כ 'יעקב' 182 ש"ח כפול 36 חודשים

דרך הקישור של נדרים פלוס מקבלים החזר מס לפי סעיף 46
וקבלה דיגיטלית למייל
בטלפון 03-7630585 שלוחה 9219

מי שיהיה שותף
יזכה בספר חדש
יגדיל תורה בהלכה
שבת כרך א'

ערוץ יגדיל

או בסריקה

לפרטים: 0548410379

לפרטי הפקדה לחשבון בנק מזרחי סניף 426 מ.ח 371407 ע"ש יגדיל תורה